

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 5.

Η ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΤΗΝ 15^{ην} ΚΑΙ 30^{ην} ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΑΔΥ 1-2

— 1928 —

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΔΟΚΤΟΡΟΣ Ι. ΔΡΑΓΓΑΤΣΗ ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΥ, Ἀνθρωπολόγου. Διαλισμός ἢ Μονισμός; Πλειογένεια ἢ Μεταμορφισμός; — Τὰ δύο αἰώνια προβλήματα τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. — (Μετ' εἰκόνων).
- Ε. ΦΩΤΑΚΗ, Διηγήσου — Βουλευτοῦ Ρεθύμνης. Αἱ αὐτοκτονούσαι Γυναῖκες.
- Θ. ΣΥΝΑΔΙΝΟΥ, Συγγραφέως. Ὁ θρύλος τοῦ Ὀρφέα στὴ Δημοτικὴ μας ποίηση.
- Ι. ΣΑΡΡΗ, Μέλους τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας. Αἱ ὄψηλαι κορυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου. (Μετ' εἰκόνων)
- ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ. Ἀνακοινώσεις Ἰανουαρίου 1928 κ. ἄ.

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ 80 - ΑΘΗΝΑΙ

ΤΟ "ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΟΝ,"

ΣΤΡΟΦΥΛΙ ΚΗΦΙΣΣΙΑΣ

ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΠΟΛΥΤΕΛΕΣΤΕΡΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
ΤΕΪΑ - ΓΕΥΜΑΤΑ - ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ ΔΩΜΑΤΙΩΝ

ΔΕΛΦΟΙ

2, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ, 2

Το μεγαλύτερον και αριστοκρατικώτερον

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ

Όμορφωτα πλήρης

ΤΙΜΑΙ ΣΥΝΗΘΕΙΣ

ΣΧΟΛΗ ΧΟΡΟΥ

Χ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 48

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΧΟΡΟΥ — ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΤΑΞΙΑ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΩΡΑΙ ΔΙΕ ΚΥΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΙΜΙΑΣ

Ο ΡΑΠΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

— ΔΡΑΣΑΚΗ, 4 —

ΕΝΔΥΕΙ ΜΕ ΤΕΧΝΗΝ ΚΑΙ ΜΕ ΤΙΜΑΣ ΛΟΓΙΚΑΣ

Η "ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ,"

Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Κ. Ν. ΜΠΕΜΠΕΛΗΣ

Τελευταία παρακολούθησις όλων των Φοιτητικών και Πανεπιστημιακών ζητημάτων — Πλήρες δίκτυον ανταποκριτών εις όλα τα Πανεπιστήμια Εδώσεως και Αμερικής — Αγών δια την καλλιτέρευσιν των θρανίων της σπουδής και δια την καταπολέμησιν των εν τῷ Πανεπιστημίῳ αναρχικῶν ιδεῶν

ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΟΛΟΙ ΤΗΝ "ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ."

ΡΟΔΑΙΝΗ ΧΙΩΝ

Ἡ καλύτερα σκευασία

(ὄχι λιπαρά) πρὸς καλλωπισμὸν
τοῦ προσώπου καὶ πρὸς ἐξάλησιν
τῶν ρυτίδων αὐτοῦ.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΠΑΝΤΟΥ

ΔΟΚΙΜΑΣΑΤΕ ΤΗΝ

ΟΔΟΝΤΟΠΑΣΤΑ

✂ ΡΟΔΑ ✂

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 1-2

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1928

Η ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ 80 - ΑΘΗΝΑΙ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΠΡΟΠΑΡΩΤΕΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Έτησίαι : Δρ. 120
Έξάμηνος " 60

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Έτησίαι : Δολλάρια 3

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ : ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΠΑΡΤΖΗΣ

ΔΥΝΑΜΙΣΜΟΣ ἢ ΜΟΝΙΣΜΟΣ; ΠΛΕΙΟΓΕΝΕΙΑ ἢ ΜΕΤΑΜΟΡΦΙΣΜΟΣ;

ΤΑ ΔΥΟ ΑΙΩΝΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΔΟΚΤΩΡΟΣ Ι. ΔΡΑΓΑΤΣΗ ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΥ, Ἀνθρωπολόγου

Ἡ διάλεξις αὕτη θὰ γίνῃ προσεχῶς εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρθενώ» ἐν συνδρασμῷ μετὰ τοῦ θεματοῦ «Νατουραλισμὸς-Κομμουνισμὸς». Δυστυχῶς, ἕνεκα πληθῶρας ὕλης, δὲν ἔδυνάμην νὰ περιλάβωμεν καὶ ἐκεῖνο τὸ θέμα εἰς τὸ παρὸν τεῦχος.

Δ. Β.

Διαβάνων θέμα διαλέξεως αἱ «Φυλαί τῆς Μεσογείου» καὶ αἱ «Προϊστορικαὶ Φυλαί», δὲν δύναμαι ν' ἀντιπαρέλω τὸ κήρυγμα τοῦ Δαρβινισμοῦ, ὃ,ν ἐπιστημονικώτερον ὀνομάζεται κοσμοθεωρία τῆς Ἐξελίξεως, θρησκεία τοῦ Μονισμοῦ, ὃ,ν συνδέεται μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν πρωτογόνων λαῶν.

Ἐὰν οὖν ἐτέθη ἐπὶ τάπητος τὸ πρόβλημα τοῦ γίνεσθαι καὶ συνεδέθη μὲ τὰς κοινωνικὰς ἀναμοχλεύσεις, ἦλθον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ζητήματα ὅπως ἡ Βιβλικὴ κοσμογονία, ἡ ἀλήθεια τῶν Χριστιανικῶν ἐνοσιῶν, ἡ Φιλοσοφία τῆς ἠθικῆς, ὁ θρησκευτικὸς δυναμισμὸς. Ἡ ἐκκλησία ἐκηρύχθη ἐν διωγμῷ καὶ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα παρέσυρεν ὁ ἄνεμος τῆς ἀθέας. Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὰ σχολεῖα τῶν ἐξελικτικῶν ιδεῶν, ἐδημιούργησε τὰς θεωρίας τῶν νεοφωτίστων, τῶν αἰρετικῶν, τῶν εἰκονομάχων καὶ ἀφοῦ ἠλέκτρισαν τὴν διψῶσαν ἀλήθειαν παιδικὴν

ψυχὴν, ἐχαλάρωσαν τοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας, ἐφθειραν τὴν ἰδέαν τῆς πίστεως, τῆς πατρίδος, καὶ τὰς πνευματικὰς ὀντότητας ἀντικατέστησεν ὁ νατουραλισμὸς καὶ ἡ χίμαιρα τοῦ ἱστορικοῦ ἔθιμο. Καὶ κατόπιν; Ἐπιστημονικὴ, κοινωνικὴ καὶ μηχανικὴ ἐπανάστασις ἀντὶ νὰ μεταβάλουν τὸν κόσμον εἰς ἐπίγειον παράδεισον, ἔφεραν ὅλην τὴν δυστυχίαν, ἠῤῥῆξαν τὰ πλήθη τῶν ἡμιμαθῶν, ἐπέδειψαν τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας καὶ τῶν ὄρων τῆς ζωῆς, διὰ νὰ δλοκληρώσουν τὸν κίνδυνον τῆς μεταπολεμικῆς ἀναρχίας μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνεύθυνος κομμουνισμὸς ἀπειλεῖ νὰ διαλύσῃ τὸ συμβόλαιον τῆς κοινωνικῆς ἐνότητος καὶ νὰ ἀποτελειώσῃ τὰ κουρασμένα ἀστικά καθεστῶτα.

Ἴσως θεωρηθῇ ἀντίθεσις ἢ καὶ οὐτοπία, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιστημονικότητα τῆς ἐποχῆς μας, ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ ἐνός, ἡμποροῦν ἀκόμη νὰ κυριαρχήσουν τοὺς

νόμους τῆς προοπτικῆς μας, νὰ σβύσουν τὴν πνοὴν τῆς πνευματικῆς θελήσεως ἢ νὰ δώσουν ἀλλοιώτικη τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐνόρασιν τοῦ εἶναι. Ἀδιάφορον ἂν κάθε προσπάθεια, ἐστία τῶν παγκοσμίων ρευμάτων, συνειδητὸς ρυθμιστῆς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς, εἴνε πάντοτε θαμμένη σὺν μαῦρο στίβο τῶν ὑλικῶν καὶ ἀσυνειδήτων, καὶ τῶν πλέον ἀντιθέτων σκοπιμοτήτων ποῦ ἐπιπλέον στήν ἐπιφάνεια κάθε ἐποχῆς, σὰν ἀπάνθισμα εὐρώτου. Τὶ ἂν κάθε προσπάθεια ζῆ ὡς παράδοσις, ὡς φωτογένεια, καθολικὸν κριτήριον ποῦ μεταδίδει τὴν ἀνάτασι καὶ ξεκινᾷ σὲ κάθε σταμάτημα; Καὶ ἡ φωτεινότερα λύσις τοῦ ἀνίγματος τῆς δημιουργίας, σὰν ἀδιάλλατος δωρικὴ γραμμὴ, δίδει τὸ μέτρον τῆς δυναμογενείας, τὴν ὀπτικὴν γωνίαν τῆς δυναδικῆς ζωτικότητος. Ἄν εἶναι βέβαια ἡ ἀνθρωποθεϊστικὴ ἀντίληψις, οὔτε ἡ τερραίνια τῆς ἐνσωματώσεως ἢ ὑλοποιήσεως τῶν ἀοράτων, ἀλλ' ἡ ἐπὶ ριζικωτέρων βάσεων ἀδιάπτωτος ἀντίληψις τῆς δυναλιστικῆς φιλοσοφίας ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ κληρονομία τόσοσ μόχθου, ἡ πειραματικὴ ἀνάλυσις τόσοσ ἐπιστήμης θὰ ἦτο νεκρὸν σπέρμα εἰς τὸν ἄγονον ἄγρον τῆς καταστοφῆς.

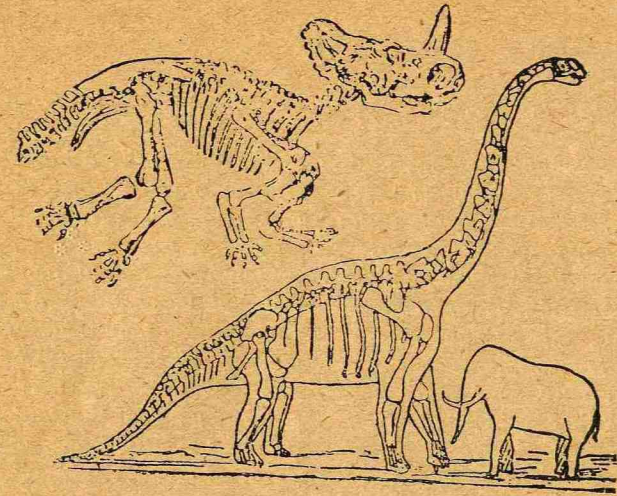
**

Αἱ μεγάλα ἀνακαλύψεις τοῦ 19 αἰῶνος εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀνοργάνων δυνάμεων τῆς φύσεως, ἡ Θερμότης, ὁ Ἠλεκτρισμὸς, ἀπέδειξαν τὴν ἐνόητα τῶν δυνάμεων ἐκείνων, τίνι τρόπῳ ἢ μίᾳ δυνάμει νὰ μεταμορφωθῇ εἰς τὴν ἄλλη ἢ πρῶτον ἀνάλυσις, ἀπέδειξε ὅτι τὰ ὑλικά τοῦ ὁργανισμοῦ μας ἀποτελοῦν τὰ στοιχεῖα τῶν οὐρανίων σωμάτων. ἡ ἀστρονομία ἠύρνε τοὺς ὀρίζοντας τῶν περὶ σύμπαντος ἀντιλήψεων τῶν Κοπερνίκου, Γαλιλαίου, Νεύτωνος, Οὐμπόλτ, ἀποδεικνύουσα ὅτι ἐμφανίζονται καὶ σβύνουν εἰς τὸ στερέωμα νεφελώματα καὶ ἄγνωστοι κόσμοι, ἐνῶ ἡ χημεία, ἀφοῦ καθώρισε τὰ ἀπλά στοιχεῖα, ἐσημείωσε τὸ ἀκατάστροπτον τῆς ὕλης καὶ τῆς δυνάμεως. Αἱ φυσικαὶ αὐταὶ ἀλήθειαι ὠδήγησαν καὶ

τὸν φιλοσοφικὸν μονισμόν διὰ τῶν ἀνεξιχνίαστων λαβυρίθων τοῦ αἰωνίου ἀνίγματος.

Φθάνομεν τώρα εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς προόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, εἰς τὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως κατ' ἄλλους τῆς εὐσταθείας, αἱ ὁποῖαι συμπληρώνουν τοὺς ἀτέγκτους νόμους τῆς ὕλης. Ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξιμένης, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Ἀριστοτέλης, ἐπὶ Περικλέους, ἄλλοι φιλόσοφοι τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς, εἶχον ἀπὸ τότε καθορίσει τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι κυριαρχοῦν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀλείρου καὶ τῶν ὄντων, ὁ κόσμος δὲν ἦτο τίποτε περισσότερον ἀπὸ μίαν ἀδιάλειπτον σταθεροποίησιν τῆς ὕλης. Ὅπισθεν ὁμως τῶν ἀνοργάνων στοιχείων ὕδατος, πυρός, ἀέρος ὑπάρχει κάποια ἄυλος ἄγνωστος δύναμις, τὸ πνεῦμα, δαμόνιον τοῦ Σωκράτους. Ἀλλ' ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἐσταμάτησε ὅταν ἔφθασε εἰς τὴν οὐσίαν, ὅταν ἀπεπειράθη νὰ ἀνιέλῃ τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ἐναρμονίσῃ τὰ πλέον ἀντίθετα στοιχεῖα. Ἀπὸ τὴν μετονοσίωσιν ἐκείνην ἔλαβε σάρκα καὶ ὀστέα ἡ μονιστικὴ ἀντίληψις τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἡ θεωρία τοῦ νατουραλισμοῦ, καὶ ἐπρυτάνευσαν κατόπιν αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, διὰ νὰ ἀκονοθῇ ὄλος ἐκεῖνος ὁ θρῆνος ἐπὶ ποταμῶν Βαβυλῶνος.

Καὶ τώρα διερωτᾷται ὁ κόσμος, εἰς ποῖον σημεῖον ἐσταμάτησε ποῖος ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς ἱστορίας τοῦ Νατουραλισμοῦ κατόπιν τόσοσ Παλαιοντολογικῶν ἀνακαλύψεων, τόσοσ μόχθων οἱ ὁποῖοι ἔφερον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν σημαντικώτερα εὐρήματα, συντρίμια καὶ ναύαγια προϊστορικῶν πολιτισμῶν, ἡπείρων αἱ ὁποῖαι ἐχάθησαν ὅπως ἡ Ἀτλαντὶς πρὸ 13 χιλ. ἐτῶν, ἡ Αἰγαίς πρὸ 11 χιλ. ἐτῶν, ἐρήμων ὅπως ἡ Γοβία, ἡ Σαχάρα, τουνδρῶν καὶ στεππῶν ὅπως ἡ Σιβηρία, ἡ Μοζαμβίκη, ἀπὸ τὰς πρωτογόνους ἐγκαταστάσεις ποῦ ἔφεραν εἰς τὸ φῶς ἀποτεφρωμένους σινοικισμούς, παλαιολιθικοὺς σταθμούς, τάφους, τοιχοδομάς, πωρολιθικά καὶ ὀψιδιανὰ ἐργαλεῖα, φιλντισένια ὄπλα, τιμαλφῆ ἀπὸ ὄρειαν κρύ-

Εἰκὼν 1.

Ὅταν εἰς τὴν τριτογενῆ περίοδον (πρὸ 2 000.000 ἐτῶν) ἔζων Βραγχιόσαυροι μήκους 24 μ. καὶ τετράκις ὑψηλότεροι τοῦ ἔλεφαντος τῆς Ἀφρικῆς, ὅταν Μονόγλωροι Ρινόκεροι καὶ τεράστια ἀμφίβια αὐλάκωναν τὰ νερά τῶν ποταμῶν, ἐπρεπε ἡ Φύσις νὰ μισῇ ἢ νὰ ἀποτροσιάζεται τὸ ὀραϊότερον πλάσμα τῆς τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ ἀνάστημα πηγμῶν καὶ κτηνώδη ψυχή, ὅπως ὁ Ἰμβανος, ὁ Μπιτσονά τῶν Buchner, τῶν Dubois καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν τῆς μονογενεῆς φυλογενεῆς. Παλαιοντολογικαὶ ἀνακαλύψεις ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Φύσις ἐπλάσε τὸν ἄνθρωπον ἐξ ἀρχῆς ὅπως τὸν ἐφανίσθη ὁ Πραξιτέλης.

Εἰκὼν 2.

Ροδεσιανὸν κρανίον Μπιτσονά 300.000 χιλ. ἐτηρῶν (Υπεριθνηκοί)

σταλλον, κορναλίτην, αίματίτην, πορφυρίτην, άχάτην, λείψανα άγνωστων πολιτισμῶν, άπήχησις κόσμων, οί οποιοί έχάθησαν εἰς τὸ άπώτερον παρελθόν τῆς ιστορίας τῆς γῆς. Αἱ άνακαλύψεις αὐται εἶναι ὁ συγκεντρωτικός φακός εἰς τὸ φῶς τοῦ όποίου άποκρυσταλλοῦται ὁ βίος τῶν πρώτων νομάδων ποῦ ένθυμίζοντες εἰς νεωτέρους χρόνους τοὺς Πελαγονούς, τοὺς Ναζαμῶνας, λεμβούχων ἢ πειρατῶν με ἰσχυροὺς στόλους, τῶν όποίων δίδουν άμυδράν ἰδέαν οἱ θαλασσοχαρεῖς Ἄργοναῦται, οἱ Σατάσπαι καὶ οἱ Χανόν άλλων χρόνων, διότι αἱ προϊστορικά φυλαὶ ἐξέφρασαν τὸν έαυτόν τους πῶ ἄρτια ἀπὸ τοῦ τὸν ἐξέφρασαν όποιαδήποτε άλλη έποχή. Διέθετον πράγματι οἱ θαλασσοχαρεῖς ἐκεῖνοι λεμβοῦχοι ἰσχυρὰ μέσα ναυτιλίας τῶν όποίων τίποτε δέν ἐφθασε μέχρις ἡμῶν. Ἡ διαφορά τῶν γεωγραφικῶν συνθηκῶν, αἱ τεκτονικαὶ άναστατώσεις, οἱ βιολογικοί νόμοι εἰς τοὺς όποιους τὰ μωσαϊκά τῶν φυλῶν ἐκείνων ἐπειθάρχησαν εἶναι ἢ αἰτία τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ πολυφυλετισμοῦ ποῦ μεταδίδει τὰ ἔμφρητα γνωρίσματα τῆς έτερογενείας τῶν ζωϊκῶν ομάδων καὶ τῆς όμοιογενείας τῶν εἰδῶν. Εἶναι ὁ νόμος τῆς λειτουργικῆς μάλλον ἢ κληρονομικῆς σκοπιμότητος ἐκ τοῦ όποίου πηγάζει τὸ δόγμα τῆς πλειογενοῦς φυλογενείας. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προϊστορικῆς περιόδου αἱ παμπάλαια ἐκεῖναι φυλαὶ με τὰς φάσεις τῆς κατάπτωσεως *regression* καὶ ἐξελίξεως *evolution* (Gaudry), τῶν διαλείψεων *intermittences* καὶ τῆς άλματικῆς προόδου *mutation* (de Vries) ὑπήκουον εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς άπολυτρώσεως ἀπὸ τὴν πάλην τῶν ὕλικῶν στοιχείων. Ἀπὸ τὴν στιγμήν τῆς αὐτοκατανοήσεως τοῦ πρωταίθρου μέχρι τῶν συγχρόνων κατακλιθῆσαν, ἢ ζωῆ ἤντησε τὴν γόνιμον πνοήν της ἀπὸ τὰ ψυχοφυσικά φαινόμενα, διήλθεν ἀπὸ τὴν άπειρίαν τῶν φάσεων τῆς δημιουργικότητος διὰ τὰ φθάση εἰς τὴν ένσυνείδητον ζωὴν καὶ τὰ ἐξυψωθῆ εἰς τοὺς κόσμους τῆς πνευματικῆς άποκαλύψεως. Ἦτο ἄραγε τοιοῦτον τὸ

ἐπίπεδον τῆς νοήσεως τῶν πρωτοτόνων φυλῶν, ἠνοίγετο ἀπὸ τότε ἢ ἄβυσσος ἢ όποία χωρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ ζῶα εἰς τὸ άνεξιχνίαστον χάος τῆς όποιας σβύνει τὸ φῶς τῆς σκέψεως;

* * *
Ἐπάρχον πράγματι όμοιότητες μεταξὺ τοῦ όργανισμοῦ μας καὶ τῶν ἄνθρωποειδῶν; Μία θεωρία τοῦ Huxley ἰσχυρίζεται ὅτι αἱ διαφοραὶ αἱ όποια χωρίζουν τοὺς ἄνθρώπους ἀπὸ τὸν γορίλαν, τὸν χιμπατζῆν, εἶναι άσυγκρίτως μικρότεραι ἀπὸ ἐκεῖνας ποῦ χωρίζουν τοὺς προηγμένους πιθήκους ἀπὸ τοὺς άλλους. Ἀνθρωπολόγοι ὅπως ὁ Κέιθ, ὁ Ὀιππο, ὁ Τάϋσον μᾶς άποκαλύπτουν κάτι περισσότερο, ἐμέτρησαν 60 καὶ πλέον ανατομικὰς όμοιότητας μεταξὺ τῶν εἰδῶν τούτων. Δύναιται ἄραγε αἱ όμοιότητες αὐται νὰ θεωρηθοῦν άναμφισβήτητα δεδομένα τῆς πιθηκοειδοῦς καταγωγῆς μας; Ὁχι. Πρῶτον διότι ἐὰν αἱ όμοιότητες εἶναι 60 αἱ άνομοιότητες εἶναι άσυγκρίτως περισσότεραι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰί ἀκόμη αἱ δῆθεν όμοιότητες δίδουν ἔδαφος εἰς άμφισβήτησεις, κυρίως διότι ἂν ἰπάρχον ὀφείλονται εἰς λειτουργικὰ καὶ ὄχι κληρονομικὰ αἰτία, ἀφοῦ ὅλα τὰ εἶδη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὄφειλον νὰ προσαρμοσθοῦν καὶ νὰ ζήσουν σύμφωνα με τοὺς νόμους καὶ τὴν ἀστάθειαν τοῦ περιβάλλοντος. Αἱ όμοιότητες ἐκεῖναι δέν εἶναι κληρονομικαὶ ὅπως τὰς περιστάνει ἢ μονοφυλετικῆ θεωρία, ἀφοῦ δέν εὐρέθη, οὔτε ἔζησε ποτε ἢ κοινὴ προγονικὴ μορφή ἀπὸ τὴν όποίαν κατάγονται τὰ πρώτιστα, ὅπως τὰ ἐφαν.άζετο ὁ Cuvier ἢ ὁ συνήγορος τοῦ δαρβινισμοῦ Διναῖος, ὁ όποῖος προσέθεσεν εἰς ἐκεῖνα καὶ τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ἢ δέν εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶναι άκαθηματικὴ ὑπόθεσις ἢ ὑπαρξις τοῦ ἀρχιπρώτου, τῆς ἐκλιπούσης δηλαδὴ ἐκείνης κοινῆς προγονικῆς μορφῆς, τῆς ιστορίας τῆς ἐξελίξεως; Ἐως οἷον λοιπὸν εὐρεθῆ ὁ πρόγονος ἐκεῖνος, οὐδεμία ἄνθρωπίνῃ προσπάθεια εἶναι ἱκανὴ νὰ άποδείξη τὴν ἐνότητα τῶν θηλαστικῶν ἀπὸ τῶν μονοτημάτων μέχρι τοῦ ἄνθρώπου.

Θηλαστικὰ ὅπως οἱ ἐλέφαντες, τὰ σειρήνια, τὰ κτήνη, τὰ νοδὰ (παγγολῖνοι), τὰ χειρόπτερα, τὰ ὄνυχοειδῆ διακόπτουν τὴν συνέχειαν τῆς προοιούσης κληρονομικότητος καὶ δέν ἔχομεν ἀκόμη ἀρκετὰ στοιχεία διὰ νὰ ἐκδώσωμεν τὰς περιγραμνὰς καὶ τοὺς τίτλους τῆς κοινῆς προγονικῆς γενεαλογίας των. Ὅτι διακόπτεται ἢ προοιούσα ἐξέλιξις άποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος διέτηρησε τοὺς 5 δακτύλους τοὺς όποιους ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὰ τελειότερα θηλαστικά. Εἰς τὸν ἵππον, τὰ διδάκτυλα μηρυκαστικά τὰ πρόσθια ἄκρα εἶνε ἀτελέστερα ὄχι μόνον τοῦ ἄνθρώπου, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν κατωτέρων θηλαστικῶν ἀμφιβίων με 5 δακτύλους εἰς τὰ πτερόγυια. Ὁ Ἐόιππος τῆς τριτογενοῦς, τὸ νάνο ἐκεῖνο ἀλογάκι ποῦ ἔζησε πρὸ 11 ἑκατομμυρίων ἔτων με τοὺς τρεῖς πενδοδακτύλους παρουσιάζεται ἀνατομικῶς τελειότερον τοῦ νοήμονος κουρσάρου τῶν ἵπποδρομιῶν ἐνῶ πράγματι δέν εἶνε. Μήπως δέν εἶνε ὑποθετικὴ ἢ ὑπαρξις προγονικῆς μορφῆς μαστοφόρων σαλαμανδρῶν, στεγοκεφάλων ἔρπετῶν τῆς Ἀνθρακούχου περιόδου καὶ τῆς Παλαιοζωϊκῆς, ἀπὸ τῆς Καμβρικῆς μέχρι τῆς Περμικῆς, αἱ όποια διήρκεσαν χίλια ἑκατομμύρια ἔτη; Τὰ παραδείγματα τῆς ἀνατροπῆς τῆς ἐξελίξεως εἶνε περισσότερα ἀλλὰ δέν ἔχουν θέσιν ἐδῶ. Οὔτε ὁ Spencer οὔτε ὁ Goete εἰς τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ μονισμοῦ ὑπελόγησαν τὰς ἀνατομικὰς αὐτὰς λεπτομερείας, αἱ όποια ἀποτελοῦσι τὴν κλεῖδα τοῦ θόλου, διότι ἄλλως ἢ ἀνατομία δέν θὰ ἦτο ἐπιστήμη. Καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχον τὰ διάκενα ταῦτα καὶ ἐχάθησαν ἀπτότεραι άποδείξεις τῆς συνέχειας ὄχι μόνον ὁ Weismann καὶ ὁ Wallace, οἱ Νεολαμαρχιστὰί με τὴν σημαίαν τῆς ἐμφύτου ἐπιλογῆς, ἀλλὰ καὶ κάθε διανοούμενος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγξῃ, νὰ ἀρνηθῆ καὶ νὰ λιθοβολήσῃ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν τὴν ἱμπεριαλιστικὴν θεωρίαν τοῦ ἀταβισμοῦ, χωρὶς οἱ ὀρθολογοῦντες νὰ νομισθῶσι διὰ τοῦτο σχολαστικοὶ τῆς δυαλιστικῆς φιλοσοφίας, ὅπως τοὺς ὀνομάζουν οἱ ποντίφηκες τῶν ἄνθρωπολογικῶν συνε-

δρίων, οὔτε ἄνθρωποθεῖσται νὰ πιστεύουν δηλαδὴ ἀπὸ τὰ προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως τῆς άγνοίας των εἰς Φειδιακοὺς ἢ Ραφαελικοὺς θεοὺς με ἄσπισμένες γενειάδες, ὀράματα τοῦ Ἐζεκιὲλ με ἀνεμισμένες σάρπες καὶ γαλάζια πετραχειλία.

Ἄν ὑπάρχει ἔλπις νὰ παρουσιασθῆ ἢ ἀναμενομένη εὐκαιρία, ἀφοῦ ὁ πάπας τῆς θρησκείας τοῦ μονισμοῦ Hegel δέν στηρίζει τὰς γνώμας του εἰς τὰς μεγαλύτερας φυσικὰς ἀληθείας, καὶ λέγει «*le fondemat empirique de ce monisme nous est donné principalement par la jologie phylogénique*». Τότε διατὶ άποκλείει ἀπὸ τὸν ἀφορισμὸν αὐτὸν τὰς ἀποδείξεις τῆς φυλογονικῆς ἄνθρωπογενείας, άποκαλεῖ δὲ τὴν ἰδικὴν του θεωρία ἐμπειρικὸν θεμέλιον, καὶ ὄχι ἐπιστημονικόν; Ἀπλοῦστατα, διότι ἢ προοιούσα κληρονομικότης *heredité progressive* καὶ ὁ μονισμός, ὅτι δηλαδὴ ὅλα τὰ εἶδη κατάγονται ἀπὸ μοναδικῆς τινος ἐκλιπούσης προγονικῆς μορφῆς εἶνε ὑποθέσεις. Εἰς τὰς ὑποθέσεις ὅμως ταύτας στηρίζεται ὄχι μόνον ἢ θεωρία τῆς φυλετικῆς ἐνότητος τῶν θηλαστικῶν ἀλλὰ καὶ ἢ δυστυχία ἢ όποια δέρονε τὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ 1795 καὶ ἐντεῦθεν. Με τοῦτο, δέν ἐννοῶ νὰ ἀρνηθῶμεν εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τὴν δαρβινικὴν ἀντίληψιν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ Τρανσφορμισμοῦ νὰ παραδεχθῶμεν τὴν Πλειαδικὴν θεωρίαν τῆς εὐσταθείας τῶν εἰδῶν. Ἡ ἀνεύρεσις τῶν λειψάνων τοῦ ὄρθου πιθήκου 1894 ἢ *pithecanthropus erectus*, τοῦ περιφήμου ἐκεῖνου *Bindeglied* τῆς Ἰάβας, τὰ ὁστὰ τοῦ όποίου οὔτε αὐτὸς ὁ Dubois δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἀνήκουν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον, μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ὀρθοστασίας.

* * *

Ἡ ὀρθοστασία ἢ όποία δύναται νὰ ἀναλυθῆ εἰς στατικὴν, δυναμικὴν καὶ κινητικὴν ἰσορροπίαν ἢ όποία ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς ἀρχαίους τὴν ἀσκητικὴν ἀπλότητα τῆς δωρικῆς γραμμῆς, εἶναι ἓν τῶν βασικωτέρων γνωρισμάτων τοῦ ἄνθρώ-

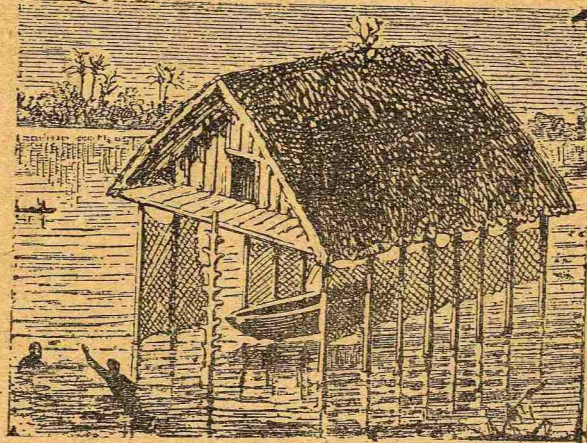
πον. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἄκρου ποδὸς μὲ τὸ βᾶθρον, τὰ ἀντερείσματα, τὰ καμπύλογραμμα διακρίνεται ἀπὸ τὴν ζωώδη πλατυποδίαν τοῦ πιθήκων. Εἰς τὸν ἄνθρωπον, δύο διασταυρούμενα τόξα, μεσημβρινοί, τοὺς ὁποίους σχηματίζει ὁ ἀστράγαλος μὲ τὸ σκαφοειδὲς καὶ ἡ πτέρνα μὲ τὸ κυβοειδὲς, ἀποτελοῦν θόλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναπαύεται ἡ τροχαλία τῶν σφυρῶν καὶ τὸ κέντρον τοῦ βάρους ἀκολουθεῖ τὴν κατακόρυφον ποῦ πίπτει ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τὸ πρόσθιον χεῖλος τῆς λαγονικῆς κοτύλης. Ἡ ἴδια κατακόρυφος εἰς τὸν πίθηκον ῥίπτει τὸ κέντρον τοῦ βάρους πρὸ τῶν ποδῶν καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ βαδίξῃ ὡς ἀνδράποδον ὅταν δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῶν δένδρων διὰ νὰ βαδίσῃ ὄρθιος. Ἐὰν ἡ συνισταμένη ἐκείνη ἐπιπτε ὅπως ἡ ἰδική μας, ὡς ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς κυριότητος τῶν μηρῶν του, θὰ διήρχετο ὀπισθεν τῆς πτέρνης καὶ θὰ ἠνάγκαζε τότε τὸν πίθηκον νὰ βαδίξῃ ὀκλαδὸν ἢ ὑπιος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς ἐκ τοῦ μήκους τῶν βραχιόνων καὶ τῆς ὑπερβολικῆς εὐκαμψίας τῶν γονάτων. Ὅταν βαδίζουν οἱ πίθηκοι στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἕξω ἄκρου τοῦ ποδός. Τὸ πιθηκόμετρον τοῦ Huxley θὰ σημειώσῃ, ἴσως, ἴσον βαθμὸν διαφορᾶς ὁμοιότητος μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου, τῶν ἀνθρωποειδῶν καὶ τῶν κατωτέρων πιθήκων, καὶ θὰ προσθέσω εἰς βάρος τῆς θεωρίας ἐκείνης, ὅτι αἱ διαφοραὶ αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν μεταξὺ Ἀκάδων, Οὐδέων, Τασμανιάνων, Μπετσουανά, Γκαῖτε καὶ Μπετόβεν εἶναι πολὺ μικρότερα ἀπὸ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι χωρίζουν τὰς κατωτέρας ἀνθρωπίνους φυλάς ἀπὸ τὰ ἀνθρωποειδῆ. Ἡ πτέρνα τοῦ ἀνθρώπου σχηματίζει ὀξυτάτην γωνίαν καὶ δὲν εἶνε παράλληλος ὅπως ἡ πτέρνα τοῦ πιθήκων μὲ τὸν ἰσημερινόν.

Δὲν θὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα τὰς τεραστίαις διαφορᾶς μορφολογικὰς καὶ ἱστολογικὰς τοῦ ἔγκεφαλου οὐτε τὰς ἀνατομικὰς ριζικάς παραλλαγὰς τοῦ κρανίου καὶ τῆς προσωπικῆς γωνίας ἢ διαφορὰ γιὰ ὅσους πιστεύουν εἶναι ἀδιαπόδεικτος, λέγει μία θεωρία τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὑπερβαίνουν

τοὺς τριάκοντα οἱ μετρικοὶ δεῖκται τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας τοῦ σπλαγγχνικοῦ καὶ ἐγκεφαλικοῦ κρανίου. Θὰ ἀναφέρω μόνον τὴν ὀπισθοκογχικὴν διάμετρον ὅλαι αἱ ἄλλαι παραλλάσσουν ἀκόμη περισσότερο. Ἐὰν ὁ ἀτελέστερος ἀνθρώπινος τύπος εἶναι ὁ Ἰαβανός, οὗτος παρουσιάζει δείκτην 90 ἀκολουθεῖ ὁ Sambacasanto τῆς Βραζιλίας 92 δὲν ἔχομεν ἄλλα ἀπολιθώματα ἀποδεικτικώτερα. Ἡ διάμετρος αὕτη εἰς τὸν τοῦ αὐτοῦ ἀναστήματος μὲ τὸν ἄνθρωπον γορίλλαν εἶναι 65. Ἡ πλειονότης τῶν κρανίων τῶν πιθήκων ἔχει χωρητικότητα 500 κ. ὑφ. ἐνῶ καὶ αὐτῶν τῶν κατωτέρων ἀνθρωπίνων φυλῶν πλὴν τῶν μικροσώμων Μεξικανῶν προσεγγίζουν τὰ 1000 κ. ὑφ., τὸ Νεενδεργτάλειον 1600 κ. ὑφ.

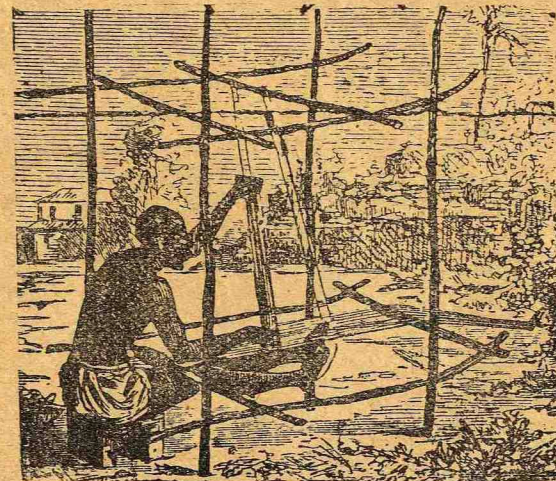
Εἰς προσεχῆ διάλεξίν μου εἰς τὴν Ἀνθρωπολογικὴν Ἐταιρείαν Ἀθηνῶν θὰ προσθέσω καὶ ἄλλας διαφορὰς τῶν ὁποίων ἄλλας ἐμελέτησα κατὰ τὰς εἰκοσαετίαις μου ἐρεῦνας ἀνὰ τοὺς γνωστοτέρους προϊστορικοὺς σταθμοὺς Εὐρώπης, Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ ἄλλαι συμπίπτουν μὲ τὰς ἀπόψεις τῶν καθηγητῶν Sergi τῆς Ρώμης, Osborn, ἀμερικανικοῦ Κολεγίου, κ. ἄ.

Ἔως ὅτου εὐρεθῶσιν οἱ διάμεσοι τύποι, αἱ μεταβατικαὶ φάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔρριπτον περισσότερο φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μεταμορφισμοῦ, βασικαὶ διαφοραὶ ἀδιάλλακτοι πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς φυλογενείας καὶ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας μᾶς ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ νόμος τῆς εὐσταθείας, ὅχι βεβαίως ὅπως τὸν ἐφαντάζετο ὁ Virchow, ὁ Ranke, ὁ His, ὁ Cuvier, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν πλειογενικὴν του ἀποψιν ἀρχίζει πάλιν νὰ κερδίξῃ ἔδαφος χάρις εἰς τὰς ἐρεῦνας τῆς παλαιοντολογίας καὶ τῆς Βιοχημείας, τῆς ἐφαρμογῆς δηλαδὴ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἰσῶν τῶν ἀπολιθωμάτων, τῶν ἀνυδροάσεων τῶν ὀρῶν τοῦ ἐργαστηρίου. Abderhalben, Wassermann, Saxe κ. ἄ. Αἱ ἀποδεικτικαὶ θέσεις, αἱ λεπτομερειακαὶ ἀναλύσεις συνηγοροῦν καὶ ἐδῶ καὶ παντοῦ ὑπὲρ τῆς σταθερότητος fixité καὶ τῆς πλειογενείας τῶν εἰδῶν.

Εἰκὼν 3.

Ἡροϊστορικὴ Λιμνοκατοικία εἰς τὴν Ταγκανάικαν τῆς Ν. Ἀφρικῆς (Ἀναπαράστασις)

Εἰκὼν 4.

Αἱ πρώται ὑφαντουργικαὶ προσπάθειαι εἰς τὴν Ὠκεανίαν.

Τὰ ἀπολιθώματα τῆς χαράδρας τοῦ Πικερμίου, τὰ Προεδμοσιανά, Ἀσιανά, Παραδοννάβεια, Ἐλβειανά, τὰ Κροατικά λείψανα τῆς Κραπίνας, Κουκούτενης, Zablanica, παρουσιάζουν ἄραγε ἀρκετὰς ἐνδείξεις διὰ τὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ ἀναστήματα ἐκπύπτουν ἀπομακρυνόμενα τελειότερον τινος παναρχαίου τύπου; Ἀπὸ τῶν Προαχιλλείων σταθμῶν μέχρι τοῦ Νεενδεργαλείου Sainte Chapelle παρήλθον 200 χιλ. ἔτη. Ὁ Mauel und Mnsinge ἀντιπροσωπεύει ἓνα ἠράκλειον τύπον 8—10 ποδῶν, ἐνῶ ὁ Πρωτάνθρωπος τῆς μεταπλειοκαίνου δὲν ἦτο ὑψηλότερος τῶν 5 ποδῶν. Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ σημερινὸς τύπος ὑπερβαίνει ἂν καὶ σπανίως τοὺς 6 πόδας ἐνῶ ὁ ἐγκεφαλός του ἔχασε 20 % ἀπὸ Αἰδελβεργιανῆς ἐποχῆς. Ἐὰν δὲ εἰς τὴν καμπύλην τῶν κυμάνσεων καὶ τῶν φάσεων σημειωθῇ ὁ τελευταῖος σταθμὸς γιγάντων ἀπὸ τοῦ Mauel μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν Κενταυρείων τεράτων, τῶν τιάνων Βοιάρω, τῶν Κυκλωπέων μορφῶν τῶν Δαυίτων, τῶν Φιλοσαίων, τῶν βιβλικῶν Γολιάθ, τοῦ Λυγεῆ Ἀρκία, παρήλθον 75 χιλ. ἔτη. Ὡστε ἀπὸ τῆς Προεσθραϊκῆς, Προωγγυεῖου καὶ Προδευκαλιωνεῖου ἐποχῆς τῶν κατακλιμαίων ἀπὸ τοῦ Αἰαντείου αἰῶνος, τὸ ἀνθρώπινον ὕψος ἐδείκνυε πάλιν περίοδον πτώσεως. Τῷ 1864 ἐγεννήθη εἰς τὴν Κερασούντα ὁ γίγας Ἀμανάτης, ὁ ἄνθρωπος τῶν δασῶν. Ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Rabeaud καὶ Joleaud αἱ συνθήκαι τοῦ περιβάλλοντος δὲν ἀνέχονται σήμερον νατισμὸν ἢ γιγαντισμὸν. Ὁ Ἀμανάτης τῆς Κερασούντος ὅπως ὁ Κουταλιανός, ὁ λαοφιλὴς Παναγῆς ποῦ ἐσήκωνε μὲ τὰ δόντια ὀρεμβατικά κανόνια, θὰ ἔζη ἐναντίον τῆς θεωρίας ἐκείνης ἂν ἐκ προλήψεως ἢ ἐκ φόβου δὲν ἐξεδώκετο ὑπὸ τῆς ἀστοργίας τοῦ ὄχλου. Καὶ κατέφυγεν ὁ δυστυχὴς εἰς τὰ ὄρη μὲ τὰ θηρία τῶν δρυμῶν. Οἱ γεροντότεροι μοῦ διηγούντο εἰς τὸ Δορύλαιον ὅτι εἶχε πνευματικὴν ἀνάπτυξιν ἀνωτέραν τοῦ μέσου ὄρου τῆς σημερινῆς ἂν καὶ εἶχε ἠρακλείους μυῶνας δὲν ἐκράτει

ρόπαλον, δὲν ἐδείκνυε κτηνώδη οὔτε αἰμοχαρῆ ἐνστικτα. Ὑπέφερε μὲ Ἰώβειον ὑπομονὴν τὴν δυστυχίαν τῆς ἐξορίας του, ὁ βασιλεὺς τῶν παραμυθίων τῆς Κερασούντος καὶ τὰ δάση ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τοὺς γόους του· δὲν ἀγγάντευε τὸν κάμπον παρὰ μόνον διὰ τὴν τροφήν του ἢ ὅποια συνίστατο ἀπὸ φουντούκια, φροῦτα καὶ χόρτα. Μετὰ 15 ἐτῶν ὑπαίθριον περιπλάνησιν χωρὶς τὰ ἐξελεγχθῆ εἰς ληστὴν ἂν καὶ διέθετε ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας, γυμνὸς εἰς τὰ χιονοσκεπῆ ἐκεῖνα ὄροπέδια, ἀπεβίωσεν ἐκ ψύξεως, οἱ στηθολόγοι θὰ ἔλεγον ἐκ προώρου ἀναπτύξεως· ἀλήθεια, τὸ ἀνάστημά του εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν ἔφθανε τὰ 2.35.

Τὰ κρανία Mauel καὶ Νεενδεργαλ δεικνύουν χωρητικότητα 1600 κ. ὑφ. ἐνῶ Δορδώνεια, Σολουτρεανὰ Forest bed Ἀζιλιανὰ καὶ νεώτερα Γαλατικά ἢ Ἀγγλοσαξωνικά δὲν ὑπερβαίνουν τὰ 1450. πρὸς ταῦτα προσεγγίζουν τὰ ἀπολιθώματα Crapina. Ἡ καμπύλη τῶν περιοδικῶν κυμάνσεων τοῦ ἀναστήματος εἶνε ἐνδεικτικατέρα εἰς τὰ ζῶα. Ὁ ὑψίσωμος ἵππος τοῦ τέλους τῆς Τριαδικῆς ὁ ὁποῖος ἦτο νῆνος εἰς τὴν Ἐόκαινον, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὸν βραχύσωμον προγονικόν του τύπον κατὰ τὴν παλαιὰν πλειστόκαινον καὶ τὴν παγετώδη μουστεριανήν, ἀρχίζει πάλιν τὴν γιγαντώγη εἰς τὴν Ἀζιλιανήν διὰ τὴν φθάση τῶν Στενώνειον τύπων. Ὁ Δεινόσαυρος νῆνος εἰς τὴν τριαδικὴν φθάνει εἰς τεράστιον ὕψος περὶ τὰ μέσα τῆς τριαδικῆς (ὀλιγόκαινος). Αἱ Γαλαί, οἱ Πάνθηρες, αἱ Ἰενοὶ τῶν σπηλαίων, τεράστια εἰς τὴν Μειόκαινον, ἐκπύπτουν ἀπὸ τῆς Μεταπλειοκαίνου καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς τετάρτης μεσοπαγετώδους ἀνέρχονται πάλιν τὴν κλίμακα. Ὁ Τυραννόσαυρος τῶν Ἀνδεων, ἀφοῦ διήλθε ὅλα τὰ τάδια **πολυμορφισμοῦ, διμορφισμοῦ, μονομορφισμοῦ**, ἐξέπεσεν εἰς νάνον καὶ ἐξηφανίσθη χωρὶς τὴν ἀφήση ἀπογόνου. Ἡ περίπτωσις αὕτη ἐνδιαφέρει διότι ἀπτενδείκνυται εἰς τὴν **μονογενῆ θεωρίαν**. Ἡ ἐξελικτικὴ κλίμαξ εἶναι κοινὸν μυστικὸν ὅτι σταματᾷ μεταξὺ σαύρων

καὶ μαστοφόρον καὶ κατὰ περισσότερον διακόπτεται ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει διάμεσος κρῖκος. Ἀλλὰ διακόπτεται ἀκόμη καὶ εἰς ὑψηλότερα ἐπίπεδα, ὄχι μόνον μεταξὺ πηθήων καὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ μεταξὺ εἰδῶν τοῦ αὐτοῦ γένους, δηλαδή μεταξὺ διαφόρων προϊστορικῶν φυλῶν, Ἀχιλλείου π. χ. καὶ Ροδεσιανοῦ κ. ἄ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει δι' ὅλους τοὺς ἐξαφανισθέντας τύπους, σκοτεινὰ σημεῖα ποῦ δὲν ἐπρόφθασε ἢ δὲν κατώρθωσε τὴν καθορίση ἢ κοσμοθεωρία τοῦ Ἐβολοϊσμοῦ. Αἱ λύσεις αὗται τῆς συνεχείας, εἶναι τὸ σταμάτημα, ὁ περιοδικὸς θάνατος τῆς ἐξελίξεως.

Καὶ διὰ τὴν κρῖνωμεν ζωὴν 600 χιλιάδων ἐτῶν τὴν ὁποίαν περιλαμβάνει τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς Τριτογενούς (ἀφοῦ ὀλόκληρος ἀντιπροσωπεύει 3 ἑκατομμύρια ἔτη) καὶ ἡ ἀνθρωποζωικὴ περίοδος, στηριζόμεθα εἰς ἐλάχιστα καὶ ἀσημάντου ἀξίας ἀπολιθώματα τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζομεν ἂν εἶναι πλειστόκαινα ὅπως οἱ Ἀχιλλεῖοι, ὁ Ἰαβανός, ὁ Ἐοάνθρωπος, ὁ Μοξαμβίκειος πρόγονός μας, οἱ πρὸ ὀλίγου ἀνακαλυφθέντες Προεδμοστῆς Μοραβίας. Τίποτε δὲν γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἀνθρωποζωικὴν περίοδον τῆς Αἰγαῖδος, τῆς Ἀτλαντίδος, μεγάλων ἡπείρων, αἱ ὁποῖαι, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Κριτίαν ἐξ ἀφηγήσεων τῶν ἱερέων τῆς Σαῖδος 8 χιλ. π. Χ. κατεποντίσθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Νεολιθικῆς περιόδου πρὸ 11—13 χιλ. ἐτῶν. Τίποτε δὲν ἔμεινεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴν γέφυραν ποῦ συνέδεε τὴν Ὠκεϊανήν—Παπουάσιαν διὰ τῶν νήσων τοῦ Πάσχα μὲ τὰς ἀνατολικὰς ἀντιρτίδας τῶν Ἀνδεων. Αἱ ἀναρίθμητοι νῆσοι, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ πυργοῦνται, ἀθέμελες σκιές, στὰ μακρὰ ἀρχιπελάγη τοῦ Εἰρημικοῦ εἶναι λησμονημένοι σταθμοὶ ἡπειρωτικῶν πολιτισμῶν ἄλλων χρόνων λείψανα χαμένων κόσμων ποῦ κατώκουν ὥραϊα εὐσωμοὶ ρωμαλαῖα ξανθαὶ καὶ μὲ πλούσιον τρίχωμα φυλαί, αἱ ὁποῖαι ἔκτισαν στὰ γαλανὰ τέματα τοῦ ὠκεανοῦ τὰς μακρυνὰς ἐκείνας ἀκροπό-

λεις μὲ ὀγκολίθους ἀπὸ λάβαν, τραχύτην, σεννίτην, ζιρκονίτην, βασαλίτην 5—10 τόννων, τοὺς ὁποίους ὕψωναν εἰς ὑπερκυκλωπέους τοιχοδομὰς 9—12 μέτρων. Ἱστορικὰ ἐρεῖπια χιλιστραγουδημένα ἀπὸ τῆς αὔρας, ἀπολιθωμέναι ὠκεανίδες ποῦ ἐστόλισε τὸ κῆμα, στὸ σμαραγδένιο καὶ ὄγρὸ μῆμα μὲ κοράλλινα στέφανα καὶ ξανθοὺς κισσοὺς καὶ τὴν ἀνάγλυφον ἀνταύγια τῶν εἰκόνων ζωντανεύουν ἢ λαϊκὴ μοῦσα, ἢ δολμενικὴ εὐμορφία τῶν Προεσθραϊανῶν καὶ Προεδραβιδιανῶν μνημείων τῶν θρούλων τῶν ἰθαγενῶν τῆς Πολυνησίας, τῆς μυστηριακῆς Ἀνατολῆς. Ἡ λαγγεμένη θάλασσα ποῦ ἀρμένιζαν οἱ πύργους τῶν θεῶν Μαοῦ.

Καμμιά ἱστορικὴ εἰδήσις δὲν ἔφθασε μέχρις ἡμῶν ἀπὸ τὴν Ἀπαρακτικὴν Ἡπειρον εἰς τὰς σινοπηλάς ἐκτάσεις τῆς ὁποίας ἀπλοῦνται λευκοὶ καὶ ἔρημοι οἱ παγετῶνες τοῦ Νότου, καὶ ἀντιφέγγει τὸ χλωμὸ χαμόγελο τοῦ Πολικοῦ ἀστέρους. Εἰς ἄλλας ἐποχὰς ἔζων ἐκεῖ κατὰ στής μετεξεδένειες σιλιβηδόνες τοῦ Πόλου, ὁ Νοτάνθρωπος, τὰ Νοτοθήρια, παραμυθένιοι κόσμοι καὶ φυλαὶ τῶν Ἀντιπόδων. Εἰς τὸν βυθὸν τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ ἀντικατοπτρίζονται βουνοσειρές, δειράδες ποῦ συνέδεον τὴν Ροδεσιανὴν Ἀφρικὴν διὰ μέσου τῆς Μαδαγασκάρης μὲ τὴν χερσόνησον τοῦ Ἰνδοστάν, ὅταν αὕτη περὶ τὰ τέλη τῆς Νέας Πλειστοκαινοῦ ἐχωρίζετο διὰ δύο θαλασσίων βραχίονων ἀπὸ τὰ Ἰμαλάια. Τῆς Παλαιογραφίας ταύτης ὠχρὰν εἰκόνα δίδουν οἱ χάρται τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Ἐρατοσθένους, τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Στράβωνος, οἱ μεγάλοι χάρται τῆς διαλέξεώς μου τοὺς ὁποίους ἐσχεδιάσα ἰδιοχείρως διὰ τὴν ἀκολουθήσω τὰς ἀνθρωπολογικὰς ἐρεῦνας τῆς Προϊστορικῆς Ἀνατολῆς.

* *

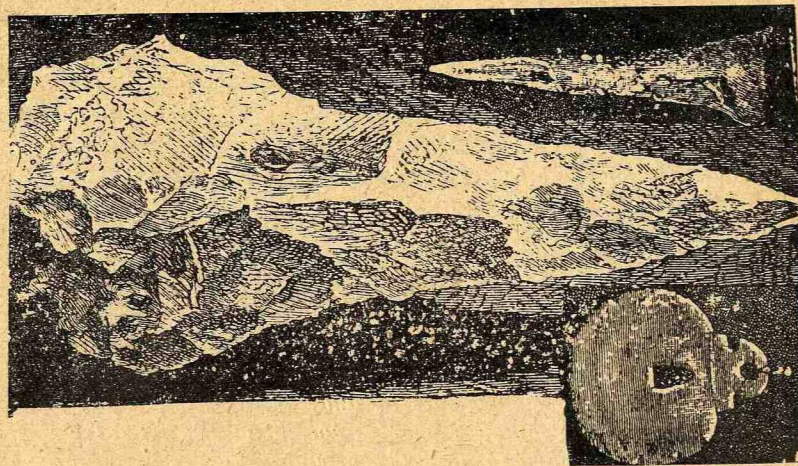
Στρέφοντες ὀλοταχῶς πρὸς τὰ ὀπίσω, εἰς τὸ ἀχανές τοῦ παρελθόντος, θὰ ἀντικρῶσωμεν εἰς τὸ συμπνευματικὸν φῶς τοῦ προβολέως, προϊστορικὰ τοπεῖα, γρα-

φικὰς πτυχὰς, λιμνοχώρια, παλαιολιθικούς καταλισμούς, τὰς πρώτας βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις, τὰ ροβενσοιανὰ σπήλαια μὲ τὰ συγκλονιστικὰ ἀπολιθώματα, μὲ τὰς ἐστίαις καὶ τὰς πολυχρόμους τοιχογραφίας ποῦ θὰ μᾶς ἀποκαλύψουν τὰ μυστικὰ τοῦ προϊστορικοῦ βίου, τὰ ἔθιμα, τὴν ζωὴν μὲ ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις, καὶ τὰς πρώτας πνευματικὰς προσπάθειαι· εἰκόνες ποῦ συναρπάζουν μὲ τὸν παλμὸν καὶ τὴν προῆν ἐνὸς τόσοσιν κληρονομημένου πορελθόντος τῆς ἱστορίας μας. Οἱ νομάδες, οἱ ἄλιεις, οἱ κυνηγοὶ οἱ θηριοδαμασταί, οἱ γυμνῆται οἱ ἀνθρωπισταί ἐκείνοι τῶν Σπηλαίων, δὲν ἦσαν τόσοσιν ἄγριοι, ὅσον παριστάνονται εἰς τὰς ἐντυπώσεις τῶν περιηγητῶν, ἢ ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπολόγους τὸ καθήμερον τύπον, οἱ ὅποιοι ζητοῦν πάντοτε νὰ προξενήσουν αἰσθησὴν καὶ δυσοῦν νὰ κρεμάσουν κάποιον ἀπὸ τὴν ἀγχόνην τοῦ χρονογράφου. Ὑπῆρχον βέβαια καὶ τότε διάσημοι κακοῦργοι, οἱ γνωστοὶ τύποι τῆς Παπουσίας ποῦ κατεβρόχθιζον τὰς πενθεράς των. Αἱ περισσότεραι φυλαὶ δὲν συνμερίζοντο τὰς σπονδὰς τοῦ αἵματος, δὲν παρεκάθητο εἰς ταῦτάγια καὶ θυέσσια δεῖπνα. Ἀλλὰ ἔφερον μεγαλυτέραν ἀπὸ ἡμᾶς εὐλάβεια πρὸς τοὺς νεκρούς των, ἦτο θρησκεία ἢ πίστις εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῶν μεταστάντων καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἐκκίζαν κατακόμβας ἀκαταστρέπτους, ὑπογείους στοᾶς, θολωτοὺς τάφους, μεγαλιθικὰ μνημεῖα, σαρκοφάγα μὲ ἀναγλύφους ἐγχαράξεις, πηλίνους λάρακας ἀντὶ τῶν σημερινῶν ξυλοφερέτρων καὶ τὰς κατοικίας τῶν νεκρῶν κατεσκευάζον ὠραιότερας, στερεωτέρας ἀπὸ τὰς ἰδικὰς των. Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀπεικονίσεις θὰ μᾶς μεταφέρουν πρὸς στιγμὴν εἰς τὴν φαντασμαγορικὴν ἐνατένισιν ἐνὸς τόσοσιν παρωχημένου καὶ συμβολικοῦ παρελθόντος.

Καὶ ἡ ἔρευνά μου αὐτὴ δὲν θὰ περιορισθῆ μόνον εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ χαρακτηριστοῦ τῶν ψυχόρμητων τῶν ἀρχεγόνων τύπων, ποῖον ἦτο τὸ καλλιτεχνικὸν ἢ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῆς αἰσθητικότητος, εἶναι τὸ κριτήριον τῆς ἀποκρυστα-

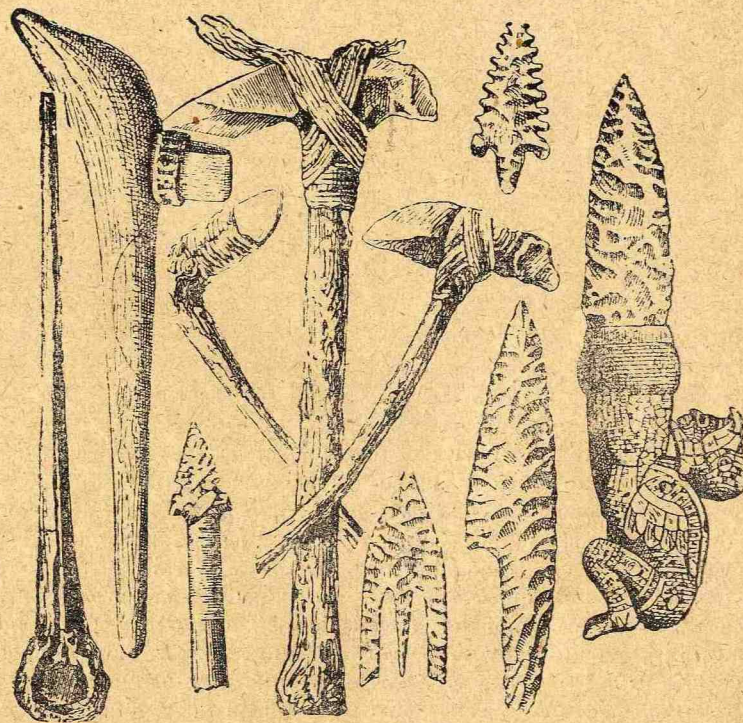
λώσεως τῶν ἀντιθέσεων τὰς ὁποίας παρουσιάζει ὁ ὄργανισμὸς των ἀπὸ φυσικῆς ἀπόψεως, τὰ ὀστά των, τὰ κρανία των, αἱ ἀνατομικαὶ ὑπερβολαὶ τοῦ σκελετοῦ των, ὅπως τὰς ἐξαγακτήρισαν οἱ ὀρθόδοξοι τῆς πιθηκοκεντρικῆς παρατάξεως, ἀφοῦ παρουσιάζονται εἰς τὴν ἀντίληψίν των τόσοσιν διάφορα, τῶν Νεολιθικῶν, Ἀζιλιανῶν, Κανκασιανῶν, Πρεδραβιδιανῶν, Χαλκολιθικῶν καὶ τῶν συγγρόνων κυρίως ἀνθρωπίνων ὄντοτήτων. Κανεὶς δὲν τὸ ἀρνεῖται. Προσηλωμένα ὁμῶς εἰς τοὺς προκεχωρημένους ἐκείνους σταθμούς, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ ἀπολιθώματα ἐκεῖνα ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν κοσμογονίαν τοῦ νατουραλιστικοῦ σωβνισμοῦ, ἀφ' οἴτου κοσμοϊστορικὰ εἰδήματα τῆς παλαιολιθικῆς Βιομανίας, Μογγολίας, Μεσογείου, Νιπωνικοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ Ἀμερικανικῆς Βραζιλίας ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς παλαιότερα τῆς ἀνθρωποζωϊκῆς περιόδου σιρώματα ὑπάρχον προγενέστερα καὶ τελειότερα τοῦ Ἀχιλλείου τύπου ἀπολιθώματα. Ἐρωτῶ : πρὸς τὰς ἀνατομικὰς αὐτὰς ἀληθείας δὲν φαίνεται ἀντίθετος, ἂν ὄχι ἀναχρονισμὸς καὶ ἄρησις ἢ μονογενῆς κοσμοθεωρία τῆς ἐξέλιξεως ; Δὲν ὑπάρχει πλέον καιρὸς νὰ πιστεύωμεν εἰς εἰδωλα, ἀλλ' ὡς εἴπωμεν εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ τὸ εἴπωμεν τὸ ταχύτερον ὅτι ἕως οἴτου εὐρεθῶσιν αἱ κοινὰ προγονικὰ μορφὰ τῆς ἐνωτικῆς θεωρίας, οἱ σύνδεσμοι καὶ αἱ περγαμηναὶ ποῦ ἐσχάθησαν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου καὶ γερυρωθῶσι τὰ διάκενα, ἕνα χάος ἀνοίγεται τεράστιο μεταξὺ ἐσβεσμένων καὶ ζώντων ὀργανικῶν σταθμῶν, τρομαχτικὰ λύσεις συνεχείας εἰς τὴν ἄλυσσον τῆς σταθεροποιήσεως *fixité* (ὄχι *evolution*), ὄχι μόνον μεταξὺ ἀρθροπόδων καὶ ἐνσπονδύλων, ὠτοτόκων καὶ μαστοφόρων ἐρπετῶν (;), ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρωποειδῶν καὶ τῆς ἀπειρίας τῶν ἀρχαϊκῶν ἀνθρωπίνων τύπων.

Ἡ προϊστορικὴ ἀνθρωπότης διήνησε ὅλα τὰ μεταβατικὰ διάμεσα, ὅλας τὰς δυνατότητας, διὰ νὰ καθορίσῃ τὰ φαινόμε-

Εἰκὼν 5.

α'. Πυρολιθικὸς πέλεκυς Ἀχιλλείου ἐποχῆς 250 χιλ. ἐτῶν. β'. Μαχαίριον ἀπὸ ὀστοῦν ἀνθρωπίνης κνήμης. γ'. Περιλαίμιον κόσμημα ἀπὸ ὀστοῦν ἀνθρωπίνου κρανίου.

Εἰκὼν 6.

Ὀστεινὴν βελόνην, πέλεκυ με λαβὴν ἐλεφαντοστέου, ἀξίνας, ἀκίδες, λεπίς ἀπὸ πυρολίθου, ἐγχορτίδιον Ὀρνιατείου Ἀζιλιανῆς ἐποχῆς 25-15 χιλιάδων ἐτῶν.

μενα τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦν τὸς μορφὰς τῆς ἐντατικωτέρας ἐνεργείας, ὅτι χωρίζει τὴν ἀζωϊκὴν ἀπὸ τὴν ἀνθρωποζωϊκὴν περίοδον διὰ τὴν φθῆσιν εἰς τὴν ἐσωμάτωσιν τῶν ἀοράτων καὶ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐσωκόσμου τῆς πνευματικῆς ἀποκαλύψεως. Ὑπερέβη πρόγματι ἡ πρώτη ἀνθρωπίνη προσπάθεια τὰ ὄρια τοῦ πλέον ἀντιληπτοῦ πειραματισμοῦ καὶ τότε συγερητοποιημένη ἢ σκέψις ἀνυψώθη εἰς τὰς ἀπατήτους κορυφὰς τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ πνεύματος. Ὑπέκονσα εἰς τὰς ἐντολὰς ἀτέγκτων φυσικῶν νόμων, χρυσόγραμμα κάποιος ὑπερκοσμοῦ ἐνοράσεως, ἀγωνίζεται νὰ λυτρώσῃ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὴν ἀκατάλυτη πάλῃ τῶν ὀλικῶν στοιχείων. Μονιμοποιούμενος εἰς ὅλας του τὰς ἐκδηλώσεις ὁ πρωταρχικὸς ρυθμὸς, μεταρσιονμένη διὰ τῆς διοράσεως καὶ τῆς διαίσθησεως ἡ ζωὴ, ἤντησε τὸ φῶς πρὸς ἐχρησάσθη νὰ διακρίνῃ τὸ ἐνσυνείδητον ἀπὸ τὸ ψυχρόμητον. Ὅλα

τὰ στάδια τῆς γενέσεως, ὅλοι οἱ σταθμοὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἐκδηλώσεως, ζοῦν ἀνάγλυφοι στοὺς κόσμους πρὸς ἐφθειρεν ἡ ἀδιαφορία τῶν αἰώνων, ἀνήλεα ἐσκέπασε τὸ χῶμα ἀποκρυσταλλωμένα ἐπὶ τῶν ὀπλων, τῶν ἐργαλείων, τῶν τιμαλφῶν, ἐπὶ τῶν ἐπιταφίων πλακῶν, ἔγνη ἀνεξίτηλα, χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως, πρωτογόνος βιοτεχνία πρὸς ξαναβλέπει τὸ φῶς πρὸς ἐξελίσσεται καὶ οὐρα ἐπὶ τῶν ἀπελεκῆτων, ἀδουλεύτων, ἀσυλβῶτων ἐολλῶν, ἀπὸ τῶν ἀκατεργάστων ζαδεϊτῶν, ὀφιδιανῶν καὶ πυρολιθικῶν nucleus, τῶν ὁποίων θὰ περάσῃ καιρὸς ἕως ὅτου εὑρωμεν τὸν τρόπον τῆς ἐπεξεργασίας, μέχρι τῶν στυλβουσῶν μεγαλιθικῶν τοιχοδομῶν, τῶν ἀκροπόλεων τῆς πλειστοκαίνου, τῶν προϊστορικῶν Λυκοσουργῶν, ἀπὸ τῆς Ὁριαντείου τέχνης μέχρι τῆς ἀνθήσεως τοῦ χαλκολιθικοῦ καὶ τοῦ ἀφθάστου Αἰγαίου αἰῶνος.

ΑΙ ΑΥΤΟΚΤΟΝΟΥΣΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Ε. ΦΩΤΑΚΗ, Δικηγόρου—Βουλευτοῦ Ρεθύμνης

Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων.

Ἐκφράζω κατὰ πρότον λόγον μαζί με τὸ αἶσθημα εἰλικρινοῦς εὐγνωμοσύνης καὶ τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου πρὸς τὴν Ἀξιότιμον Πρόεδρον τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων διότι εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ παράσῃ μίαν εὐκαιρίαν ὅπως ἐκθέσω ὀρισμένα ἀντιλήψεις καὶ παρατηρήσεις δι' ἐν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, διὰ τὸ ζήτημα τῆς αὐτοκτονίας. Ὁ τίτλος μάλιστα «αἱ Αὐτοκτονοῦσαι γυναῖκες» θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ δώσῃ λαβὴν εἰς παρεξηγήσεις ἐνῶ πρόκειται περὶ ἀπλῆς ἐρεῦνης ἐνὸς ζητήματος τοῦ ὁποῖον ἔχει ἔμμεσον τινὰ σχέσηιν πρὸς μελέτην μου ψυχολογικὴν, κοινωνιολογικὴν καὶ ἐγκληματολογικὴν ἀναγομένην εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐγκλημα-

τικότητος τῆς γυναικὸς μακρὰν πάσης προκαταλήψεως, διότι ἀπὸ πεποιθήσεως ἐπίστευσα καὶ πιστεύω εἰς τὸν μεγάλον ὄλον τῆς γυναικείας δράσεως εἰς τὰς πολλαπλὰς ἐκδηλώσεις ὄχι μόνον τῆς κοινωνικῆς, ἀλλὰ βαθμιαίως καὶ τῆς πολιτικῆς ἀκόμη ζωῆς. Ἐλπίζω νὰ μοῖ δοθῇ ἄλλη εὐκαιρία ὅπως ὀμιλήσω γενικώτερον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐγκληματικότητος τῆς γυναικὸς περὶ τοῦ ὁποῖου καθόσον γνωρίζω ἠσχολήθησαν παλαιότερον εἰς μονογραφίας δύο διακεκριμένοι ἐπιστήμονες οἱ κ. κ. Βλαβιανὸς ψυχίατρος καὶ νευρολόγος, καὶ ὁ ἄλλοτε ἀρεοπαγίτης Πεταλᾶς, κατὰ δὲ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπιμελέστατος καὶ ἐντριβῆς εἰς τὸ θέμα ὁ συνάδελφος κ. Που-

λαντζᾶς εἰς δύο διαλέξεις του, καὶ ἐγὼ πρὸς δύο ἐτῶν εἰς σχετικὴν μου διάλεξιν εἰς τὸν Παρνασσὸν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Συλλόγου τῶν κυριῶν πρὸς προστασίαν τῶν ἀνηλικῶν καὶ κρατουμένων γυναικῶν.

Τὸ ζήτημα τῆς αὐτοκτονίας σπανιώτερον τῶν ἄλλων ἐγκλημάτων παρουσιάζει τὸ ἔξῃς περιεργον φαινόμενον, ὅτι δηλ. παρακολουθεῖ ὅλα τὰ στάδια τῆς ἡλικίας, συχνότατα δὲ ἀναγιγνώσκωμεν εἰς τὰς κοινωνικὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων περὶ αὐτοκτονίας τοῦ Α. ἢ Β. γέροντος τῆς Χ. κυρίας καὶ πολλάκις τοῦ Δ. ἐπὶ παραδείγματι ἀνηλικῶν παιδός. Καὶ γεννᾶται μία ἀπορία πῶς ἐνῶ τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως τοῦ ἀτόμου εἶναι μία ἐνστικτώδης οὕτως εἰπεῖν ὀρμη ἰσχυροτέρα παντὸς ἄλλου ἐλατηρίου ἐν τῇ ζωῇ εὐρίσκονται ἀνθρωποὶ οἱ ὁποῖοι εἰς μίαν στιγμὴν ἀπελπισίας κόπτουσιν ἀποτόμως τὸ νῆμα πρὸς τὴν ζωὴν ἐγκληματοῦντες κατὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ τῶν ἢ καὶ κατ' ἄλλου προσώπου κατὰ κανόνα ἀγαπωμένου; Τὸ αἶσθημα τῆς μητρικῆς στοργῆς τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ λεπτότερον καὶ εὐγενέστερον ἄρωμα τῆς γυναικείας ψυχῆς εἶναι ἀσθενέστερον τοῦ αἰσθήματος τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ μεγαλυτέρα δυσκολία εἰς τὴν πάλιν τῆς ζωῆς ἐγκεῖται εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ νὰ θέτῃ ἓνα ὄυθμὸν εἰς τὰς πολλαπλὰς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ ζωῆς διὰ τῆς πειθαρχίας τῶν ἰδίων αὐτοῦ παθῶν, ἐπιθυμιῶν καὶ ὀρῶν, ὅπως ταῦτα ἐναρμονίζονται πρὸς τὴν φωνὴν τῆς λογικῆς καὶ τοῦ καθήκοντος ἐναντι τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἀτυχῶς οἱ κανόνες τῆς ἀφηρημένης λογικῆς δὲν ἔχουσι πολλὰς ἀξίαν πρακτικὴν ἐν τῇ ψυχολογίᾳ ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ δημιουργία σταθεροῦ χαρακτηριστοῦ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μιᾶς θελήσεως ἰσχυρᾶς δὲν εἶναι δυνατὴ διὰ τοὺς πολλοὺς. Παράγοντες κοινωνικοί, λόγοι ἀπορροέντες ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοσυγκρασίας ἐκάστου ἐπηρεάζουσιν ἕκαστον ἄτομον οὕτω δὲ δημιουργεῖται ἡ ποικιλία ἐν τῇ κοινωνικῇ συνθέσει ἀπὸ

τῆς ἀπόψεως τῶν ἰδιαίτερων ἐκείνων χαρακτηριστικῶν τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὰ ἀτομικὰ ἢ διακριτικὰ γνωρίσματα ἐκάστου ἀτόμου.

Οὕτως εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως ἀγῶνα τῆς ζωῆς ἔχομεν τοὺς νικητὰς, τοὺς καρτερικοὺς, τοὺς κυριαρχοῦντας, τοὺς ναυαγοὺς τοὺς ἀποκλήρους καὶ τοὺς ἀπληπισμένους. Ὁ τίμιος ἀνθρώπος ὁ καρτερικὸς καὶ κυριαρχῶν ἑαυτοῦ παλαίει μετ' ἐπιμονῆς, ὑφίσταται στερήσεις καὶ ἀπογοητεύσεις, θυσιάζει ἐν ἀνάγκῃ τὴν ζωὴν του χωρὶς νὰ παραβῇ τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων διέπασεν ἓνα ἀτομικὸν χαρακτήρα. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἐν τῇ ἀστικῇ κοινωνίᾳ ὅπως γράφει ὁ Μορσέλλι, ἀνάγκαι, πάθη, ἀνώτερα, ἐπιθυμίαι εἰς τὴν φωνὴν τῶν ὁποίων οἱ ἀνθρωποὶ ὑπακούουσιν ἐν ἀκριβῇ ἀναλογία πρὸς τὴν ἀσθένειαν εἴτε ἀδυναμίαν τοῦ διανοητικοῦ καὶ ψυχικοῦ ὀργανισμοῦ ταν. Ὁ ἐγκληματίας ἀνθρώπος στερούμενος τῶν μέσων τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται πρὸς ἰκανοποίησιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀναγκῶν θὰ προσφύγῃ εἰς τὸ ἐγκλημα, θὰ φωνεύσῃ ἄλλον ἀνθρώπον ὅπως τὸν ἀπογυμνώσῃ, ἐνῶ ἀντιθέτως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατέχει τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος ὡς καρπὸν ἐκ παιδείσεως εἴτε ἀνατροφῆς θὰ προτιμήσῃ νὰ θέσῃ εἰς στιγμὰς ἀπελπισίας τέραμα εἰς τὴν ζωὴν του διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν, παρὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ ὀπλα ἀνθρωποκτόνα ἢ ἐν γένει μέσα ἐπιβλαβῆ εἰς ἄλλον.

Εἰς τὸν ἔρωτα ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων καὶ τῶν ἀπογοητεύσεων τὰς ὁποίας δύναται νὰ προσενησῇ εἴτε ἡ ἐγκατάλειψις παρ' ἀγαπωμένου προσώπου, εἴτε μία ὑπερήφανος ἄρνησις, εἴτε ἀπόκρουσις, ὁ ἀνθρώπος θὰ συμπεριφερθῇ κατὰ τὸν ἓνα ἢ ἄλλον τρόπον περὶ τῶν ὁποίων ὀμιλεῖ ἀνωτέρω ὁ Μορσέλλι. Ὁ τίμιος καὶ ἀληθῶς πολιτισμένος ὑπὸ τὴν εὐγενέστεραν τῆς λέξεως ἔννοιαν δὲν εὐρίσκει εἰς τὴν δυστυχίαν του τῆς ὁποίας τὸ βάρος εἶναι ἀνίκανον νὰ βαστάσῃ ἄλλην νόμιμον διεξοδὸν πλὴν τῆς αὐτοκτονίας,

ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ἄγρια ἀκόμη ἐνστικτα πλήρης μίσους εἰς τὴν δυστυχίαν τοῦ θά θελήσῃ νὰ ἐκδικηθῆ διὰ τοῦ φόνου ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἐγένετο αἰτία νὰ ὑποφέρῃ ἀντὶ νὰ φονευθῆ ὁ ἴδιος. Ἄλλ' αἱ δύο αὐταὶ ἀντίθετοι καὶ ἀκῆαι λύσεις δὲν εἶναι αἱ μόναι ἐπὶ τῶν τοιούτων περιπτώσεων. Μεταξὺ τῆς ἀξιοθαυμάστου φύσεως τοῦ τιμίου ἀνθρώπου ὅστις ἐξαλείφει ἑαυτὸν ἀποτόμως καὶ τοῦ ἐγκλήματος ἔστω παθολογικοῦ τοῦ ἐγκληματίου ὑπάρχουσιν ἄλλα μέσα τὰ ὁποῖα δίδουν μίαν διέξοδον εἰς τὴν ἀχαλίνωτον τρικυμίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν ἓνα σταθμὸν μεταβατικόν, διάμεσον οὕτως εἰπεῖν ἀπὸ τῆς αὐτοκτονίας εἰς τὸν φόνον. Ἀληθῶς δὲ ἐνῶ τινὲς αὐτοκτονοῦσι καταλίποντες ἐν τῇ ζωῇ τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπον αἰτίων τῆς ὀλεθρίας αὐτῶν ἀποφάσεως παρέχοντες οὕτω συγχρόνως ἐν σπάνιον παράδειγμα ὀψιγόνου ἀλτρούτισμοῦ καὶ εὐχόμενοι εὐτυχεῖς ἡμέρας εἰς αὐτό, ἄλλοι περισσότερον ἐγαῖστα προσπαθοῦσι νὰ πείσωσι τὸ ἕτερον πρόσωπον ἐραστὴν εἴτε ἐρωμένην νὰ ἀποθάνωσιν ὁμοῦ, καὶ ἄλλοι τέλος φονεῦσιν κατ' ἀρχὰς καὶ αὐτοκτονοῦσι κατόπιν, καὶ ἄλλοι τέλος ὑποβάλλουσιν εἰς τὸ ἕτερον πρόσωπον τὴν ἔμμονον ἰδέαν νὰ τοὺς φονεύσωσι πρῶτοι μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ κάμωσι καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιον εὐθύς κατόπιν διὰ νὰ ἐκλείψωσι τοῦτοχρόνως ἀμφοτέροι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἐνῶ δὲ οἱ ἀληθῶς κυριαρχοῦντες ἐαυτῶν ἐν τῇ ζωῇ, ὑπομένουσι μετὰ καρτερίας τὸν πόνον μιᾶς ἐρωτικῆς ἀποτυχίας καὶ ἀποκρύπτουσιν ὑπερηφάνως τὴν θλίψιν των, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς λοιπὰς κατηγορίας ἀσθενεῖς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν θέλησιν θὰ ἐγκληματήσωσιν εἴτε κατὰ τῶν ἰδίων ἐαυτῶν, εἴτε κατὰ τοῦ ἀντιζήλου ἢ τῆς ἀντιζήλου, εἴτε καὶ κατὰ τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου μὲ τὴν δικαιολογίαν «ἀφοῦ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κρατήσῃ, ὅ,τι ἀγαπᾷ δὲν θ' ἀφήσῃ νὰ ἀνήκῃ οὔτε εἰς τὸν ἄλλον».

Αὐτοκτονία ἐξ ἐρωτικῶν λόγων.

Ἐνῶ γενικῶς αἱ αὐτοκτονίαι τῶν ἀνδρῶν ὑπερβαίνουσι τὸ τετραπλοῦν εἴτε καὶ τὸ πενταπλοῦν ἀκόμη τῶν αὐτοκτονιῶν τῶν γυναικῶν, αἱ αὐτοκτονίαι ἀντιθέτως συνεπεία ἐρωτικῶν ἀφορμῶν δὲν φθάνουσιν οὔτε εἰς τὸ ἡμισυ εἴτε καὶ τὸ τέταρτον τῶν γυναικείων τοιούτων. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται εὐεξήγητον διότι ὁ ἔρως ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι συνήθως, ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ ἐξαιρέσεις κατὰ τὴν Μ. Στάελ, παρὰ ἐν ἀνέκδοτον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνδρός, εἶναι ἀντιθέτως τὸ σοβαρώτερον γεγονός, μία ὁλόκληρος ἱστορία διὰ τὴν γυναῖκα. Μεταξὺ διαφόρων περιπτώσεων καὶ παραδειγμάτων παραλαμβάνομεν τὰ κατωτέρω ἀπὸ τὸ κλασικὸν σύγγραμμα τοῦ περιφήμου συγγραφέως *Σινγκέλε* ἀναγόμενα εἰς ἐρωτικὰ αἴτια καὶ τὰ ὁποῖα εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐτοκτονίαν. Νεαρὰ *Δις* ἔγραφεν εἰς τὸν ἐραστὴν τῆς. «Σὺ μὲ ἠπάτησες ὑποσχόμενος ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη ὅτι θὰ μὲ λάβῃς ὡς σύζυγόν σου, μ' ἐγκατέλειπες λησιμονήσας τοὺς ὄρκους σου. Σὲ συγχωρῶ. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐπιζήσω τῆς ἀπωλείας τοῦ ἐρωτός σου». Κατόπιν ἠτοκτόνησε. Μία ἄλλη ἐγκαταλειφθεῖσα ὡσαύτως παρὰ τοῦ ἐραστοῦ τῆς ἀφῆκεν ἐπιστολὴν ἔχουσαν οὕτως. «Ἐκαμα ὅτι ἦτο δυνατόν ἠθικῶς διὰ νὰ ζήσω χωρὶς τὴν ἰδικὴν σου στοργὴν ἢ ὁποῖα ἦτο τὸ μοναδικόν στήριγμα τῆς ζωῆς μου, ἀλλ' ἢ τοιαύτη προσπάθεια ἦτο ἀνωτέρα τῶν δυνάμεών μου. Ἡ εὐθύνη τοῦ ἁμαρτηματός μου εἶναι μεγάλη, ἢ μνήμη μου θὰ καταρᾶται ἴσως καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ παιδί μου τοῦ ὁποῖου καὶ μόνον τὸ ὄνομα κάμνει ν' ἀναπάλλονται ὄλαι αἱ χορδαὶ τῆς ψυχῆς μου.

Ἐν τούτοις χωρὶς ἐκείνον τὸν ὁποῖον ἔχασα, ἢ ζωὴ μοῦ εἶναι ἀνυπόφορος. Ἐὰν ἀπεφάσιζα νὰ μεταβῶ ὅπως ριφθῶ εἰς τοὺς πόδας του θὰ μὲ ἀπέκρουεν. Ἄς συγχωρήσῃ τὸν ἄδικον χαρακτῆρα μου, τὰς βιαιότητάς μου. Ἄς

ἐνθυμῆται μόνον τὰς εὐτυχεῖς στιγμὰς τὰς ὁποίας ἐπέρασε κοντὰ μου». Μία ἄλλη πληροφορία ὅτι ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἠγάπησα παραφόρως ἔμελλε νὰ γίνῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ σύζυγος ἄλλης γυναικὸς κατελήφθη ὑπὸ ἀπελπισίας ἀπεφάσισε δὲ νὰ θέσῃ τέραμα εἰς τὴν ζωὴν τῆς. Ἐκλείσθη εἰς ἓν δωμάτιον ἦναψεν ἄνθρακας καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὴν κλίνην τῆς, ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ θάνατος δὲν ἦρχετο τόσον γρήγορα ὅσον αὐτὴ ἐπεθύμει κατέπιε μεγάλην ποσότητα ὀπίου. Ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς εὐρέθη ἐπιστολὴ ἀπευθυνομένη εἰς ἐκείνον ὅστις ἐπρόδωσε τὴν ἀγάπην τῆς. «Τὶ κακὸν σοῦ ἔκαμα ἔγραφε διὰ νὰ δοκιμάσω τὴν ἀχαριστίαν σου; Μήπως διότι σὲ ἠγάπησα παραπάνω ἀπὸ τὴν ζωὴν μου τὴν ὁποίαν θυσιάω γιὰ σένα σὲ μιᾶ στικμῇ τραγικῇ πόνου καὶ ἀπελπισίας;» Δύο ἄλλαι Δίδες αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὸ ἀπονενομημένον διάβημα τῆς αὐτοκτονίας ἔγραφον μετὰ ἄλλων τὰ ἑξῆς. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἔγραφεν εἰς φίλην τῆς «δόσε εἰς τὸν ἀγαπημένον μου τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν ἔχω ἄλλην εὐχὴν παρὰ τὴν εὐχὴν τῆς εὐτυχίας του καὶ ὅτι ἀποθνήσκω μὲ τὴν λατρείαν του», ἢ δ' ἄλλη πρὸς τὸν ἐραστὴν τῆς «ὁ θάνατος ἦτο πεπωμένον νὰ μᾶς χωρίσῃ ἔχω τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ καταστήσω εὐτυχῆ θέτουσα τέραμα εἰς τὴν ζωὴν μου.» Παρὰ τὴν γνώμην τῶν ἠθικολόγων οἱ ὁποῖοι τονίζουσιν ὅτι ἡ αὐτοκτονία εἶναι πάντοτε μία πρᾶξις ἀνανδρῶς καὶ ἀνήθικος, δὲν δύναται κανεὶς παρὰ νὰ ἐκφορᾷ μίαν εἰλικρινῆ συμπάθειαν πρὸς τὰ θύματα ταῦτα τὰ ὁποῖα εἰς μίαν στιγμὴν ἀπογνώσεως φεύγουσιν ἀπὸ τὴν ζωὴν ἀξιοπρεπῶς ὑπερηφάνως χωρὶς νὰ διαπραξῶσι κακὸν εἰς οὐδένα, δὲν ἐκδικοῦνται δ' ἀκόμη καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὰς ἐγκατέλειπον εἴτε τὰς ἐπρόδωσαν, ἀλλ' αὐτοκτονοῦσι μὲ τὸ αἰσθημα τῆς συγγνώμης ὑπὲρ αὐτῶν, εἶναι δὲ ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως κολοσσαία ἢ διαφορὰ τοῦ αὐτοκτονοῦντος διὰ νὰ μὴ ἀδικήσῃ ἀπὸ τοῦ ἐγκληματοῦντος. Ὁ μεγαλύτερος

ἀριθμὸς τῶν τοιούτων αὐτοκτονιῶν μεγαλοπρεπῶς ἀλτρούστικῶν παρατηρεῖται εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον, καὶ τοῦτο εἶναι φυσικὸν διὰ τὴν γυναῖκα ἢ ὁποῖα ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν αἰσθημάτων ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τὰ τέκνα τῆς ἀναγκάζεται νὰ πληρώσῃ διὰ τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς πολλάκις, νὰ ὑποφέρῃ δὲ συνήθως χάριν τῶν ἀγαπωμένων προσώπων.

Στατιστικαὶ πληροφορίες

Κατὰ παλαιότερας στατιστικὰς ἐπὶ αὐτοκτονιῶν ἐξ ἐρωτικῶν λόγων ἔχομεν τὰ ἑξῆς δεδομένα. Ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ ἀπὸ 1852 μέχρι 1862 διάστημα μετὰξὺ τῶν αὐτοκτονούντων ἦσαν 2.33% ἄνδρες, καὶ 8.46% γυναῖκες. Εἰς τὴν Σαξωνίαν κατὰ τὴν περίοδον 1875-1878 1.83% ἄνδρες καὶ 5.18% γυναῖκες. Ἐν Αὐστροίᾳ (1869-1878) 5.80% ἄνδρες καὶ 17.40% γυναῖκες. Ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν (1866-1877) 3.80% ἄνδρες καὶ 7.50% γυναῖκες. Ἐν Βιέννῃ εἰδικώτερον (1851-1859) ἄνδρες 6.89% καὶ 14.13% γυναῖκες. Ἐν Βελγίῳ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον 9.53% ἄνδρες καὶ 12.08% γυναῖκες. Παρ' ἡμῖν ἐλλείπουσι στοιχεῖα ἀκριβοῦς στατιστικῆς ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν τῶν αὐτοκτονούντων κατὰ ἡλικίαν, αἶτια φύλον, καὶ ἀφορμὰς. Κατὰ πληροφορίας τὰς ὁποίας μοὶ ἔχορήγησε διακεκριμένος τμηματάρχης τῆς στατιστικῆς παρὰ τῷ Ὑ/γείῳ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὁ κ. Ρηγόπουλος ἔχομεν κατὰ τὸ ἔτος 1921 ἐπὶ πληθυσμοῦ 4.000.000 (4.833.221) 95 αὐτοκτονίας, ἦτοι ἀρρένων 66 καὶ θηλέων 29, κατὰ τὸ 1922 αὐτοκτονίας 71 ἀρρένων καὶ 24 θηλέων, κατὰ τὸ 1923 ἀρρένων 69 καὶ 27 θηλέων. Νεωτέρας στατιστικῆς πληροφορίας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀρυσθῶ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς στατιστικῆς ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἀτυχῶς κατὰ τὸ 1925 κατηγορήθη ἢ στατιστικῆ ὑπηρεσία, ἀνασυνεστήθη ὁμοῦ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους χωρὶς νὰ εἶναι ὁμοῦ ἔτοιμα τὰ στοιχεῖα τῶν ἐτῶν 1926, 1927 παρὰ τὴν καταβαλλομένην

ἀληθῶς προσπάθειαν ἀξίαν παντός ἐπαίνου.

Πάντως ὁμως καὶ αἱ πληροφορίες αὐταὶ δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν πραγματικότητα, δεδομένου ὅτι κατὰ ἔκθεσιν ἐπιτροπῆς τῆς Διευθύνσεως Δημοσίας Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν ἡ ὁποία ὑπεβλήθη πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἀναγομένην εἰς τὴν ἔρευναν ἰδίως τῶν ἐκθέτων βρεφῶν καὶ τῶν αὐτοκτονιῶν διὰ τὸ ἀπὸ 1ης Μαρτίου 1926 μέχρι 1ης Μαρτίου 1927 χρονικὸν διάστημα συνάγονται τὰ ἑξῆς, μόνον διὰ τὰς Ἀθήνας. Ὅτι δηλ. κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἐνὸς ἔτους εἴχομεν σύνολον αὐτοκτονιῶν καὶ ἀποπειρῶν πρὸς αὐτοκτονίαν 132, ἧτοι 96 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 36 ὑπὸ γυναικῶν. Ἐκ τούτων εἴχομεν τετελεσμένους αὐτοκτονίας 52 παρ' ἀνδρῶν καὶ 6 παρὰ γυναικῶν, ἀποπειρας δὲ 44 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 30 ὑπὸ γυναικῶν. Βλέπομεν δηλ. μίαν μεγάλην δυσαναλογίαν εἰς τὸ ζήτημα τῶν τετελεσμένων αὐτοκτονιῶν μεταξύ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, προσέγγισιν δὲ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἀποπειρῶν αὐτοκτονίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ αἰτία κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἀνάγονται εἰς τὰ ἑξῆς: 1) Λόγω νευρασθενείας 25 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 10 ὑπὸ γυναικῶν, ἔξ οικονομικῶν λόγων 12 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 2 ὑπὸ γυναικῶν, δι' ἀγνωστους λόγους 25 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 3 ὑπὸ γυναικῶν, δι' οἰκογενειακὰς ἀφορμὰς 7 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 7 ὑπὸ γυναικῶν, συνεπείᾳ ἀνιάτου νοσήματος 11 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 7 ὑπὸ γυναικῶν, δι' αἰσθηματικὸς λόγους 9 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 10 ὑπὸ γυναικῶν, διὰ φρενοβλάβειαν 2 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 0 ὑπὸ γυναικῶν, συνεπείᾳ ἀλκοολισμοῦ 1 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 0 ὑπὸ γυναικῶν, διὰ ζημίαν εἰς χαρτοπαίγνια 1 ὑπ' ἀνδρῶν καὶ 0 ὑπὸ γυναικῶν. Ἦτοι καὶ ἐν Ἀθήναις παρὰ τὴν κολοσσαίαν μεταβολὴν καὶ ἐξέλιξιν τῆς γυναικὸς κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἰδίαν περιόδον αἱ ἔξ αἰσθηματικῶν λόγων αὐτοκτονία παρουσιάζουσι μεγαλύτεραν ἀναλογίαν ὅσον ἀφορᾷ τὰς γυναῖκας.

Κατὰ τὸν **Δομπρόζο** εἰς περιπτώσεις παραφροσύνης, διότι τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπον δὲν ἀνταπεκρίνεται εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ ἄλλου παρουσιάζονται αἱ ἑξῆς ἀναλογίαι: 1.5% ἄνδρες, γυναῖκες 2.5%. Δι' ἐγκατάλειψιν ἐρωτικὴν 0.3% ἄνδρες καὶ 1.7% γυναῖκες. Συνεπείᾳ προδοσίας εἴτε θανάτου ἀγαπωμένου προσώπου ἄνδρες 0.6% καὶ γυναῖκες 3.2%. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας κατὰ τὸν διάσημον συγγραφέα πρόκειται περὶ γυναικῶν παθολογικῶς ἐρωτολήπτων εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐν γένει βία ἐκδήλωσις τῶν παθῶν ἀγει εἰς ἐπικινδύνους ἀκρότητας. Ἐνῶ δὲ ἔξ ἀφορμῆς ἐρωτικῆς πλεονάζουσι γενικῶς αἱ αὐτοκτονίαι εἰς τὸν γυναικῆον κόσμον παρατηρεῖται τὸ ἑξῆς φαινόμενον ὅτι ἡ χηρεία παρὰ τῆς γυναικὸς σπανίως ὠθεῖ ταύτην εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Ἐνῶ ἐπὶ παραδείγματι 50 σύζυγοι αὐτοκτονοῦσι δι' ἐγκατάλειψιν αὐτῶν ἀπὸ μέρους τῆς συζύγου καὶ 51 συνεπείᾳ τοῦ θανάτου ταύτης ἀνίκανοι νὰ ὑποσπῶσι τὸν χωρισμὸν, μόνον 15 γυναῖκες αὐτοκτονοῦσι μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ 15 ἔξ αἰτίας τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου μετὰ 100 ἀριθμοῦ αὐτοκτονιῶν ἔξ ἐρωτικῶν λόγων. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ περιστατικοῦ, ὅτι ὁ γάμος προσαρμόζεται πλήρως πρὸς τὸν τύπον καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς γυναικὸς ἡ ὁποία ἀνευρίσκει ἐν αὐτῷ ἀσφαλῆ λιμένα μετὰ τὴν ἐπιβράτησιν τοῦ αἰσθηματος τῆς μητρότητος ἀπέναντι τοῦ ἐνοστικτοῦ τοῦ ἔρωτος. Ἀντιθέτως αἱ γυναῖκες μετὰ βία καὶ ὁρμητικὰ πάθη ἀνευρίσκουσι συνήθως εἰς ὄλους τοὺς φραγμοὺς τοὺς ὁποίους ἀντιτάσσει ἡ κοινωνία διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ γυναικείου ἔρωτος, τὸν σκόπελον πρὸ τοῦ ὁποίου θραύεται ὁ ἔρωτος πρὸς τὴν ζωὴν. Γενικώτερον βέβαια ἡ ἠθικὴ ἐπίδρασις τοῦ γάμου εἶναι μεγάλη, παρετηρήθη δὲ κατ' ἀκριβεῖς στατιστικὰς πληροφορίες, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκληματοῦντων ἐγγάμων εἶναι πολὺ κατώτερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγάμων.

Εἰς ἄλλας περιστάσεις δὲν ὠθοῦσιν εἰς τὴν αὐτοκτονίαν ἢ προδοσία εἴτε ἡ ἐγκατάλειψις παρ' ἀγαπωμένου προσώπου ἄλλὰ προσκόμματα παρεμβλλόμενα ἀπὸ μέρους γονέων ἢ συγγενῶν ἀρνούμενων νὰ δώσωσι τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν εἰς τὸν γάμον τῶν ἀγαπωμένων, εἴτε ἄλλαι δυσκολίαι αἱ ὁποῖαι γίνονται αἰτία νὰ ὑποφέρωσι ψυχικῶς οἱ ἀγαπώμενοι.

Δοκιμάζουσι συνήθως τότε τὴν ἐγωϊστικὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀποθάνωσιν ὁμοῦ καὶ τότε ἐμφανίζεται ἡ μορφή τῆς διπλῆς αὐτοκτονίας. Αἰσθάνονται κατὰ μυστηριώδεις ἀναλογίας, παρατηρουμένας εἰς τὴν ἰδιάζουσαν σχέσιν μεταξύ τῶν ἀμοιβαίως ἀγαπωμένων, ὅτι ὁ εἰς ἀνήκει ἀναποσπαστῶς εἰς τὸν ἄλλον ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ὑποφέρωσι τὸν μεταξὺ αὐτῶν χωρισμὸν. Τὸ αἶσθημα τῆς ἠθικότητος τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει ὅπως ὁ εἰς θυσιασθῇ ὑπὲρ τοῦ ἄλλου ὑφίσταται μίαν περίεργον μεταμόρφωσιν. Τὸ ἐγωϊστικὸν αἶσθημα τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὸν ἔρωτα μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ὁ ἀγαπῶν νὰ ἔχη τὴν ἀξίωσιν ὅπως τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπον μετέχη εἰς ὅλας τὰς χαρὰς καὶ τὰς θλίψεις του, τείνει νὰ πείσῃ καὶ τὸ ἕτερον πρόσωπον ὅτι ὀφείλει ν' ἀποθάνῃ μαζί του. Οὕτως ἡ εὐγενὴς καὶ ἀλτροῦστικὴ θυσία τοῦ ἐνὸς ἀρχίζει νὰ μεταμορφώνηται εἰς αὐτοκτονίαν τῶν δύο προσώπων ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν ὠθήσε τὸ ἕτερον εἰς τὸ νὰ ἀποθάνῃ μαζί του. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην κατὰ τὸν **Σιγκέλε** ἔχομεν τὴν ἐγωϊστικὴν μορφήν τοῦ φόνου ὅστις ἐξαγγέλλεται ἀπὸ μακρὰν. Οὐσιαστικῶς θέλει τις τὸν θάνατον τοῦ ἄλλου ἐπειδὴ ὁμως τὸ ἐγκλημα τοῦ ἐμποιεῖ φρικτὴν δὲν τὸν φονεῦν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὸ νὰ συμβουλεύῃ καὶ ὑποβάλλῃ τὴν ἰδέαν τῆς αὐτοκτονίας. Ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃ νὰ φέρῃ τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα καταλήγει εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Ἐὰν διὰ τῆς αὐθυποβολῆς ἡ ὁποία ἐξασκεῖται ἀμοιβαίως μεταξύ τῶν ἀγαπωμένων προσώ-

πων ἐπιτευχθῇ ἡ ἰδέα τῆς αὐτοκτονίας καὶ εἰς τὸ ἕτερον πρόσωπον τότε δὲν ὑπολείπεται παρὰ ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως. Ἄλλοτε ἐγκλείονται εἰς δωμάτιον ὅπου ἀνοίγονται οἱ σωλῆνες ἀερίου καὶ ἐπέροχεται ὁ θάνατος συνεπείᾳ ἀσφυξίας, ἄλλοτε πίπτουσιν ἀπὸ ὑψηλὸν κρημνὸν καὶ κατακρεματίζονται, ἄλλοτε δηλητηριάζονται καὶ ἐπὶ ἄλλων περιπτώσεων ὁ εἰς πυροβολεῖ κατὰ τοῦ ἄλλου καὶ κατόπιν κατὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μορφήν εἶναι δυνατὸν ὁ πυροβολῶν νὰ καταληφθῇ ὑπὸ δουλίας μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου καὶ νὰ μὴ προβῇ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοκτονίαν. Γοιαύτως δὲ περιπτώσεις συναντῶμεν πολλάς, ὅτε γεννᾶται ἐν νομικῶν ζήτημα περὶ τῆς νομικῆς πλέον εὐθύνης τοῦ ἐπιζήσαντος, ἐνθυμούμαι δὲ ὁμοιον ἀκριβῶς παράδειγμα κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐν Λαμῖα Ἡσαγγελικῆς μου ὑπηρεσίας.

Ὁ πολὺς **Δομπρόζο** εἰς τὰ ἐγκλήματα ταῦτα τῆς διπλῆς αὐτοκτονίας ἐπὶ τῆς βάσει διαφόρων παραδειγμάτων ἀποδίδει τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν μᾶλλον ἐνεργὸν δράσιν εἰς τὴν γυναῖκα, ἐνῶ ὁ ἀνὴρ καταλαμβάνεται εἰς τὸ τέλος ὑπὸ μεταμελείας καὶ δισταγμῶν μνημονεύει δὲ μεταξύ ἄλλων καὶ τὸ ἔργον τοῦ **Μπουρξὲ** «Le Disuple» εἰς τὸ ὁποῖον παριστάνεται ὁ ἀνὴρ στερούμενος θάρρους κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκτελέσεως, ἐνῶ ἡ γυνὴ ἐπιμένει σταθερῶς εἰς τὸ σχέδιόν της περὶ αὐτοκτονίας. Ἀνευρίσκει τὸ πρᾶγμα φυσικὸν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἔρωτος ὁ σφοδρὸς μετὰ τὰ βία πάθη κυριαρχεῖ ὁλοκλήρου τῆς ὑπάρξεως τῆς γυναικὸς κατὰ τὴν ἐρωτικὴν περίοδον. Ἡ στέρησις τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου θραύει τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τῆς γυναικὸς, καίτοι ἡ γυνὴ λησμονεῖ εὐκολώτερον, ἐνῶ διὰ τὸν ἄνδρα λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ζωὴ παρουσιάζει καὶ ἄλλα θέλητρα καὶ ἄλλας ἀπολαύσεις ἢ διακοπὴ τῶν σχέσεων μετὰ

γυναϊκὸς τὴν ὁποίαν ἠγάπησε ἀποτελεῖ ἐπεισῶδιον θλιβερὸν μὲν ἄλλ' οὐχὶ ἀρκετὸν ὅπως ὠθήσῃ τούτον εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Ὁ πόθος πρὸς ἀπόλαυσιν γυναικὸς τὴν ὁποίαν ἠγάπησε χωρὶς νὰ κατορθώσῃ ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του δημιουργεῖ μίαν κατάστασιν ἀπελπισίας, μελαγχολίας εἰς πολλὰς δὲ περιστάσεις καὶ τὴν ἰδέαν τῆς αὐτοκτονίας. Ὅταν ὁμως ἱκανοποιήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του ὁ ἔσως πρὸς τὴν ζωὴν καὶ μακρὰν τῆς ἀγαπωμένης γυναικὸς τὸν προσελκύει καὶ ἀναγεννᾶται ἐκ νέου. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐξηγεῖται διατὶ ἐπακολουθεῖ εἰς τὸν ἄνδρα ὁ διαταγμὸς μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς γυναικὸς, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ γυνὴ ἐμφανίζεται τότε μᾶλλον ἀποφασισμένη καὶ τολμηρά. Εἴτε νεᾶνις, εἴτε ἔγγαμος ἀναλογίζονται τὰς θλιβερὰς κοινωνικὰς συνεπείας, τὴν διάρρηξιν τῶν σχέσεων μὲ τοὺς συγγενεῖς, τὸν σύζυγον, τοὺς οἰκογενειακοὺς καὶ προσωπικοὺς φίλους, μὲ τὴν κοινωνίαν καὶ διὰ τοῦτο φαίνονται περισσότερον τολμηραί.

* *

Μία κατηγορία τῶν ἀδικημάτων τούτων τὰ ὁποῖα μετέχουσι τοῦ φόνου καὶ τῆς αὐτοκτονίας προέρχονται ἀπὸ μητέρας αἱ ὁποῖαι λόγῳ τῆς δυστυχίας εἰς τὴν ὁποίαν κατέληξαν φρονέουσι τὰ τέκνα τῶν τὰ μικρὰ ἢ ἀσθενικὰ κατόπιν δ' αὐτοκτονοῦσι καὶ αἱ ἴδιαι. Πρόκειται δηλ. περὶ μητέρας αἱ ὁποῖαι θέλουσι ν' ἀποθάνωσι ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ τέκνα τῶν διότι ταῦτα ἀποτελοῦσιν οἰονεὶ μέρος τοῦ ὄργανισμοῦ των ἢ ἐγκατάλειψίς των θὰ εἴχῃ δι' αὐτὰς τὴν ἔννοιαν ὅτι δὲν συνεπλήρωναν ὁλοκληρωτικῶς τὴν ἰδίαν αὐτῶν αὐτοκτονίαν θλίβονται δὲ ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι ἡ ζωὴ τῶν τέκνων τῶν, τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀνικάνων νὰ προστατεύσωσι ἑαυτὰ θὰ εἶνε μαρτυρικὴ ἄνευ τῆς μητρικῆς προστασίας. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη περίπτωσις ὁμαδικοῦ φόνου τῶν τέκνων ἀπὸ γονεῖς εἰς κατάστασιν ὀξυτάτου

παροξυσμοῦ διανοητικῆς παρακρούσεως. Ἄλλοτε ἡ αὐτοκτονία, ἐνέχει τὴν μᾶλλον ἐγωϊστικὴν μορφήν συγχεομένην πρὸς τὴν παθολογικὴν ζηλοτυπίαν καταπνίγουσα κάθε αἴσθημα ἄλτρουϊσμοῦ. Εἶνε ἡ μεταθανάτιος ζηλοτυπία καθ' ἣν ὁ ἀγαπῶν δὲν θέλει ν' ἀπολαύσῃ τις τοῦ ἀγαπωμένου του προσώπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἰδίου καὶ ἐπιζητεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο διὰ τῆς αὐτοκτονίας εἰς τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ὠθήσῃ καὶ τὸ ἕτερον πρόσωπον. Διὰ ν' ἀπακτήσῃ τὴν τοιαύτην βεβαιότητα προβαίνει εἰς τὸν φόνον τοῦ ἕτερου κατόπιν δὲ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοκτονίαν. Δηλ. ἔχομεν τὴν μορφήν τοῦ ἐγκλήματος τοῦ φόνου καὶ τῆς αὐτοκτονίας. Παρὰ βαρβάρους λαοῖς ἐθεωρεῖτο νόμιμος ὁ θάνατος ὁ ὁποῖος ἀνάμενε τὴν χήραν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ συζύγου της διὰ τῆς πυρᾶς. «Ἄφ' οὗ ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἡ σύζυγός μου δὲν ὀφείλει ν' ἀνήκῃ εἰς κανένα ἄλλον.» Ἡ ἀνθρωπίνη κακότης φθάνει πολλάκις καὶ εἰς ἄλλην μορφήν ἐκδικήσεως. Ὁ αὐτοκτονῶν ἀφίνει ἐπιστολὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἐκθέτει τὰ αἴτια τῆς αὐτοκτονίας του, διότι γνωρίζει ὅτι ἐπακολουθεῖ ἡ κοινωνικὴ συμπάθεια πρὸς τὸ θῆμα, ὅπως ἡ περιφρόνησις καὶ τὸ μῖσος πρὸς τὸν αἴτιον. Εἶνε λοιπὸν δυνατὸν πολλάκις ἡ γυνὴ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς αὐτοκτονίας διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν σύζυγον, τὸν ἔραστὴν ἢ καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀκόμη οἱ ὁποῖοι τὴν ἐπὶ κίρασαν εἰς τὴν ζωὴν.

Γενικῶς ὁμως ἡ αὐτοκτονία κατὰ τὰς στατιστικὰς πληροφωρίας εἶναι τέσσαρας ἕως πέντε φορὰς ὀλιγωτέρα μεταξὺ γυναικῶν, ἢ δ' ἀνδρικῆ ἐγκληματικότης καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι ἀνωτέρα κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην. Ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ παραδείγματι κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1874-1883 μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐτοκτονησάντων ἦσαν 80.2 ἄνδρες, γυναῖκες δὲ 19.8· εἰς τὴν Πρωσσίαν κατὰ τὸ 1878-1882 ἦσαν 83.3 ἄνδρες καὶ 16.7 γυναῖκες. Ἐν Σαξωνίᾳ κατὰ τὸ 1874-1883 ἦσαν 80.7

γυναῖκες 19.3. Ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν περίοδον (1876-1880) 79.0 ἄνδρες καὶ 21.0 γυναῖκες. Ἐν Ἑλβετίᾳ κατὰ τὸ 1876-1882 85.0 ἄνδρες καὶ 15 γυναῖκες. Ἐν Ὁλλανδίᾳ κατὰ τὸ 1880-1882 81.0 ἄνδρες καὶ 21.8 γυναῖκες.

Ὅσακις ἡ αὐτοκτονία ἔχει ὡς ἀφορμὴν τὰς σωματικὰς ἀλλαγὰς ἢ γυναικεία αὐτοκτονία κατ' ἀοθμὸν παρουσιάζει αἰσθητὴν δυσαναλογίαν πρὸς τὴν ἀνδρικὴν. Οὕτως ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 1852-1861 μεταξὺ 21.0 αὐτοκτονούντων ἦσαν ἄνδρες 9.61 καὶ γυναῖκες 8.08 ἕξ αἰτίας σωματικῶν παθήσεων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἀλλαγῶν. Ἐν Βελγίῳ 1.34 ἄνδρες καὶ 0.84 γυναῖκες. Ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1873-1878 ἄνδρες 14.28 καὶ 13.56 γυναῖκες. Ἐν Ἰταλίᾳ 1866-1877 6.70 ἄνδρες καὶ 8.50 γυναῖκες. Ἐν Βιέννῃ κατὰ τὸ 1869-1878 ἄνδρες 7.73 καὶ 10.37 γυναῖκες. Ἐν Παρισίοις εἰδικώτερον κατὰ τὸ 1851-1859 ἄνδρες 10.27 καὶ 11.22 γυναῖκες. Ἡ γυνὴ παρουσιάζει μικροτέραν εὐαισθησίαν ἢ ὁ ἀνὴρ εἰς τοὺς σωματικοὺς πόνους διότι οἱ πόνοι εἶναι σχεδὸν ἀναπόσπαστοι πρὸς τὴν καθόλου φυσιολογικὴν λειτουργίαν τῆς γυναικὸς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φυσικὴ εὐαισθησία εἶναι βᾶσις τῆς ἠθικῆς τοιαύτης, εὐρίσκει δικαιολογίαν τὸ φαινόμενον τῆς μικροτέρας αὐτοκτονίας συνεπείᾳ παθήσεων σωματικῶν.

* *

Τὰ οικονομικὰ αἴτια εἶναι ὡσαύτως μία ἀφορμὴ αὐτοκτονίας δι' ἀμφοτέρω τὰ φύλα. Κατὰ τὸν **Δομπρόξο** ἡ οικονομικὴ ἀθλιότης κατὰ τὰς στατιστικὰς παρατηρήσεις παρουσιάζει διπλάσιον καὶ ἀλλαχοῦ τριπλάσιον ἀριθμὸν ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας αὐτοκτονιῶν μεταξὺ τοῦ ἀνδρικοῦ φύλου, καίτοι μία οικονομικὴ καταστροφή πλήττει σχεδὸν ἕξισου καὶ τὰ δύο φύλα, ὡς λ.χ. τὸν σύζυγον μετὰ τῆς γυναικὸς του, τὸν πατέρα μετὰ τῶν θυγατέρων του. Ἡ γυνὴ ἐν τούτοις ἀνθίσταται περισσότερον εἰς τὴν δυστυ-

χίαν τοῦ ἀνδρός, προσαρμόζεται δ' εὐκολώτερον εἰς τοὺς πλέον ἀντιθέτους ὄρους τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Κυρία ὑψηλῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ μορφώσεως ἀνωτέρας, μετὰ μίαν οικονομικὴν καταστροφήν θὰ προσφύγῃ εἰς ἐπαγγέλματα ἄλλα, τῆς διδασκαλίας, νοσοκόμου, Dame de compagnie εὐκολώτερον ἢ ὁ ἀνὴρ ὅστις ἔζησεν ἐν μέσῳ τοῦ πλοῦτου, τῆς χλιδῆς, εἴτε τῶν λαμπυρίζοντων ἀξιωμάτων. Συνήθως ὁ ἀνὴρ θραύεται ψυχικῶς καὶ σωματικῶς πρὸ τοιαύτης περιπετείας, εἴτε καταλήγει εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Λόγῳ δὲ τοῦ ὅτι ἡ γυνὴ ἔχει καὶ ὀλιγωτέρας ἀνάγκας καὶ μικροτέραν εὐαισθησίαν προσαρμόζεται καλύτερον τοῦ ἀνδρός καὶ πρὸς τοὺς ψυχικοὺς πόνους καὶ πρὸς τὰς φυσικὰς στερήσεις τῆς δυστυχίας, ἢτοι ἀνεπαροῦς τροφῆς, περιβολῆς καὶ ἀνέσεως ἐν γένει.

Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ καὶ τὸ περιστατικὸν ὅτι εἰς μίαν οικονομικὴν περιπέτειαν ὄχι μόνον ἔξ ἀτυχῶς ἐπιχειρήσεως ἀλλὰ καὶ ἐκ τύχης ἢ εὐθύνῃ τῆς γυναικὸς εἶναι ὀλιγωτέρα καὶ ἔμμεσος, καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις ὀλιγώτεραι. Πάντως ὁμως καὶ τὸ ζήτημα τῆς μητροῦτος ἀσχεῖ σοβαρῶς ἐπίδρασιν εἰς τὴν γυναικα καὶ ἐπὶ ὁμοίων περιπτώσεων ἀπλώνει τὴν ἀγαθοποιὸν ἀντανάκασίν του. Ἡ γυνὴ γενομένη μήτηρ συναισθάνεται περισσότερον ἀπὸ τὴν θλίψιν τῆς δυστυχίας καὶ τῆς καταστροφῆς τὸ καθῆκον νὰ διαθρέψῃ τὰ τέκνα της καὶ νὰ μὴ τὰ ἐγκαταλείπῃ, ἐνῶ ὁ ἀνὴρ εἰς τὸν παροξυσμὸν τῆς ὀδύνης του λησμονεῖ συνηθέστερον ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θ' ἀποβῶσι τὰ ἀθῶα θύματα τῆς πλάνης καὶ τῶν σφαλμάτων του. Τέλος ἡ ὀλιγωτέρα ὑπερηφάνεια τῆς γυναικὸς θὰ τὴν παρὰσῶν εἰς τὴν ἐπαιτείαν καὶ ὁσαύκις ἔχει ἀσθενὲς τὸ ἠθικὸν συναίσθημα εἰς ἐλευθέραν κοινωνικὴν ζωὴν.

Ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἄλλη ὁδὸς σωτηρίας, ἢ δὲ ἡ ἡλικία σταθερὰ ἀντίληψις περὶ ἠθικῆς ἀποφράσει τὴν ὁδὸν πρὸς

εύκολον πλουτισμὸν διὰ ζωῆς ἀνωμάλου εἶναι δυνατὸν νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν αὐτοκτονίαν, πάντοτε ὅμως σπανιώτερον ἀπὸ τὸν ἄνδρα τοῦ ὁποίου τοὺς ὄμους ὡς λέγει καὶ ὁ ἡμέτερος κ. Γεωργιάδης Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς ἰατροδικαστικῆς εἰς τὸ σύγγραμμά του βαρύνουσιν ἐπαχθέστερον τὰ οἰκονομικὰ βάρη καὶ αἱ ἐκ τούτων φροντίδες καὶ περιπέτεια. Αὐταὶ εἶναι αἱ κυριώτεραι τῶν ἀφορμῶν αἱ ὁποῖαι ὠθοῦσι ὠρισμένον ἄτομον εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Πολλοὶ τῶν συγγραφέων οἱ ὁποῖοι ἐξετάζουσι τὸ ζήτημα τοῦτο ὑποστηρίζουσι ὅτι καὶ ἡ κληρονομικὴ προδιάθεσις ἀσκεῖ τὴν ἐπίδρασίν της εἰς τὴν πρὸς τὴν αὐτοκτονίαν ροπήν. Ὁ **Σιγνέλε** μνημονεύει παραδείγματα ἀρκετὰ χαρακτηριστικά. Ἡ κυρία Α. ἡ ὁποία ἀπεπειράθη ν' αὐτοκτονήσῃ κρημιζομένη ἐκ τῆς γεφύρας τῶν Παρισίων εἰς τὸν Σηκουάναν εἶχεν ἑνέα συγγενεῖς οἱ ὁποῖοι εὔρον τὸν θάνατον καθ' ὅμοιον τρόπον. Ἐτερος ὀνομαζόμενος Μπερζέ ὅστις ἠὲτοκτόνησε πυροβολήσας κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του εἰς τὴν καρδίαν, εἶχε θεῖον φονευθέντα καθ' ὅμοιον τρόπον, πατέρα ἕξ ἀσφυξίας, καὶ μίαν θεῖαν κρεμασθεῖσαν ἐντὸς τοῦ δωματίου της. Κατὰ περίεργον σύμπτωσιν συνέβη ἀνάλογόν τι εἰς φοιτητὴν τῆς νομικῆς ἕξ ἀρίστης οἰκογενείας τῆς Κρήτης.

**

Ἐπίσης ἡ ὑποβολὴ καὶ ἡ διὰ τοῦ παραδείγματος μίμησις ἀσκοῦσι τὴν ὀλεθρίαν αὐτῶν ἐπίδρασιν. Εἰς ὠρισμένας περιόδους αἱ αὐτοκτονίαι ἐμφανίζονται οἰονεὶ ἐπιδημικαί ὡς ἀναφέρει δὲ ὁ **Γκιγερμέ** εἰς τὸ ἔργον του «Πῶς γινόμεθα ἐγκληματῖαι» τὸ τόξον τοῦ θριάμβου, ὁ πύργος τοῦ Ἄιφελ καὶ ἡ γέφυρα Μπὺτ-Συμὸν ἐν Παρισίοις εἶναι οἱ κατὰ προτίμησιν τόποι διὰ τοὺς ἀπελπισμένους ζητοῦντας τὸν θάνατον ἐκ τῆς πτώσεως, ἄλλοι δὲ προδιατεθειμένοι ψυχικῶς ὠδήθησαν εἰς τὴν αὐτο-

κτονίαν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ αἰσθηματικοῦ βιβλίου τοῦ Goethe «ὁ Βέρθερος»: θὰ ἠδύνατό τις δὲ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἀφ' ὅτου ὁ Μιμῆκος καὶ ἡ Μαίρη εὔρον τὸν θάνατον ἐκ τῆς ἐκουσίας αὐτοκτονίας ἀπὸ τὸν γνωστὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ τόπος αὐτὸς κατέστη προσφιλέστερος εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἀνάλογον ἐρωτικὸν αἰσθημα ἠσθάνθησαν προδιάθεσιν τινα διὰ τὴν αὐτοκτονίαν.

Ὁ πολὺς **Λακασάν** (Lacassagne) εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ «Precis de medecine légale» ἀσχολεῖται καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν δεδομένων τῆς ἐγκληματολογικῆς στατιστικῆς ἐν Γαλλίᾳ παρατηρεῖ ὅτι ἡ ροπή πρὸς τὴν αὐτοκτονίαν βαίνει αὐξανόμενη. Οὕτως λ.χ. ἐνῶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 1881-1886 ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν αὐτοκτονιῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀνῆλθεν εἰς 7339, κατὰ τὸ 1905 εἰς 9336, κατὰ τὸ 1912 ἔφθασεν εἰς τὸν ἀριθμὸν 10104 καὶ κατὰ τὸ 1913 εἰς 10339. Εἶναι δὲ ἀναμφισβήτητον ὅτι κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐτοκτονιῶν εἰς ὅλας τὰς χώρας παρουσιάζει δυσαναλόγως μεγάλην αὔξησιν ἐκ τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς αἰτίων, ἐκ τῶν ὁποίων παρετηρήθη ἐπέκτασις καὶ εἰς τὸ πεδῖον τῆς καθόλου ἐγκληματικότητος. Ὁ Lacassagne δίδει τὸν ἐξῆς ὀρισμὸν ὅσον ἀφορᾷ τὴν αὐτοκτονίαν: Τὸ ἐνστικτὸν τὸ ὁποῖον μᾶς ὀδηγεῖ καὶ τὸ ὁποῖον δύναται τις ν' ἀποκαλέσῃ ἐνστικτὸν τῆς καταστροφῆς, ἀποβαίνει παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἐνστικτὸν τοῦ φόνου ὅταν τὸ ἐμπόδιον ἀποτελεῖ εἷς τῶν ὁμοίων του, καὶ ἡ κλίσις πρὸς τὴν αὐτοκτονίαν ὅταν συναντᾷ τὸ κώλυμα εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτόν του.

Ὡθούμενον ἀπὸ ἐν ἰσχυρὸν ἐλατήριον, ἐγωῖστικὸν συνήθως, τὸ καταστρεπτικὸν ἐνστικτὸν, ἀντιδρᾷ τότε κατὰ τοῦ ἐνστικτοῦ τῆς προσωπικῆς αὐτοσυντηρήσεως. Αὐτοκτονεῖ τις διὰ ν' ἀποφύγῃ μίαν ζωηρὰν θλίψιν, ἐν τραῦμα τῆς ματαιοδοξίας ἢ ὑπερφηφανεῖας του, τὰς βασάνους

τῆς ζηλοτυπίας, ἐνίοτε τὰς ὀδύνας μᾶς ἀφοσιώσεως καὶ στοργῆς θρασυθείσης. Πάντως ἡ αὐτοκτονία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀπελπισίας. Ἡ Ἐκκλησία καταδικάζει τὴν αὐτοκτονίαν, ὁ δὲ μέγας ποιητῆς **Δάντε** εἰς τὸ περίφημον ποίημα «Ντιβίνα Κομῆδια» κατατάσσει τοὺς αὐτοκτονοῦντας μετὰ τῶν βιαιῶν κατὰ τοῦ πλησίον καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἑβδόμῳ κύκλῳ τοῦ δεκάτου τρίτου βιβλίου τῆς κολάσεως μᾶς παρουσιάζει τοὺς τυράννους καὶ τοὺς ληστὰς κολυμβῶντας εἰς τὸ αἷμα, τὰς ψυχὰς τῶν αὐτοκτονούντων κλεισμένας ἐντὸς τοῦ κορμοῦ δένδρων, τοὺς βλασφήμους ἐξηλωμένους ἐπὶ καίοντος ἐδάφους, μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκτεθειμένον εἰς τὴν βροχὴν τοῦ πυρός.

Καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία καταδικάζει ὡσαύτως τὴν αὐτοκτονίαν μόνον κατ' ἀνοχὴν ἐπέτρεπεν ὅπως γίνεται ἡ κηδεῖα τῶν αὐτοκτονούντων κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς τύπους.

Ἐπίλογος

Περατώνων τὴν ὀμιλίαν ταύτην ἐκφράζω τὰς εὐχαιρῶν μου εὐχαριστίας πρὸς τὸ σεμνὸν ἀκρατήριον τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ μὲ παρακολουθήσῃ, καίτοι τὸ θέμα ἴσως διὰ πολλοὺς δὲν

παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἀπόψεως ἰδίως καθαρῶς Ἑλληνικῆς. Γάλλος συγγραφεὺς ὑπεστήριξεν ἄλλοτε ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι καὶ ἐγκληματίας ἐν σχέσει μὲ τὰς κοινωνικὰς ἀντιλήψεις ὠρισμένης ἱστορικῆς περιόδου.

Θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ εἶπῃ ὅτι εἰς κάθε ἄτομον εἰς στιγμὰς ἀπελπισίας θὰ ἐκνοφορήθῃ ποτὲ καὶ ἡ ἰδέα τῆς αὐτοκτονίας τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι ἀτυχῶς εἶνε ἀνεπανόρθωτοι καὶ κατὰ τοῦτο ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος δὲν παύει νὰ προκαλῆ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς ἀπόψεως. Λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποῖαν ἀσκεῖ ἡ μίμησις διὰ τῆς ἀναγνώσεως εἰς τὰς ἐφημερίδας τῶν λεπτομερειῶν τῶν αὐτοκτονιῶν συνιστᾶται ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀναγραφῆς τῶν τοιούτων δημοσιευμάτων, ὅπως ἀκριβῶς ἀπαγορεύεται ἡ ἀφήγησις γεγονότων ἀντιθέτων πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν δημοσίαν ὑγείαν. Ἀπὸ τὴν γυναῖκα καὶ ἰδίως τὴν μητέρα ἡ ὁποία μέλλει νὰ δώσῃ εἰς τὸ τέκνον της ὄχι μόνον τὴν φυσικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν ζωὴν ἀναμένομεν καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τὴν ἀγαθοποιὸν ἐπίδρασιν, διὰ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ θάρρους, τῆς πίστεως, τῆς αὐτοθυσίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ζωὴν

Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΟΥ ΟΡΦΕΑ

ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΗ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Θ. ΣΥΝΑΔΙΝΟΥ, Συγγραφέως

Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων, 11 Ἰανουαρίου 1928.

Τὸ «Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων» εἶναι τὸ κατ' ἔξοχὴν σύγχρονον ἑλληνικὸν ἴδρυμα. Μὲ τὸ μέχρι τοῦδε ἔργο του ἔδειξε, δείχνει καὶ θὰ δείχνῃ καὶ σὲ μέλλον ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διατρέχουμε ἀσθμαίνοντας μόνον τὶς εὐρωπαϊκὰς λεωφόρους γιὰ νὰ εὐρουμε κάτι ποῦ μεταφυτευόμενον στὸν τόπο μας θὰ μποροῦσε νὰ συντελέσῃ στὴν πρόοδο καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸ του. Σκαρφαλώνοντας ἀπάνω στὰ ἑλληνικὰ βουνά, στὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ ζοῦνε οἱ ἀρχαῖοι Θεοί, ἀνοζητώντας τὴν Ἑλλάδα μέσα στὴν Ἑλλάδα, κλείνοντας μέσα στὴν ψυχὴ μας — γιὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὰ θάνατα λόγια τοῦ ποιητῆ — τὴν Ἑλλάδα, μποροῦμε νὰ αἰσθανθοῦμε κάθε εἶδος μεγαλείου. Γιατὶ Ἑλλάδα δὲν εἶναι μόνον ὅ,τι ὑπάρχει σήμερον. Ἐνας ὀλόκληρος, ἐπιβλητικὸς, μεγαλειώδης, ἀκλόνητος πνευματικὸς κόσμος ἐξαπολύθηκε πρὸ πολλῶν αἰῶνων ἀπὸ τὸ μικρὸ αὐτὸ κομμάτι τῆς γῆς, ποῦ ἔχομε τὴν ἑξαιρετικὴ τύχη νὰ κατοικοῦμε ἑμεῖς σήμερον, καὶ ἐφώτισε τὸν σκοτεινιασμένον τότε δὲν ὄριζοντα. Ὁ κόσμος αὐτὸς ποῦ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον καὶ θὰ ἐξακολουθῇ ἐφ' ὅσον ἡ γῆνινη σφαῖρα στρέφεται γύρω στὸν ἄξονά της, νὰ ὀδηγῇ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη πρὸς τὸ μεγάλο καὶ τὸ ὄραϊο, ἦταν ἑλληνικὸς. Ἑλληνικὸς ἦταν καὶ ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς, ποῦ ὡς τὰ χετὲς ἀκόμη περιέμενε τὸν μελετητὴ του, γιὰ νὰ τὸν παρουσιάσῃ ποιὸς πραγματικὰ ἦταν. Ἀλλὰ μήπως εἶναι μικρότερος ὁ πολιτισμὸς τῶν νεωτέρων ἡρωϊκῶν χρόνων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀνεπήδησε ἡ ἑλληνικὴ ἐλευθερία; Πόσοι ἑλληνικοὶ κόσμοι! Τοὺς ἑλληνικοὺς αὐτοὺς κόσμους

ἐβάλλθηκε νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ κἀνῃ νὰ ζωντανεύσουν μπροστὰ μας, τὸ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων. Καὶ τὸ ἐπέτυχε. Καὶ μπορεῖ νὰ εἶναι ὑπερήφανο γι' αὐτὸ Ἡ ἐπικράτηση τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ, τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ νεώτερου νησιώτικου στὴν διακοσμητικὴ τέχνη εἶναι ἔργο τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων. Τὸ δυνατὸ ψυχικὸ συγκλόνισμα ποῦ δοκιμάζουμε ὅλοι μας, τὸ ψυχικὸ λουτρό ποῦ πέρνομε ὅλοι μας στὶς μεγάλες — ἀκούσατε; τίς ὀνόμασα μεγάλες — γιορτὲς τοῦ Σταδίου, μὲ τὴν παρέλαση ἑκατοντάδων κοριτσιῶν, στὰ ὠραιόγραμμα κορμιὰ τῶν ὁποίων ἀνεμίζονται πολυχρωμες γλαμίδες, ἀστροποβολοῦν ὀλόχρυσα καὶ πετροστολισμένα Βυζαντινὰ ἄμφια, ἐπιβλητικὲς πορφύρες, πλουμιστὲς χωριάτικες φορεσιές, ἀσημοστολισμένα γιορτάνια, χαρούμενες νησιώτικες κεντημένες ποδιές καὶ παπαρουνένια φέσια, μὲ τὴν ἀναβίωση ὑποβλητικῶν πομπῶν καὶ τὸ ξαναζωντάνεμα τῶν πολυσύνθετων καὶ ἀρμονικῶν μέσα στὴν λιτότητα τοῦ ρυθμοῦ τοὺς ἑλληνικὸν χορῶν, εἶναι καὶ αὐτὸ ἔργο τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων.

Κατ' ἔξοχὴν ἑλληνικὸν ἴδρυμα τὸ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων, μέσα στὴν πολυμορφὴ καὶ πολυσχιδῆ του προσπάθεια δὲν λησμονεῖ νὰ προσφέρῃ καὶ ἐκλεκτὴ πνευματικὴ τροφή στὶς Ἑλληνίδες. Κ' ἔτσι ποτὲ του δὲν παρέλειψε νὰ ὀργανώσῃ κάθε τόσο σειρὰ διαλέξεων μὲ θέματα ποῦ ν' ἀφοροῦν τὴν Ἑλλάδα. Εἶμαι ὑπερήφανος γιὰτὶ σὲ μένα ἔτυχε ἡ τιμὴ νὰ ἐγκαινιάσω τὴν σειρὰ τῶν ἐφετειῶν του διαλέξεων. Ἴσως νὰ ἤμουν ὁ ὀλιγώτερος κατάλληλος γι' αὐτὸ.

Κανεὶς ὅμως δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῇ νὰ προσφέρῃ ἐκεῖνο ποῦ μπορεῖ νὰ δώσῃ γιὰ τὸν τόπο του. Ἀκόμη περισσότερο ὅταν ἡ πρόσκληση προέρχεται ἀπὸ τὸ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων. Τότε δὲν εἶναι ἀπλὴ πρόσκληση. Εἶναι ἐπιταγή. Εἶναι ἐκτέλεση ὑπερτάτου καθήκοντος. Κ' ἔστι παρακαλῶ τὸ εὐγενικό μου ἀκροατήριον νὰ κρίνῃ τὴν σημερινή μου ὀμιλίαν, ποῦ γιὰ θέμα ἔχει τὸ θρύλον τοῦ Ὀρφέα στὴ δημοτικὴ μας ποίηση.

**

Βρισκόμαστε δέκα τρεῖς αἰῶνες πρὸ Χριστοῦ. Ἡ Ἰνδία ὕστερα ἀπὸ μιὰ μεγάλην ἐποχὴ δόξας εἶχε καταπέσει στὴν περίοδο τῆς πνευματικῆς ἀκινήσεως. Ἡ Ἀσσυρία εἶχεν ἐξαπολύσει στὸν κόσμον τὴν μάστιγα τῆς τυραννίας ἐξακολουθώντας νὰ ποδοπατῇ τὴν Ἀσίαν. Ἡ Αἴγυπτος μεγάλη μὲ τὴν ἐπιστήμη τῶν ἱερέων της καὶ μὲ τοὺς Φαραῶ της, ἐπάλεψε μ' ὅλες της τὶς δυνάμεις ἐναντία στὴν παγκόσμια αὐτὴ ἀποσύνθεση, χωρὶς ὅμως ἡ δράση της νὰ περνᾷ τὸν Εὐφράτη καὶ τὴν Μεσόγειον. Ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἶχεν ὑψωμένα μέσα στὴν ἔρημον τὴν ἀρχὴ τοῦ «ἄρρενος θεοῦ» καὶ τῆς θείας ἐνότητος, μὲ τὴν βροντερὴ φωνὴ τοῦ Μαῦσέα, χωρὶς ὅμως ἡ γῆ νὰ ἔχη ἀκουσμένα ἀκόμη τὴν ἠχὴ της. Τὴν Ἑλλάδα εἶχαν χωρισμένη βαθεῖα ἡ θρησκεία καὶ ἡ πολιτικὴ. Οἱ θεοὶ της, φερόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς ἀπὸ διαφόρους ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ἀκολουθώντας τοὺς ἐμπόρους ἢ τοὺς πειρατὲς κρύβανε μέσα στὸ πλοῖον κάποιον ξύλινο ξόανον μιᾶς θεότητος, τὸ ὁποῖον, ἀντιπροσώπευε γι' αὐτοὺς μιὰν ἀντίληψιν τῆς φύσεως, ἕνα σύνολον νόμων, μιὰ πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ὀργάνωσις. Ἔτσι στὸ Ἄργος λατρεύανε τὴν Ἥρα. Στὴν Ἀρκαδίαν τὴν Ἄρτεμη. Στὴ Πάφον καὶ στὴν Κόρινθον ἡ Φοινικικὴ Ἀστάρτη εἶχε γίνει ἡ Ἀφροδίτη, ἡ ἀναδυομένη ἀπὸ τὸν ἀφρὸ τῶν κυμάτων. Μιὰ αἰγυπτιακὴ ἀποικία εἶχε φέρει στὴν Ἑλευ-

σίνα τὴν λατρεία τῆς Ἴσιδος, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Δήμητρας, τῆς μητέρας τῶν θεῶν. Ὁ Ἐρεχθίδης μεταξὺ τοῦ Ὑμητοῦ καὶ τοῦ Πεντελικοῦ εἶχεν ἰδρύσει τὴν λατρεία μιᾶς παρθένου θεᾶς, κόρης τοῦ γαλανοῦ οὐρανοῦ, ποῦ ἦταν φίλη τῆς ἑλῆας καὶ τῆς σοφίας, ὁ ναὸς τῆς ὁποίας ἐπιβλητικὸς, πλούσιος ὑψώνονταν ἀπάνω στὴν Ἀκρόπολιν.

Αὐτὲς, νὰ ποῦμε, ἦσαν οἱ τοπικὲς θεότητες. Ἀπάνω ὅμως ἀπ' αὐτὲς βασιλεύανε μερικοὶ ἀρσενικοὶ καὶ κοσμογονικοὶ θεοί. Μὲ τὸ νὰ εἶναι ὅμως ἐξωρισμένοι στὶς κορφὰς τῶνψηλῶν βουνῶν καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ βρίσκονται ἀνάμεσα στὸν λαόν, εἶχαν μικρὴν ἐπιρροήν, ποῦ τοὺς τὴν ἐμείωνε περισσότερο ἢ λαμπρὴ ἀκολουθία τῶν θηλυκῶν θεοτήτων. Ὁ ἥλιακὸς θεὸς, ὁ δελφικὸς Ἀπόλλωνας ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴ ἐκείνην, ἀλλὰ δὲν ἐπαίξε ἀκόμη σημαντικὸ ὄρο. Ὁ λαὸς ἀπὸ τὸν μυστηριώδη καὶ παγκόσμιον θεὸν προτιμοῦσε τὶς θεὲς ποῦ παρίσταναν τὴ φύσιν σὲ διάφορες δημιουργικὲς τῆς ἐκδηλώσεις, τὶς γοητευτικὲς ἢ τὶς τρομερές. Τὰ ὑπόγεια ρεύματα τῆς Ἀρκαδίας, οἱ σπηλιὰς τῶν βουνῶν ἴσαμε τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, οἱ ἠφαιστειώδεις ἐκρήξεις στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, εἶχαν δώσει ἀπὸ ἑνωρὶς στοὺς Ἕλληνας τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν λατρεία τῶν μυστηριωδῶν δυνάμεων τῆς γῆς. Ἔτσι γεννήθηκε διαισθαντικὰ, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῇ, ὁ φόβος καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴ φύσιν. Ἔτσι ἐθεοποιήθηκε ἡ φύσιν. Μόλ' αὐτὰ ἐπειδὴ ὅλες αὐτὲς οἱ θεότητες δὲν εἶχαν κέντρο ἐπικοινωνίας, οὔτε καμιά θρησκευτικὴ σύνθεσις, βρισκόντουσαν σ' ἄγριον πόλεμον ἀναμεταξύ τους. Οἱ ἐχθρικοὶ ναοί, οἱ ἀντίπαλες πόλεις, οἱ χωρισμένες ἀπὸ τοὺς τοπικοὺς θεοὺς καὶ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν τῶν ἱερέων καὶ τῶν βασιλευσάντων λαοὶ ἐμισοῦντο ἀναμεταξύ τους, ἐζηλεύοντο καὶ ἔφταναν σ' αἱματηροὺς πολέμους.

Κι αὐτὰ μὲν γινόντουσαν στὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ἀς δοῦμε ὅμως τί παράλληλα γινότανε

στήν ἄγρια, μετὰ τὰ τραχεῖα καὶ κακο-
τραγάλα βουνά της Θράκης. Ὅπως δλοι
οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ—λέει ὁ Edmond Churé
—ποὺ λάβανε τὴν ὀργάνωσιν τοὺς ἀπὸ
τὰ μυστήρια, ἔτσι καὶ ἡ Ἑλλάς εἶχε τὴν
ἱερότητα της γεωγραφίας, ὅπου κάθε χώρα
γινότανε τὸ σύμβολο ἐνὸς τοπικοῦ πνεύ-
ματος καθαρῶς νοητικοῦ καὶ ὑπέρογου.
Τίποτε λοιπὸν τὸ παράξενο ἂν ἡ Θράκη
θεωρήθηκε πάντοτε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας
ὡς ἡ κατ' ἑξοχὴν ἄγρια χώρα, ὡς ἡ
χώρα τοῦ φωτός καὶ ἡ ἀληθινὴ πατρίδα
τῶν Μουσῶν. Τὰ βουνά της εἶχαν τὰ
παλαιότερα ἱερά τοῦ Κρόνου, τοῦ Δία
καὶ τοῦ Οὐρανοῦ. Ἀπὸ κεῖ εἶχαν κατεβεῖ
μ' εὐκόλουσιν ρυθμοὺς ἡ Ποίηση, οἱ Νό-
μοι καὶ οἱ Ἱερὸς Τέχνες. Πνευματικὸ
τέκνον τῆς Θράκης ἦταν καὶ ὁ Ὀρφείας,
ποὺ λάμπει ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἐπο-
χάς, μετὰ τὴν πνευματικὴν ἀχίδα ἐνὸς
δημιουργικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ὁποίου
ἡ ψυχὴ μέσα στὰ ἀνδρικά βάρη της
δονήθηκε ἀπὸ ἔρωτα γιὰ τὸ Αἰώνιο
θῆλυ, καὶ στὸν ὁποῖον ἔρωτά του ἀπο-
κρίθηκε στὰ βαθύτατα μύχια του τὸ
Αἰώνιο θῆλυ, ποὺ ζῆ καὶ πάλαι καὶ
τριπλῆ μορφή, μέσα στὴ φύσιν, τὴν
ἀνθρωπότητα καὶ τὸν οὐρανόν.

Ἀπὸ ποιὰν ἀνάγκη ἀνεπήδησε μέσα
ἀπὸ τὴν φαντασία καὶ τὸ θεησκευτικὸ
παράληρημα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ
Ὀρφείας; Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ἡ Θράκη
ἦταν ἔρμαιο βαθύτατον μανιασμένου
ἀγῶνα. Τὰ ἠλιακὰ θεησκευτά, οἱ ἀρ-
σενικοὶ κοσμογονικοὶ θεοὶ—ποὺ ἦταν
ἐξωρισμένοι ἀπάνω στὰ ψηλά βουνά
μέσα στὶς ἔρημες χώρες, καὶ τὰ σελη-
νιακὰ θεησκευτά, ποὺ βασιλεύανε
στὰ δάση καὶ τὶς βαθεῖες κοιλάδες, ἡ
ἀνήσυχη ἀκολουθία τῶν γυναικείων θεο-
τήτων, μετὰ τοὺς φιλόδοξους ὕμνους τοὺς,
τὶς ἀπόκρυφες τέχνες τοὺς καὶ τὴν ὄρεξη
τῆς ὀργαστικῆς διέγερσης, ἀμφισβη-
τοῦσαν ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλο τὴν κυριαρ-
χία. Ἀναμεταξὺ τοὺς ἱερεῖς τοῦ ἡλίου
καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς σελήνης, ὑπῆρχε θα-
νάσιμος πόλεμος. Ἀγῶνας φύλων, ἀγῶ-
νας ἀρχαῖος ἀλλὰ αἰώνιος, μετὰ τῶν

ἀνδρικών καὶ τῶν γυναικείων στίχων,
μεταξὺ τοῦ ἀντρα καὶ τῆς γυναίκας, ἀγῶ-
νας ποὺ γεμίζει τὴν ἱστορία μετὰ τὶς ἐναλ-
λαγὰς του, καὶ μέσα στὸν ὁποῖο παί-
ζεται τὸ μυστικὸ τῶν κόσμων. Ὁ λαὸς
προτιμοῦσε τὴν ἀνήσυχη ἀκολουθία τῶν
θηλυκῶν θεοτήτων, ποὺ θυμίζανε τὰ
ἐπικίνδυνα πάθη καὶ τὶς τυφλὰς δυνά-
μεις τῆς φύσης. Τρομαχτικὰ καταχρή-
σεις ἄρχισαν νὰ προκύπτουν ἀπὸ τὴν
ἀφορμὴ αὐτή. Στους Θραῖκες οἱ ἱερεῖς
τῆς σελήνης εἶχαν ἀποκτήσει τὴν κυριαρ-
χία. Γιὰ σημεῖο τῆς νίκης τοὺς εἶχαν
παρμένο τὸ ὄνομα Βακχίδες σὰν νὰ
ἤθελαν νὰ δηλώσουν μ' αὐτὸ τὴν κυριαρ-
χία της, τὴν ὑπέρογαν βασιλεία τῆς
γυναίκας, τὴν ἐπικράτησιν της ἀπάνω στὸν
ἀντρα. Μάγισσες, γόησες καὶ αἰμο-
χαρεῖς ἱερεῖς τῆς θυσίας ἀνθρώπων
θυμάτων εἶχαν στημένα τὰ ἱερά τους μέσα
σ' ἄγριες καὶ ἀπομακρυσμένες λαγκαδιές.
Οἱ Βακχίδες ἐπόμενον ἦταν νὰ φτάσουν
ἴσαμε τὰ ἀνάκτορα μερικῶν βασιληῶν,
οἱ ὁποῖοι στὴ χλιδὴ καὶ τὶς διαστρο-
φὰς τῆς Ἀσίας ἐνόησαν καὶ βάρβαρα
ἦθη. Τοὺς πλάνειψαν μετὰ τὴν φιληδονία
καὶ τοὺς δαμάσανε μετὰ τὸν τρόμο. Οἱ
ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Δία ἀπὸ
ἡμέρα σὲ ἡμέρα ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ἐξασθε-
νοῦσαν ἀπάνω στὶς ἔρημες κορφὰς τῶν
βουνῶν, ποὺ τὶς συχνάζανε μονάχα οἱ
κερανοὶ, ἀπέναντι τῶν θηλυκῶν θεο-
τήτων, ποὺ ἀντίστροφα κερδίζαν ἔδα-
φος μέσα στὶς καυστικὰ κοιλάδες. Οἱ
θεοὶ εἶχανε χωρισμένη τὴ Θράκη σὲ
δύο ἐχθρικά στρατόπεδα.

Μιάς τέτοιας μεγάλης στιγμῆς γέν-
νημα ὑπῆρξεν ὁ Ὀρφείας. Μόνη ἡ ἰσορ-
ροπία τῶν δύο αὐτῶν θεϊκῶν ἀρχῶν
ἠμποροῦσε ν' ἀποκαταστήσει τὴν τάξιν
καὶ νὰ παραγάγῃ τοὺς μεγάλους πολιτι-
σμούς. Ἐπῆρε νὰ ἐπέλθῃ ἡ συγχώ-
νευση τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ
γιὰ ν' ἀποτελεσθῇ ἡ οὐσία καὶ τὸ μυσ-
τήριον τῆς θεότητος. Κ' ἐγεννήθη ὁ
Ὀρφείας, ὁ κυρίαρχος, ὁ ἀθάνατος καὶ
τρὶς φορὰς στεφανωμένος, κάτω στὸν
Ἄδην, ἀπάνω στὴ γῆ καὶ ψηλά στὸν

οὐρανόν. Καὶ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ὀρφείας
ἐπῆλθε ἡ ἁρμονία. Ἄλλ' ἁρμονία εἶναι
μουσικὴ τίποτε ἐπομένως τὸ παράξενο
ἂν τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα θέτοντας τὸν
ξανθὸ θεὸ κυβερνήτη τῆς σκέψης του,
ἐξουδετερωτῆ τῶν ψυχικῶν του συναι-
σθημάτων ποὺ βρισκόντουσαν σὲ μιὰ
διαρκῆ σύγκρουσιν, τοῦ ἔδωκε γιὰ ὄπλο
στὰ χεῖρα τὴν ἐφτάχορδον λύρα. Τί ἦταν
ἡ λύρα τοῦ Ὀρφείας; Ὁ ἦχος τῶν ἐμ-
πνευσμένων θεῶν. Γιατί ἡ λύρα του μετὰ
τὶς ἐφτά χορδὰς περιλαμβάνει τὸ σύμ-
παν. Γιατί γιὰ χορδὰς ἔχει θεοὺς. Στὸ
ἄκουσμα τῆς μουσικῆς του ἡ Ἑλλάδα
θα ὁμοφωνήσῃ σὰν λύρα.

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μυθολογία ἀνα-
φέρει τὸν Θάμυρον, ποὺ τραγουδῶντας
τὸν πόλεμον τῶν Τιτάνων τυφλώθηκε
ἀπὸ τὶς Μοῦσες. Ἀναφέρει ἀκόμη τὸ
Λίνο ποὺ εἰσήγαγε στὴν Ἑλλάδα τὰ με-
λαγχολικὰ τραγούδια τῆς Ἀσίας καὶ ποὺ
σκοτώθηκε ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ. Ἀναφέ-
ρει τὸν Ἀμφίωνα ποὺ μετὰ τὰ τραγού-
δια του ἔκανε νὰ κινῶνται οἱ πέτρες
καὶ ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν λύρα του ἔχτισε
ναοὺς. Κάθε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τὸ
σύμβολον τῆς νίκης μιᾶς θεησκείας ἐνάν-
τια μιᾶς ἄλλης. Ὁ Ὀρφείας ἦταν ὁ
νικητὴς ὅλων τῶν θεησκείων καὶ ὁ
ἰδρυτὴς μιᾶς καινούργιας θεησκείας:
τῆς ἁρμονίας. Τὸν συναντᾶμε νικητὴ
ἀπάνω στὸν οὐρανόν. Νικητὴ στὴ γῆ.
Ἡ γοητεία τῆς λύρας του, ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους ποὺ τρέχουν νὰ τὴν ἀκού-
σουν, μεταδίνεται σ' ὀλόκληρη τὴ
φύσιν, τὴν ἐκστατικὴν καὶ μαγεμένην. Τὰ
ἄγρια θεριὰ βγαίνουν ἀπὸ τὰ κρυσφύ-
γετά τους καὶ ἔρχονται νὰ ξαπλωθοῦν
μπροστὰ στὰ πόδια του. Τὰ δέντρα καὶ
αὐτοὶ οἱ βράχοι φεύγουν ἀπὸ τὴ θέσιν
τοὺς, γιὰ νὰ πᾶνε κοντὰ νὰ τὸν ἀκού-
σουν. Ὅταν συνοδεύει τοὺς Ἀργοναῦ-
τες στὴν ἐκστρατεία τους, τὸ σκάφος
τῆς Ἀργῆς κυλάει ἀπαλὰ ἀπάνω στὴ
γαληνεμένη θάλασσα: οἱ συμπληγάδες
πέτρες, ποὺ ἀπειλοῦν νὰ κάνουν κομ-
μάτια τὸ ἀργοναυτικὸ καράβι, σταμα-
τᾶνε χωρὶς νὰ ξανακινηθοῦνε πιά: ὁ

δράκοντας ποὺ φύλαγε τὸ χρυσόμαλλο
δέρας στὴν Κολχίδα, κυριεύεται ἀπὸ
ἀκαταμάχητον ὕπνον. Τὸν συναντᾶμε νι-
κητὴ καὶ κάτω στὸν Ἄδην. Οἱ σκληροὶ
ἄρχοντες τοῦ μαύρου Βασιλείου στὸ
ἄκουσμα τῆς λύρας του συγκινῶνται.
Θαύματα τῆς μουσικῆς ἁρμονίας, ποὺ
πηγὴ της ἦταν ὁ Ὀρφείας καὶ ἀφοῦ πέ-
θανε ἀκόμα, τ' ἀηδόνια ποὺ χιτίζανε τὶς
φωλιές τοὺς ἀπάνω στὸν τάφο του,
τραγουδοῦσαν μετὰ γλυκύτερη φωνὴ ἀπὸ
τὰλλα ἀηδόνια. Τέτοιες ἦταν οἱ εἰκόνες
μετὰ τὶς ὁποῖες οἱ Ἕλληνες προσπάθη-
σαν νὰ ἐκφράσουνε τ' ἀποτελέσματα
τῆς μουσικῆς στὶς ἀνθρώπινες ψυχὰς,
τὸν γλυκὸ καὶ ἰσχυρὸ συναρπασμὸ τῆς
μεγάλης της δυνάμεις.

* *

Δὲν εἶμαι ὁ πρῶτος, κυρίες μου καὶ
κύριοι, ποὺ θὰ μιλῶ γιὰ τὴν σχέσηιν
ποὺ ὑπάρχει μετὰ τὸν ἀρχαῖον Ἑλλη-
νικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ νεώτερου.
Ἐπειδὴ ὅμως τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου,
ὅσο περιορισμένο καὶ ἂν εἶναι, εἶναι μιὰ
ἀπὸ τὶς ἑρρωτέρες ἀποδείξεις τῆς πνευ-
ματικῆς συνέχειας ποὺ κρατᾶ ἀπὸ τὴν
ἀρχαία Ἑλλάδα ἴσαμε τοὺς χρόνους ποὺ
γράφηκαν τὰ ἀθάνατα δημοτικὰ μας
τραγούδια, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ κάνω
μιὰ μικρὴ παρέμβαση καὶ ν' ἀναφέρω
καὶ μερικὰ ἄλλα παραδείγματα πλατύ-
τερης καὶ γενικώτερης σημασίας γιὰ νὰ
διαπιστώσω τὴν ἀκλόνητη ἀξία τῆς με-
γάλης ἀλήθειας. Πραγματικὰ ἕνας μελε-
τητὴς τῶν δύο πνευματικῶν κόσμων,
τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ νεώτερου
μένει κατὰπληκτος μπροστὰ στὴν ὁμοί-
τητα τῆς ἀντίληψης τῆς ζωῆς καὶ τοῦ
συναισθήματος τῆς φύσης ποὺ ὑπάρχει
σ' αὐτοὺς. Τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης, ὡς
ὄντα ἱερά μετὰ τὰ ὁποῖα συνδέεται ἀπο-
χαιρετάει ὁ Φιλοκτήτης φεύγοντας:

Χαῖρε ὦ γῆ τῆς Λήμνου, ποὺ γύρω τὴν βρέ-
χει ἡ θάλασσα,

Καὶ στείλε με μετὰ οὐριον ἄνεμον χωρὶς νὰ μοῦ
συμβῇ τίποτε

Ἐκεῖ, ὅπου ἡ παντοδύναμη Μοῖρα μετὰ φέρνει.

Στὰ αὐτὰ στοιχεῖα τῆς φύσης ἀπειθύνεται κι ὁ ἐτοιμοθάνατος κλέφτης τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.

Ἐχετε γειά ψηλά βουνά και κρουσταλλένες βρούσες

Ὁ Προμηθεὺς καρφωμένος ἀπὸ τὸν Ἡφαιστο, πού ἐκτελοῦσε διαταγὴ τοῦ Δία, ἀπάνω στὸν Κανύκασο, φωνάζει γιὰ βοήθεια ὅλα τὰ μεγάλα αἰθέρια πνεύματα.

Ὡ θεῖς οὐρανὲ καὶ ταχύπτεροι ἄνεμοι, και πηγές τῶν ποταμῶν, και τῶν θαλασσιῶν ἀμέτρητα χαμόγελα, και σένα, ὦ Γῆ, πού γέννησες τὰ πάντα και σένα τὸν Ἥλιο πού ὅλα τὰ βλέπει, ἀλῶ κοιτᾶτε με τί πάσχω ἐγὼ Θεὸς ὑπὸ Θεοῦ!

Ὁ Αἴαντας παράλληλα ἀποχαιρετώντας τὴ ζωὴ λέει:

Σένα δέ, ὦ σημερινὸ φωτοβόλημα τῆς φεγγόβλοῦ ἡμέρας, και τὸν ἀρματδρομοῦντα ἥλι· χαιρετάω, γιὰ τελευταία φορὰ, γιατί δέ θά τὸν ξανσιδῶ

Ὡ φῶς, ὦ ἱερὸ χῶμα τῆς πατρίδας μου Σαλαμίνας,

Ὡ ἐστία τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ, Καὶ σένα, ὦ ἐνδοξη ἰθίνα, και τοὺς κατοίκους σου

Ποῦ μαζί μ' αὐτοῦ ἀνετράφηκα, Και σᾶς, ὦ κρήνες και ποτάμια και τίς Τρωϊκὲς πεδιάδες χαιρετάω, χαιρετε, ὦ σύντροφοί μου.

Τὰ αὐτὰ αἰθέρια πνεύματα ἐπικαλεῖται κι ὁ καπετὰν Ζῆδρος τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.

Ἀφίνω γειά στὸν Ὀλυμπο, σ' ὅλα τὰ κορυφοβούτια, Σέ σᾶς, λημέρια μου ἔρημα, πλατάνια με τοὺς ἱσκιούς Βρυσούλες με τὰ κρύα νερά και χαμηλοί μου ἄμποι

Ἀφίνω γειά στοὺς σταυραετοῦ και σ' ὅλα τὰ ξεφτέρια Ἀφίνω γειά στὸν ἥλιο μου και στὸ λαμπρὸ φεγγαῖο

Τὰ βουνά και τὰ λαγκάδια ἀποχαιρετάει κι ὁ λεβέντης τοῦ Μανιάτικου μοιρολογιοῦ κατεβαίνοντας στὸν Κάτω Κόσμο.

Λεβέντης πέρναε στὰ βουνά και τ' ἀποχαιρετοῦσε:

—Ἐχετε γειά, ψηλά βουνά, και σεις βαθεῖα λαγκάδια,

Θέτε, κλαδιά μου, ἀνθίσετε, θέτε και μὴν ἀνθίστε.

Ἐγὼ κάτου σ' ἀπόσκια σας δὲν θάρτω πιά νὰ κάτσω,

μῆτε νὰ φάω, μῆτε νὰ πιῶ και μῆτε νὰ πλαγιάσω,

μῆτε στὰ παρακλάδια σας τ' ἄρματα νὰ κρεμάσω.

Κᾶτι τὸ παρόμοιο συναντᾶμε και στὸ δημοτικὸ μεσαιωνικὸ ἔμμετρο μυθιστόρημα τὸν Βίλθανδρο και τὴν Χρυσάντζα:

Ὁρη και κάμποι και βουνά, λαγκάδια και νάπαι, καμὲν νῦν συνθηρήσατε τὸν κακομοιριασμένο.

Ἔτσι μοιρολογεῖ ὁ Βέλθανδρος συνοδεύοντας τὸ τραγοῦδι του με τὴ μελαγχολικὴ ὑπόκρουση τοῦ ὄργάνου του.

Στὸν ἥλιο ἀποτείνεται ἡ Δήμητρα γιὰ ναῦρη τὴν κόρη της, τὴν Περσεφόνη, πού τὴν ἄρπαξε ὁ Πλούτωνας.

Ἦλιε . . . τὴν κόρη πού γέννησα, γλυκύτατο βλασ ἄρι, ξακουστὴ στὴν ὁμορφιά,

Ἐπειδὴ σὺ, ὅπως τὸ ξέρουν ὅλοι, ἀπ' τὰ αἰθέρια στρώματα τοῦ θεῖου οὐρα οὐ,

Βλέπεις καίω με τίς ἀχτίδες σου, ἀπάνω σ' ὄλη τὴ γῆ και τὴ θάλασσα . . .

Στὸν αὐτὸν ἥλιο ἀπειθύνεται κ' ἡ μάνα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ποῦ χάσε τὴν κόρη της.

Ἦλιε μου και τρισήλιε μου και κοσμογυρισή μου Ψὲς ἔχασα μιὰ λιγερὴ μὲ ἀκριβοθυγατέρα.

Μιά κι ἡ αὐτὴ Ἑλληνικὴ φαντασία, κατ' ἐξοχὴν πλαστικὴ, ἔστερεοποίησε τὸ ἄστατο και ἐπροσωποποίησε φυσικὰ φαινόμενα. Προσέδωκεν ἐπομένως στὰ δημιουργήματά της ἀνθρώπινες διαθέσεις. Ἔτσι ἀπάνω στὸν πραγματικὸ κόσμὸ ἔπλασε νέον δικό της κόσμὸ.

Μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνα και τῆς φύσης παρεβάλλετο ἡ θεότης. Στὴν ἀναβλύζουσα πηγὴ ὁ Ἑλληνας ἔβλεπε πανώρητα γυμνὰ σώματα πού σκιοτοῦσαν και χορεύανε γεμάτα ἀπὸ χάρη.

Ἀπὸ τὸν πλούσιο φυτικὸ και ζωϊκὸ βίὸ τῆς γῆς και τοῦ δάσους διέκρινε νὰ προβάλλουν σμῆνος θεῶν περιπλανωμένων κι ἀγρίων. Ἀπὸ τὸ βάθος τῶν ἄντρων, τῶν φαράγγων και τῶν βουνῶν, ἔβλεπε νὰ ξετιλύγεται ὁ φαιδρὸς χορὸς τῶν νυμφῶν και τῶν σατύρων. Χωρὶς νὰ ἔχη καμμιάν ἰδέα γιὰ Ναϊάδες κι ἄλλες θεότητες τῶν ποταμῶν ἢ τῶν βουνῶν ὁ σύγχρονος Ἑλληνας, ἔβαλε νὰ κατοικήσουν τίς πηγές και τίς σπηλιές τὰ «στοιχεῖα». Τί ἄλλο δέ εἶναι οἱ Νεραΐδες, τὰ Πνεύματα τῶν βουνῶν και τῶν λαγκαδιῶν, οἱ Βρυκόλακες, οἱ Δράκοι κ' οἱ Μάγισσες παρ' αὐτὲς οἱ Ἄρπυιες, οἱ Ναϊάδες, οἱ Νύμφες και τὰ λοιπὰ δημιουργήματα τῆς φαντασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων;

Ὑστερ' ἀπ' ὅλ' αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήσση ἡ ὑπαρξὴ τοῦ θρύλου τοῦ Ὁρφέα τόσο στὴ νεώτερη δημοτικὴ μας ποίηση ὅσο και στὴ Μεσαιωνικὴ. Ἀκόμη περισσότερο δὲν πρέπει νὰ μᾶς καταπλήσση ἡ ἰδέα πού ἔχει τόσον ὁ Ἑλληνας τοῦ Μεσαιῶνα, ὅσο κι ὁ νεώτερος δημοτικὸς τραγουδιστὴς γιὰ τὴ δύναμη και τὴν ὁμορφιά τῆς μουσικῆς.

Κανένας βέβαια ἀπὸ τοὺς ὑπομονητικούς μου ἀκροατὲς δὲ θ' ἀγνοῖ τὸ περίφημο Μεσαιωνικὸ ποίημα τὸν «Ἐρωτόκριτο» τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου, ὅπως ὅλοι θά γνωρίζουν τὴ μεγάλη φιλολογικὴ και ποιητικὴ του ἀξία. Δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει ὅμως ἐδῶ νὰ ἐξετάσουμε οὔτε τὸν χρόνον πού γράφηκε τὸ μεγάλο αὐτὸ μνημεῖο τῆς Κρητικῆς πνευματικῆς ἀνθησις στὸ 170 αἰῶνα, οὔτε τὰ ξεχωριστὰ γνωρίσματα τῆς ἑξαιρετικῆς του ἀξίας. Ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ μάθουμε με ποῖο μέσο ἐξήγησε ὁ Ἐρωτόκριτος νὰ διασκεδάσῃ τὴν λύπη του γιὰ τὸν ἀναγκαστικὸ ἀποχωρισμὸ του ἀπὸ τὴν Ἀρετοῦσα:

Καὶ μὴ μπορῶντας νὰ βαστᾶ τὸ μάκρος ὄχτιν κόρη, ἐβάλληκε τὸ πόνους του νὰ συγκερνᾷ ὡς ἔμπόρει,

Κι' ὄντην ἡ νύχτα ἡ δροσερὴ καθ' ἀνθρώπ' ἀνατεύγει, και κάθε ζῶ νὰ κοιμηθῆ τόπο νὰ βοῆ γυρεύγει, ἤπαιρνε τὸ λαγοῦτον του, και σιγανὰ ἐπορεύεται, κ' ἐχτύπαν το γλυκιά γλυκιά ἀνάδια στὸ παλάτι. Ἦταν ἡ χέρα ζάχαρι, φωνὴ ἔχεν ἀηδόνι, κάθε καρδιά νὰ τοῦ γρικᾷ, κλαίει κι' ἀναδακρῶναι.

Ποιὰ ἦταν τ' ἀποτελέσματα τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ τοῦ Ἐρωτόκριτου; Μᾶς τὸ λέει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς.

Κάθε καρδιά ν' ἐλάμπανε, ἀν' ἦτο σὰν τὸ χιόνι ἔτοια γλυκώτατη φωνὴ κοντὰ νὰ τὰ σιμῶνη. Ἐμέρων' ὅλα τ' ἀγρία, τὰ δυνατὰ παλένα, στὸ νοῦ τ' ἀνθρώπου ὅ,τι λεγε με λύπησι πομ νὰ ἐμέλειε παραπόνους, πού τοὶ καρδιὲς ἐσφάζα, τὸ μάρμαρον ἐσπούσανε, τὸ κρούσταλλον ἔβραζα.

Και μιὰ πού μάρμαρα ἐσπάζανε και κρούσταλλα ἐβράζαν στὸ ἄκουσμα τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Ἐρωτόκριτου.—τί ἄλλο περισσότερο ἔκανε ὁ Ὁρφέας παίζοντας τὴ λύρα του και τραγουδώντας;—φυσικώτατο ἦταν νὰ τὴν πάθη κι' ἡ Ἀρετοῦσα και νὰ μερδευτῆ στὴν ἀγάπη του.

Και δίχως νὰ τονε θεωρῆ, με τὰ τραγοῦδιὰ αὐτῆνα σ' ἀγάπην ἐμπερδεύετο, κ' εἰς πεθυμῶν ἐκίνα.

Και ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς τέτοιας ἐντύπωσης και ἐνὸς τόσο μεγάλου ἔρωτα ἔξομολογείται στὴ Νίνα της τὸ πάθημά της:

Νένα μεγάλη πείραξι ἔχω στὸ νοῦ μου μέσα και τὰ τραγοῦδια κ' οἱ σκοποὶ ἀξάφνου μ' ἐπλανέσα, και πεθυμῶ και ραθυμῶ νὰ μάθω νὰ κατέχω, ποῖος εἶν' αὐτὸς πού τραγουδεῖ, κ' ἐγὼ οἶα μεγάλην ἔχω. Κ' ἐτοῦτ' ἡ τόση πεθυμῶ μου φέρνει σὰ λαχτάρα, κι' ὡς θυμηθῶ, πῶς τραγουδεῖ, μού ὀχεται λιγωμάρα.

Γιατ' ἀπ' τὰ τραγοῦδια ντου κι' ὄχ τὸ ἀντριεῖας τὴ χάρι, αὐτὸς θεὸς νὰ ναι ἀπαρθενὰ ψηλοῦ δεντροῦ κλωνάρι. Γιατὶ σ' ἀνθρώπους χαμηλοὺς χάρες δὲν κατκοῦσι πάντα ἔτσι μεγαλυτέρους γυρεύουσι νὰμποῦσι

Μάταια ἢ Νένα της προσπαθεῖ νὰ τὴν κάνη νὰ ξεχάσῃ τὸν τραγουδιστή. Ἄδικα τὴν συμβουλεύει:

Ἐπόμενέν τσ' ἢ πεθυμιά τοῦ τραγουδιοῦ
καὶ τὸν τραγουδιστή ποτέ τὰ μάτια τζι μὴ
δοῦσι.

Καὶ δὲν ἐλόγιαζε νὰ πῆ, τὸ πῶς δὲν ξεχωρίζει
τραγοῦδ' ὄχ τὸν τραγουδιστή κ' ἢ φῶσι ἐτσ'
δὲριζει.

Κι' ὄπ' ἀγαπᾶ καὶ ρέγεται τοῦ τραγουδοῦ
λιξεύγει τοῦ τραγουδιστή τὰ κάλλη καὶ τὴ
νεϊότη.

Τραγουδιστής, ξεφαντωτής καὶ νυχτο-
περπατῆς, εἶν' ὁ Νικόστρατος, ὁ ἀφέντης
τῆς Μακεδονίας, ποὺ ἔρχεται νὰ διεκδικήσῃ
τὸ χέρι τῆς Ἀρετούσας. Νὰ λοιπὸν εἶν'
ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα στολιδία ἐνὸς ἀφέντη.
Εἶνε τραγουδιστής. Τὴν ἴδια γνώμη ἔχον-
τας κι' ὁ ἄγνωστος ποιητὴς τοῦ δημοτι-
κοῦ μας τραγουδιοῦ, μᾶς ἐμπιστεύεται
τὸν πόθο του:

Ἦθελα νᾶμουν ὁμορφος νᾶμουν καὶ παλλη-
κάρι
Νᾶμουν καὶ τραγουδιστής δὲν ἦθελα ἄλλη
κάρι.

Τι ἦταν ἡ θρησκεία γιὰ τὸν Ἕλληνα
τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων; Κάτι ἂν ὄχι ἀνώ-
τερο, πάντως ὅμως ἰσοδύναμο μὲ τὴν ἐννοια
τῆς πατρῶδας, γιὰ τὴν ὁποία πολεμοῦσε
νύχτα μέρα. Κι' ὅμως ὁ Ἕλληνας δημοτικὸς
ποιητὴς—καὶ ποιητὴς τοῦ δημοτικοῦ τρα-
γουδιοῦ εἶν' ἢ ἀπρόσωπη μεγαλοφυΐα
κ' ἢ ἀνώνυμη ψυχὴ ὀλόκληρου τοῦ λαοῦ
—γιὰ νὰ ἐξάρῃ τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν
δύναμη τῆς μουσικῆς, φτάνει ἴσα μὲ τὸ
σημεῖο ὡστε στὸ ἄκουσμα ἐνὸς τραγου-
διοῦ μιὰ καλογρηὰ νὰ λησμονᾷ τὴ
ὑπόσχεση ποῦδωκε στὸ θεό της, νὰ πετάῃ
τὰ ράσα της, νὰ κόβῃ τὰ κομπολόγια
της καὶ νὰ πηγαίῃ νὰ συναντήσῃ τὸν
ἄγνωστό της τραγουδιστή. Σᾶς διαβάζω
τὸ δημοτικὸ αὐτὸ τραγοῦδι, γιὰτι εἶν'
ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τῆς ἑλληνικῆς δημο-
τικῆς μᾶς ποίησης:

Ποιὸς ἦταν ποὺ τραγοῦδαγε ἐχτές τὸ βράδυ,
βράδυ,
Ποὺ ἴδλεγε τόσ' ὁμορφα καὶ παραπονεμένα;

Ευπνάει τ' ἀηδονία ἔχ τῆς φωλιές, τὰ λάφια
[ἔχ τὰ λανακάρια,
Ευπνάει καὶ μιὰ καλογρηὰ πὸ μᾶσα ἀπ' τὸ
[κελλι της.

Σκύφτει πετάει τὰ ράσα της, κόφτει τὰ κο-
[μπολόγια:

Σύρτε σταυροὶ στῆς ἐκκλησιές, ράσα στὰ νο-
[ναστήρια,
Κ' ἐγὼ μὲ τὸν τραγουδιστή ἀπόψε θ' ἐξομείνω
Ποὺ ἴδλεγε τόσ' ὁμορφα καὶ παραπονεμένα.

Πόσα γεγονότα δὲ θὰ μπορούσε
κανένας νὰ εἰπῆ γιὰ νὰ καταδείξῃ τὴν
ἐπίδραση ποὺ εἶχε τὸ τραγοῦδι—ἢ μου-
σική—στὴν ψυχὴ ἀποθηριασμένων ἀν-
θρώπων! Ἀναφέρω τρία ἀπ' αὐτὰ, ποὺ
ἀπέχουν πολὺ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ
ἓνα τὸ βρισκόμαστε στὴν «Ἱστορία τῆς
Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας» τοῦ Μολ-
δανοῦ πρίγκηπα Καντιμιρ, ποὺ γράφηκε
στὸ 1743. Ὁ Πέρσης Ἐμίρης Γκιούν
Ὀγλή συνελήφθη αἰχμάλωτος κι' ὠδη-
γήθη μαζί μὲ ἄλλους ὁμοφύλους του
στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ χάρις στὸ μουσικὸ
τοῦ τάλαντον ἀπόκτησε τὴν εὐνοια
τοῦ Σουλτάνου Ἀμυράτ τοῦ Δ'. Μιὰ
ἡμέρα ποὺ ὁ Σουλτάνος βρισκότανε
στὸ σπίτι τοῦ Πέρση Ἐμίρη, ἄκουσε
κάποιον Ἕλληνα νὰ τραγουδᾷ περ-
νώντας κάτω στὸ δρόμο. Τὸ τραγοῦδι
τοῦ ἦταν τόσο ὠραῖο κ' ἔκανε τόσην
ἐντύπωση στὸν Σουλτάνο, ὥστε νὰ μπο-
ρέσῃ ὁ Πέρσης Ἐμίρης νὰ πάρῃ τὸ
θάρορος νὰ τοῦ εἰπῆ: «Οἱ Ἕλληνες ποὺ
σήμερα ὑποτάχτηκαν σὴ δύναμή σου,
ἦσαν ἄλλοτε κύριοι τοῦ τόπου. Αὐτὸς
ποὺ τραγουδοῦσε μ' ἔπεισε πῶς ἦσαν
ἄξιοι νὰ εἶναι κύριοι. Ἡ Ἱστορία μᾶς
πεῖθει γιὰ τίς ἀρετές τους. Ἄν ὑπάρ-
χουν κι' ἄλλοι σάν κι' αὐτόν, αὐτὸ ση-
μαίνει πῶς ἢ Ἑλλάδα δὲν ἔσβησε
ἀκόμη». Καὶ πρόσθεσε ὁ Πέρσης Με-
γιστάνος ποὺ τὸν ἐθαύμαζε καὶ τὸν ἐπι-
μοῦσε ὁ Σουλτάνος γιὰ τὸ μουσικὸ του
τάλαντο. «Ἐγὼ τοῦλάχιστον θὰ ἤμουν
εὐτυχῆς ἂν γινόμουναι μαθητὴς τοῦ
ἄγνωστου αὐτοῦ Ἕλληνα». Τὸ δεύτερο
εἶναι πολὺ νεώτερο καὶ τὸ ἀναφέρει
στὴ διάλεξή του ποὺ ἔκανε ἐδῶ καὶ
λίγα χρόνια ὁ ἀλησμόνητος λογογράφος

καὶ φίλος Γ. Τσοκόπουλος γιὰ τοὺς
ἀδελφούς Σούτσους. Βέβαια μετὰ αὐ-
τοῦ κ' ἐκείνου ποὺ ἀναφέρει ὁ Μολ-
δανὸς πρίγκηπα Καντιμιρ στὴν Ἱστο-
ρία του ὑπάρχει κάποια διαφορὰ. Γιὰτι
ἐκεῖνο ποὺ πέτυχε ὁ ἄγνωστος Ἕλλη-
νας τραγουδιστής μὲ τὸ τραγοῦδι του, ὁ
Σούτσος τὸ πέτυχε μὲ τὴν ἀπαγγελία
στίχων του. Γιὰ ὅσους ὅμως ξέρουνε
πῶς μουσική, ποίηση καὶ χορὸ οἱ ἀρ-
χαῖοι, ἀλλὰ κ' οἱ νεώτεροι Ἕλληνες
τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τ' ἀντιλαμβάνον-
τουσαν ὡς κάτι τι τὸ ἐνιαῖο μέσα στὸν
τρισηποστατισμὸ του, διαφορὰ δὲν ὑπάρ-
χει καμμία. Ἐνας ἀπ' ἐκείνους ποὺ σα-
τυριστήκανε σκληρὰ ἀπὸ τὸν Ἀλέξαν-
τρο Σούτσο ἐπῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ
τὸν ξεκάνῃ, κ' ἐνῶ ὁ ποιητὴς πῆγαι-
νε διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὸ Ναύπλιο στὴν
Ἀθήνα, στὸ στρίψιμο ἐνὸς δρόμου τῆς
Καλαυρίας, βρισκεται ἀπέναντι εἰκοσι
ἀγριανθρώπων ποὺ τοῦ ἔχουνε στήσει
καρτέρι. Ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει κανένα
ὄπλο μαζί του, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶχε θὰ
τοῦ ἦταν περιττό. Ὅμως δὲ χάνει τὸ
θάρορος του κι' ἀρχίζει νὰ τοὺς ἀπαγ-
γέλη στίχους, ἴσως καὶ τὴν σάτυρα
ἀκριβῶς ἐκεῖνη ποὺ ἔγραψε γιὰ τὸν
ἄνθρωπο ποὺ πλήρωσε τοὺς δολοφῶ-
νους νὰ τὸν ξεκάνουν. Οἱ ἀγριάνθρω-
ποι ἀφοπλίζονται, γελοῦν κι' ἀρκοῦν-
ται, μιὰ κ' ἐβγήκαν στὸ κλαρί, νὰ τοῦ
πάρουν μονάχα τὰ ρούχα του καὶ τὰ
λεφτὰ ποὺ εἶχε μαζί του. «Ἄν ἀνα-
παραστήσωμεν μὲ τὴν φαντασίαν μας
—παρατηρεῖ πολὺ ὀρθὰ ὁ ἀλησμόνητος
Τσοκόπουλος—αὐτὴν τὴν εἰκόνα τοῦ
καταδικωκομένου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος σώ-
ζεται μὲ τοὺς στίχους του μὲ ἀπώλειαν
μόνον τῶν ἐνδυμάτων του καὶ ὀλίγων
χρημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχεν, ἔχομεν ζων-
τανεύοντα τὸν θρόνον τοῦ Ὁρφῆος ἐξη-
μερώνοντος μὲ τὴν ποίησιν τὰ θηρία».

Ὁ Ἐμμανουὴλ Τομπάζης διηγεῖται
πῶς ἐνῶ βρισκότανε κάποτε στὴν Πύλο
μὲ τὸν συμπολίτη του Λάμπρο τὸν προσ-
κάλεσε ὁ πασσᾶς τῆς πόλεως σὲ γεῦμα. Ὁ
πασσᾶς παρακάλεσε τὸ Λάμπρο νὰ τρα-

γουδήσῃ. Ὁ Λάμπρος ἐπῆρε τὸ μπου-
ζούκι του καὶ τραγοῦδησε τό:

Διψοῖν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ
καὶ τὰ βουνα γιὰ χιόνια,
Διψᾶ κι' ὁ δόλιος Ζαχαριάς
γιὰ Τουρκικὰ κεφολια.

Ὁ Τοῦρκος πασσᾶς ἄκουσε μὲ κατά-
πληξη τὸ τραγοῦδι αὐτό, τὸ τόσο ἐπανα-
στατικὸ καὶ τόσο προκλητικὸ, ἀλλὰ ἢ
ποίησιν κ' ἢ μουσικὴν τὸν εἶχανε αἰχμα-
λωτίσει σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε ἐπέτρεψε
νὰ ἀκουστοῦν τέτοια τραγοῦδια στὸ σε-
ράγι του.

Ἐπανερχόμεθα στὰ δημοτικὰ μας τρα-
γοῦδια. Εἶναι γνωστὸς ὁ κύκλος τῶν
Ἀκριτικῶν τραγουδιῶν, ποὺ ὅλα περι-
στρέφονται γύρω ἀπὸ τὸν ἡμίθεο τῆς
νεώτερης ἑλληνικῆς φαντασίας, τὸν Δι-
γενῆ Ἀκρίτα. Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας ἦταν
ὁ ἐνσαρκωτὴς τοῦ ἑλληνικοῦ ἡρωϊσμοῦ,
ὁ δυνατὸς, τὸ ὁμορφο παλληκάρι. Μὲ
ποῖο τρόπο ὅμως ἀπάγει τὴν μέλλουσα
γυναῖκά του, τὴν θυγατέρα τοῦ μεγάλου
στρατάρχη Εὐδοκίαν; Μὲ τὸ τραγοῦδι
του. Τραγουδώντας καὶ παίζοντας τὸ ὄρ-
γανό του τὴν ἐγοήτευσε σὲ τέτοιο σημεῖο,
ὥστε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἐγκαταλείπον-
τας τὸ πατρικὸ της σπίτι.

Ἡ κόρη τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ
τῆς Κρήτης δὲν ξελογιάζεται μονάχα ἀπὸ
τὸ τραγοῦδι τοῦ ξεφαντωτῆ καὶ νυχτο-
περπατῆ. Ξεχνάει τὴ μάνα της, ποὺ
γιὰ τὸ χατῆρι της ἔσπασε τὸ πόδι της,
κι' ἀφίνοντάς τιν νὰ κοιτῆται στὸ κα-
τῶφλι τῆς πόρτας προσκαλεῖ τὸν τραγου-
διστὴ νὰ ἔμπῃ μέσα νὰ τοῦ εἰπῆ. Ἀκού-
στε τὸ τραγοῦδι:

Σάν τραγοῦδάκι ἄκουσα ὄξω κοι νὰ παρᾶ-
[κουσα,
πρόβαλέ μου, νὰ ἰδῆς νὰ πᾶς καὶ νὰ ἔρθῃς
[νὰ μοῦ πῆς,
νὰ κάμω πέτσα γαζωτῆ νὰ μπέσω τοῦ τρα-
[γουδιστή
νὰ κάμω κι' ἄλλη νᾶχ' ἀπὸ νὰ μπέσω τοῦ
[πολυαγαπᾶ
Προβαίν' ἢ μάνναν τση νὰ ἰδῆ νὰ πᾶ καὶ
[νὰ ἔρθῃ νὰ τσῆ πῆ.
Κι' ὡς βγήκε ἀπὸ τὴν πορταν τση, τάσπασε
[τὸν πόδιαν τση.

Κ' ἡ κόρη τρέχει νὰ τὴν ἰδῆ καὶ βλέπει τὸν
[τραγουδιστή·
Καλῶς τὸν τὸν πολυαγαπῶ κ' ἔλα μου μέσα
[νὰ σοῦ πῶ.

Ἀκοῦστε τώρα πῶς ἐλευθερώθηκε τὸ
παλληκάρι πὸ τὸ βάλανε ἓνα μῆνα φυ-
λακὴ γιατί φίλησε μιὰ κοπελλιά δέκα
χρονῶν κορίτσι:

Πάγω ἔς τὴν βρύσι γιὰ νερό, κρύο νερό νὰ
[πάρω,
βαρειά ἀδικιά μου ρίξανε ἀδίκως τὸν καῖ-
[μένο
πὼς φίλησα μιὰ κοπελλιά δέκα χρονῶν κο-
[ρίτσι
ἔς τὴν φυλακὴ μὲ βάλανε γιὰ μιὰ τριάντα
[μιά.
Μιὰ μέρα χάσαν τὰ κλειδιά ἀπ' τῆς φυλα-
[κῆς τὴν πόρτα
πορτοκλάκια ἔφαγα κ' ἀκόμη δὲν ἐβγήκα.
Μιὰ Κυργιακὴ καὶ μιὰ γιορτὴ μιὰ Πασχα.
[ιὰ μεγάλη
μὲ πήρε τὸ παράπονο καὶ τὸ βαρὺ γκιτέρη
καὶ ἄρχισα νὰ τραγουδῶ καὶ νὰ παραπο-
[νιέμαι.
Βασιλοπούλα τᾶκουσε προστάζει καὶ μὲ βγά-
[ζουν.

Ξανθόν, γοητευτικόν, ὑψηρόφανον, μὲ
βαθυγάλανα μάτια ποῦ ἀκτινοβολοῦσαν
ἀπὸ δύναμη, γλύκα καὶ μαγεία φαντα-
ζόντουσαν οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸν
Ὀρφέα. Ἔτσι τὸν θέλει κ' ὁ νεώτερος
Ἕλληνας. Καὶ γεμάτος ἀπὸ ἀγανάχτηση
κ' ἀπορία ρωτᾶει μιὰ ἄσκημη μελαχροινὴ:

Τί θέλεις μαύρη στὸ χορὸ κ' ἄσκημη στὸ
[τραγούδι;

Πανώριος ἦταν κ' ὁ ξενητεμένος τοῦ
ΙΕ' αἰῶνα ποῦ τὸ πτώμα του τῶρωγαν
σὲ μιὰ σπηλιά τᾶγρια πουλιά. Ἀπαν-
τώντας στὰ πουλιά τοὺς λέει μὲ τὰ «ψη-
μένα του χεῖλη» περιγράφοντας τὸν
ἑαυτὸ του σὰν βρισκότανε στὴ ζωὴ:

Φάγε καὶ σὺ καλὸ πουλι ἀπ' ἀντρεωμένου
[πλάταις,
φάγε ἀπὸ πόδια γλήγορα καὶ χέρια προκομ-
[μένα.
φάγε πουλι ἀπ' τὴ νειότη μου, φάγε κ' ἀπ'
[τὴν ἀντρεία μου,
φάγε κ' ἀπ' τὴν γλωσσούλα μου τὴν ἀηδό-
[νολαλοῦσα,
ὅπου τὴν εἶχαν τὰ πουλιά σκοπὸ καὶ κελαι-
[δοῦσαν.

Ξανθὴ κ' ὁμορφὴ ἦταν κ' ἡ κόρη
ποῦ καθισμένη στῆς Τρίχας τὸ γεφῦρι
κάνει μὲ τὸ τραγούδι τῆς νὰ ραγίζῃ τὸ
γιοφῦρι καὶ νὰ σταματᾷ τὸ ποτάμι:

Κόρη ξανθὴ τραγοῦδαγε ἔς τῆς Τρίχας τὸ
[γεφῦρι,
ψιλὰ τραγούδια νῆλεγε καὶ παραπονεμένα,
κ' ἀπὸ τὸ χλιβερό σκοπὸ, τὸ χλιβερό τρα-
[γοῦδι,
καὶ τὸ γεφῦρι ἐρράγισε καὶ τὸ ποτάμι στάθη,
καὶ τὸ Στοιχεῖο τοῦ ποταμοῦ ἔς τὴν ἄκρια
[νέπετάχθη.
Κ' ἓνας διαβάτης φώναξε πὸ πέρα ἀπὸ τὴ
[ράχη:
«Ἀλλάξε, κόρη, τὸν ἦχό, καὶ πὲς ἄλλο τρα-
[γοῦδι,
καὶ τὸ Στοιχεῖο τοῦ ποταμοῦ ἔς τὸν τόπο
[του νὰ πάη».
«Τὸ πῶς ν' ἀλλάξω τὸν ἦχό νὰ πάω τὸ
[τραγοῦδι,
τί γὰρ τραγοῦδι τὸ εἶπα γώ, γιὰ μοιρολόγι
[το εἶπα,
γιατί ἔχω πόνον ἔς τὴν καρδιά, ποῦ γιαιρομιό
[δὲν ἔχει».

Ὁ αὐτὸς δημοτικὸς τραγουδιστὴς ἔχον-
τας συναίσθηση τῆς δύναμης τοῦ τρα-
γουδιοῦ καὶ θέλοντας νὰ μὴν κἀνῃ κοι-
νωνὸ τοῦ πόνου του τὸν ἄλλο κόσμον
ρωτᾶει:

Ποιὸς ἔχει πέτρινη καρδιά, θέλω νὰ μὴ
[ρατῆ,
νὰ εἰπῶ τραγοῦδι χλιβερό καὶ παραπονε-
[μένο.

Καὶ ἐνῶ τέτοια δύναμη ἀναγνωρίζει
στὴ μουσικὴ, στὸ τραγούδι, παράλληλα
τὴν θεωρεῖ σὰν ὁμορφιά τῆς ζωῆς, σὰν
κάτι ποῦ νὰ τὴν κἀνῃ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπ'
τὴν ἄλλή τὴν ὑποχθόνια, τὴ μαύρη,
τὴ ζωὴ τοῦ Ἄδη. Καὶ ρωτᾶει τὸ νε-
κρὸ ποῦ κοιτεται ξαπλωμένος μπρο-
στά του:

Γιὰ πὲς μου, τί τοῦ ζήλεψες αὐτοῦ τοῦ Κά-
[τω Κόσμου,
Εἰτοῦ βιολιά δὲν παίζουσε, παιγνίδια δὲν
[βραῖνε.

Ἀνθρωποι, στοιχεῖα τῆς φύσης, καρ-
διές πέτρινες, ἔνστικτα θηριώδη ὅλα μα-
λάσσονται στὸ ἄκουσμα τοῦ τραγουδιοῦ.

Τίποτε περισσότερο δὲν ἀναφέρει ἡ
Μυθολογία γιὰ τὴ δύναμη τοῦ Ὀρφέα.

Πολιτεῖες καὶ βιλαετία ἀναστατώνονται
στὸ ἄκουσμα τοῦ τραγουδιοῦ:

Ποιὸς ἦταν ποῦ τραγοῦδαγε ἐπὲς τὸ βοάδου,
[β' ἄδου,
Κ' ἐξύπνησαν ἐννῆα χωριά καὶ τρία βιλέτια;

Κορίτσια, ποῦ ὡς τὰ χεῖς μοίραζαν
φιλάργυρα τὰ χαμόγελά τους στὰ λεβεντό-
χορμα παλληκάρια, ξαφνικὰ βοίσκονται
φιλημένα ἀπὸ τὸν ἄγνωστο τραγουδιστή.

Κορίτσι μου μελαχροινὸ
Γιατί μοῦ γίνηκες σκληρό;
Ποιὸς νὰ σ' ἔχη φλημένο;
Ἄχει ἄκι μου γοιμμένο;
Ἔνα ποῦ γλυκοτραγουδαί
Στὰ ξένα κίνησε καὶ πάει.

Τὸ τραγούδι τοῦ βάζει προξενητὴ ὁ
τραγουδιστὴς τοῦ Ζαγοριοῦ. Ἔνα ὀλό-
κληρο καλοκαίρι κυνηγοῦσε, μάταια ὅμως,
τὴν ὁμορφὴ νεράιδα τοῦ χωριοῦ του:

Τοῦτο τὸ καλοκαιριὰκι
κυνηγοῦσα ἔα πουλάκι
κ' ἠγούσα κ' ἐποθοῦσα,
νὰ τὸ πιάσω δὲν μπροῦσα.
Ἐόβεργα, παγίδες βάνω
μόν τσ' κόπους μ' ὄλους χάνω,
Ἔπαψ' ἀπὸ τὸ κυνηγί
τὸ ποῦλι γὰ νὰ μὴ φύγῃ,
κ' ἄρχισα νὰ τραγοῦδάω
τὸ βιολί μου νὰ λαλάω
Τὰ τραγ' ὕδια, τὸ βιολί μου
τῶφεραν στὴ κάμαρή μου
καὶ μὲ τὰ καμώματά μου
τῶβαλα στὴν ἀγκαλιά μου.

Ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ Ναύτη μαθαίνει
ἡ λυγρὴ κ' ὁ κόσμος ὅλος τὸ πῶς φι-
λήθηκε μιὰ νύχτα μὲ τὸν καλὸ τῆς ἐνῶ
ἦταν ὀλομόνοχοι:

Κόρη, ὄντας φιλώμαστε, νύχτα ἦταν, ποιὸς
[μᾶς εἶδε;
Μᾶς εἶδε ἡ νύχτα μοναχά, τᾶστρι καὶ τὸ
[φεγγάρι,
Καὶ τᾶστριν ἐχαμήλωσε τῆς θάλασσας τὸ εἶπε.
Κ' ἐκείνη τῶτε τοῦ κουπιού, καὶ τὸ κουπί
[τοῦ ναύτη,
Κι' ὁ ναύτης τὸ τραγοῦδησε στὴς λυγερῆς
[τὴν πόρτα.

Μὲ τὴ λύρα του καὶ τὸ τραγούδι του
ὁ Ὀρφέας ἀποκοιμίζει τὸν Δράκοντα
ποῦ φύλαγε τὸ Χρυσόμαλλο Δέντρο. Μὲ
τὸ τραγούδι τοῦ ὁ τραγουδιστὴς τοῦ

δημοτικοῦ τραγουδιοῦ κάνει κάτι ἄλλο,
ἀκόμη σπουδαιότερο. Ξυπνάει τὸ Δρά-
κοντα μὲ τὴ Δρακόντισσά του ποῦχουν
τὸν ὕπνο ἀγοραστὸ καὶ βαρυπλερωμένο:

Ἐπὲς ἀργὰ ψυχάλιζε κ' ὁ Γιάννης ἔτρα-
[γοῦδα.
Τόσο ἔτραγοῦδαγε γλυκὰ καὶ νόστιμα ἐκε-
[λάιδει.
Τοῦ πῆρ' ἀγέρας τὴ φωνή, τοῦ Δράκοντα
[τὴν πνε.
Προβαίνει ὁ Δράκος κ' εἶπέ του: «Γιάννη,
[θέλα σὲ φάω!»
«Δράκο μου, καὶ τί σοῦκαμα, γιὰ νὰ μὲ φᾶς
[τὸ δόλιο;»
«Γιατί διαβαίνεις πάρορα καὶ τραγοῦδᾶς πα-
[νώρημα»,
Πῶχω τὸν ὕπνο ἀγοραστὸ καὶ βαρυπλερω-
[μένο,
Ξυπνᾶς τ' ἀηδόνια στῆς φωλιές, κρᾶξεις
[πουλιά τοῦ κάμπου,
Ξυπνᾶς καὶ μὲ τὸν Δράκοντα μὲ τὴ Δρακόν-
[τισσα μου.

Ἡ «Ἀργώ», τὸ φτερωτὸ καράβι ποῦ-
φερονε τοὺς Ἀργοναῦτες στὴν Κολχίδα,
στάθηκε διατακτικὸ μπροστὰ στὴς Συμ-
πληγάδες πέτρες. Οἱ πέτρες ἀνοιγοκλεί-
νανε μὲ τόση ταχύτητα, ὥστε τὸ φτε-
ρωτὸ καράβι διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ γίνῃ
χίλια κομμάτια ἀνάμεσα στους βράχους.
Ὁ Ὀρφέας μὲ τὴ λύρα του πέτυχε νὰ
ἔχαστοῦν οἱ πέτρες κ' ἔτσι νὰ περάσῃ
μ' ἐλαφρὴ ζημιὰ στὴ πρῶρα του. Ἀπὸ
τότες οἱ πέτρες μείνανε ἀκίνητες στὴ
θέση τους. Ἔτσι λέει ἡ Μυθολογία. Ἄς
δοῦμε τί λέει καὶ τὸ νεώτερο δημοτικὸ
μας τραγούδι Ὁ Ἀρχοντας τῆς Θεσσα-
λονίκης, ἐπαινώντας τὸ γιοῦ τοῦ ποῦ
πάει στὸν πόλεμον, λέει:

Ἀρχοντες τοῦ Σαλονικιοῦ οὔλοι μικροὶ με-
[γάλοι,
ὁ γιοῦς μου καθάλλικεψε στὸν πόλεμον νὰ πάη,
βαστᾶ λαγοῖτα κ' ὄργανα πολλῶν λογιῶν
[παιγνίδια
κ' ὄντεν σταθῆ καὶ παίξῃ τα ὁ γιοῦς μου
[τὰ παιγνίδια
βροντᾶ οὐρανὸς καὶ σείετ' ἡ γῆς κ' οὔλος
[ὁ κόσμος τρέμει.

Στὴς ἀκτὲς τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας,
ἐκεῖ στὴν εἴσοδο τοῦ πορθμοῦ τῆς Σι-
κελίας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν τοπο-
θετήσῃ τις Σειρήνες. Ἐκεῖ, ὅπως θυ-

μᾶται καθέννας πού διάβασε τὴν Ὀδύσεια, ὁ Ὀδυσσεύς κ' οἱ συντρόφοι του συναντήσανε τὶς θεότητες αὐτὲς πού εἶχανε κεφάλι γυναικῆς καὶ σῶμα καὶ φτερούγια πουλιοῦ. Γιὰ τὰ ἀνθρώπινα αὐτιά τίποτε δὲν ἐξισοῦται μὲ τὴν γοητεία τῆς μουσικῆς τους. Οἱ δόλιες αὐτὲς θεότητες μὲ τὴν δλέθρια ὁμορφιά τους καὶ τὰ θανατηφόρα θέληγτρα τους προσελκύουνε μ' ἀκαταμάχητη γοητεία κάθε ἄφρονα πού θὰ τὶς πλησιάσῃ:

Ὅποιος σιμῶσει ἀπ' ἀγνωσιά καὶ ἀκούσει
τῶν Σειρήνων
τὸν ἦχο, δὲν θὰ τὸν ἰδοῦν τὰ τρυφερὰ παι-
διά του
ὀλόχαρα, καὶ οἱ σύντροφοι, νὰ φθαση σὴν
παιρῖδα,
Στοὺς ἀνθισμένους λειμῶνες, ὅπου κούθονται
οἱ Σειρῆνες, ὑψοῦνται λόφοι ἀπὸ σκελετοῦς.

Κατὰ τί διαφέρει ἀπὸ τὶς Σειρῆνες ἡ κόρη τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, πού στὸ ἄκουσμα τοῦ τραγουδιοῦ τῆς σταματᾶνε τὰ καρᾶβια μέσα στὸ πέλαγος καὶ οἱ ναῦτες κρεμιοῦνται ἀπὸ τὰ κατάρτια;

Μιά κόρη ν' ἐτραγούδησεν ἀπὸ ὄρηο παρα-
θῆου
τῆς πῆρε ἀγέρας τῆ λαλιά, κάτω γιαλὸ τὴν
πηγε,
Κι' ὅσα καρᾶβια τ' ἄκουσαν, ὄλ' ἄραξαν καὶ
δένουν'
Καὶ μὴ ταρτᾶνα τῆς φραγκιάς, φρε, ἄδα
τῆς ἀγοπῆς,
Δὲν τὰ μασζώνει τὰ πανιά, οὔτε κ' ἐμπρός
τραβᾶει.
Κι' ὁ καπετάνιος φώναξε, ὀπίσω ἀπ' τὴν
πρύμνη:
«Γιὰ μάστε, ναῦτες, τὰ πανιά, πηδάτε στῆς
ἀντένες
Ν' ἀκούσουμε τὴ λυγερή, πῶς γλυκοτραγου-
δαί.
Σὲ ποῖον ἦχο θὲ νὰ τὸ πῆ τὸμορφο τραγου-
δαί.
Ἀπὸ τὸν ἦχο τὸ γλυκὸ καὶ τὴ γλυκεια λα-
λιά της,
Ὁ ναύκληρος τὸ γύρισε, καταστερειάς τρα-
βαί.
Κ' οἱ ναῦτες ἐκρεμάστηκαν ἀπάνου στὰ
κατάρτια.

Σχετικὸ εἶναι καὶ τὸ τραγούδι τῆς κόρης πού ἐμπιστεύεται στὰ κύματα καὶ τὸν ἀγέρα τὰ χαιρετίσματά της γιὰ νὰ

τὰ πᾶνε στὸν κλέφτη τῆς ἀγάπης. Καὶ δῶ οἱ ναῦτες στὸ ἄκουσμα τοῦ γλυκῆ-
λαλου τραγουδιοῦ τῆς ἀλησμονοῦνε τὰ
πανιά κι' ἀφίνουν τὰ κουπιὰ τους.

Κορίτσι ἀγγελοκάμωτο κ' ἐρωτοπληγωμένο,
Στὸ παραθύρι τοῦ γιαλοῦ ἐγλυκοτραγουδοῦσε
τὰ μάτια βλέπουν τὸ γιαλὸ καὶ μῦθρα δά-
κρουα χύνουν,
Μὲ μιὰ φωνὴν ἀγγελικὴ τὰ πάθη τῆς διη-
γᾶται
τὰ κύματα παρακαλεῖ καὶ στὸν ἀγέρα λέει,
Ὅπου κι' ἂν δοῦν τὸν ἀγαπῶ ἅ τῆς τὸν
χαιρετᾶνε...
Καράβι ἐκεῖθε διάβαινε μὲ τὰ πανιά ἀπλω-
μένα
Οἱ ναῦτες, σὰν τὴν ἄκουσαν, σὰν εἶδαν τέ-
τοια κάλλη,
Ἀλησμονοῦνε τὰ πανιά κι' ἀφίνουν τὰ κου-
πιὰ τους,
Νὰ ταξειδέψουν δὲ μποροῦν, δὲν ξέρον ν'
ἀρμενίσουν.

— Σῦρετε, ναῦτες, στὸ καλὸ καὶ σὴν καλὴ
τῆν ὄρα,
Γιατὶ ἐγὼ δὲν τραγουδῶ γιὰ βάρκες, γιὰ κα-
ράβια,
Παρακαλῶ τὰ κύματα, τὸ δυνατόν ἀγέρα,
Καὶ στέλνω χαιρετίσματα στὸν κλέφτη τῆς
γάτης

τὴν ἐπίδραση τοῦ τραγουδιοῦ γνωρίζον-
τας καὶ ὁ καπετάν Καζαβέρης κα-
τορθώνει νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος καὶ δύ-
ναμη στὰ κουρασμένα παλληκάρια του:

Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ
τρεῖς νύχτες
δίχως ψωμί, δίχως νερό, δίχως κανέν μαντατο

τὰ παλληκάρια του ἀπὸ τὴν ἐξάν-
τληση βάζουν τὸ σπαθὶ στὸ θηκάρι. Ὁ
Καζαβέρης ὅμως δὲν ἀποθαρρύνεται.
Ξέρει τὸ μέσο γιὰ νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος
στοὺς γενναίους του:

Κι' ὁ Καζαβέρης γύριζε τὸ βράχο τραγου-
δώντας.

Πόση μεγάλη ἰδέα εἶχε ὁ νεώτερος
Ἕλληνας γιὰ τὸ τραγούδι καὶ γενικὰ
γιὰ τὴ μουσικὴ! Ἐνα χαριτωμένο Κρη-
τικὸ δίστιχο μᾶς παρουσιάζει ἕνα Κρη-
τικὸ πούλο νὰ καλοτηχίξῃ ἐκεῖνη πού θὰ
τὸν ἀγαπήσῃ γιατί παίζει ταμπούρα
καὶ λύρα:

Ἐμαθα ἐγὼ τὸν ταμπούρα, ἔμαθα καὶ τὴ
λύρα
χαρᾶς τὴν ὅπου μ' ἀγαπᾶ γιὰ θᾶλη καλὴ
μυῖρα.

Τὸ αὐτὸ παλληκάρι τῆς Κρήτης, ἀνα-
φρόντας τὶς ἐπιτυχίες πού εἶχε στὶς κο-
πέλλες ὑπενθυμίζει πῶς ὅλες αὐτὲς δὲν
ὄφειλοντο στοὺς παρᾶδες του. ἀλλὰ στὸ
τραγούδι του.

Ξέρεις πῶς δὲν ἀγάπησα κοπέλλες μὲ πα-
ράδες
μόνον μὲ τὰ τραγούδια μου καὶ μὲ τοῖ μα-
τινίδες.

Κλαίει τὸ νεκρὸ παλληκάρι τὴ χα-
μένη νεότητι του. Κι ἀραδιάζοντας τὸ
τί θὰ φᾶνε τὰ σκουλήκια τῆς γῆς, δὲν
ξεχνᾷ καὶ τὴν ἀηδονολαλοῦσα γλώσσα
του:

Θωρῶ τὸν κόσμον καὶ δειλιῶ, τὴ γῆς κι' ἀνα-
τρενάω,
λυποῦμ' ὡς νεὸς τὴ νεότητι μου καὶ τὴν
παλληκαρι μου,
πῶς θὰ μὲ βάλουνε ἔς τὴ γῆ ἔς ἀραχιασμένο
Νάδη
κ' ἐκεῖθ' ἀθὰν πρεμαζωχοῦν τοῦ Νάδη τὰ
σκουλήκια
νὰ φᾶνε πόδια γρήγορα, χέρια καμαρω-
μένα,
νὰ φᾶνε καὶ τὴ γλώσσά μου τὴν ἀηδονο-
λαλοῦσα
νὰ φᾶνε καὶ λεγνὸν χορμί, θεργιὸ καὶ παλ-
ληκάρι.

Ἐτοιμοθάνατος ὁ Καπετάν Γιώτης,
ζητάει τὸν ταμπούρα του γιὰ νὰ φιλο-
τραγουδήσῃ. Μὴ μπορῶντας ν' ἀναση-
κωθῆ μονάχος του, λέει στὰ παλληκάρια
του.

Γιὰ πᾶστε με νὰ σηκωθῶ, βάλτε με νὰ κα-
θήσω,
Καὶ στρώστε μου δεντριου κλαρί, ν' ἀναπαγῶ
λιγάκι,
Φέρτε μου καὶ τὸν ταμπούρα, νὰ φιλοτρα-
γουδήσω,
Νὰ πῶ τὸ μοιρολόγι μου καὶ τὸ στερνὸ τρα-
γούδι.

Κι ὁ χάρος αὐτὸς ἀκόμα, πού κατὰ
τὸ δημοτικὸ τραγούδι:

Μαῦρος ἀτὸς, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο καὶ τ' ἄ-
λογοῦ του,
Μαῦρα λουλούδια πέφτουνε στὸ μαῦρο του
τὸ διάβα.

γιὰ ν' ἀπαριθμήσῃ τὰ μαῦρα κατορθώ-
ματά του στὸ τραγούδι καταφεύγει:

Ὁ Χάρος ἔκατσε φιλὰ καὶ τραγουδεῖ πανώ-
ροια,
λέει τραγούδια τῆ χαρᾶς καὶ περισσοκαν-
χᾶται,
«Γιὰ ἰδὲ σπῆθιαν τὰ ρήμαξα κι' αὐλαῖς ἀρά-
χιασᾶς,
καὶ ἀδέρφια πού ξεχώρισα, ποῦσαν ἀγαπη-
μένα,
κι' οἱ στράταις καμαρώναν τα κι' ὁ κόσμος
ἔτρεμάν τα.
χώρισα μάνναις ἔπο παιδιά, παιδιά ἔπο τοῖ
μαννάδες,
ἐχώρισα κι' ἀνθρώνα, ποῦσαν ἀγαπημένα.

Θὰ μποροῦσε κανεὶς ν' ἀναφέρῃ σω-
ρεῖα ἄλλων ποιημάτων χαρακτηριστι-
κῶν τῆς διαίωνης τοῦ θρόλου τοῦ
Ὁρφέα ἀνάμεσα στοὺς ἐλληνικοὺς αἰῶ-
νες. Ὅμως ὁ χρόνος δὲν ἐπιτρέπει ἕνα
τέτοιο πρᾶμα. Ἐκεῖνο ἄλλως τε πού θὰ
ἀποδεικνύετο ἀπὸ τὴν ἀπαγγελία καὶ
ἄλλων δημοτικῶν τραγουδιῶν, νομίζω
πῶς ἀρκετὰ ἀποδείχθηκε. Ὁ Ὁρφέας
δὲν ἐπέθανε. Οἱ Ὀλύμπιοι Θεοὶ δὲν
ὑπάρχουν πλέον. Ὁ Χριστιανισμὸς ἄπλω-
σε τὶς ἄσπρες του εἰθνηκὲς φερούρες
ἀπάνω ἀπ' τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ λόγοι
ὅμως πού γεννήσανε τὸν Ὁρφέα δὲν
ἐξέλιπαν. Ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ δυναστευ-
μένη ἴσαμε πρὸ ὀλίγων χρόνων ἀκόμη,
ἔχοντας ἀργότερα ν' ἀντιπαρτάξῃ στὰ
θεϊκὰ διδάγματα τοῦ ξανθοῦ υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ τὶς παραπλανητικὰ δοξασίες τῆς
κοινωνίας, αἰσθάνθηκε πάντοτε τὴν ἀνάγκη
τῆς γαληνεμένης ἐπιχθίς, τοῦ καθαρ-
οῦ πνεύματος, τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸ
ὑψηλὸ καὶ τὸ ὄρατο. Τὴν ἀνάγκη τῆς
ἁρμονίας. Κι ἁρμονία δὲν εἶναι τίποτε
ἄλλο παρὰ ὁ Ὁρφέας.

Θ. Ν. ΣΥΝΔΑΙΝΟΣ

ΑΙ ΥΨΗΛΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Ι. ΣΑΡΡΗ, Μέλους τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας

Εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. 17 Ἰανουαρίου 1928.

Κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ φιλέλληρος Ἐλβετοῦ Boissonat, γνωστοῦ ἐκ τοῦ λευκώματος τῶν Ἑλληνικῶν τοπείων, τὰ ὁποῖα ἔχει ἐκπονήσει, τοῦ ὡσαύτως φιλέλληρος Baud Bauvy, καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις διαμένοντος Ἑλληνοῦ Ἰωαννίδου, ἔγινε ἐπιτυχῆς ἐκδρομὴ εἰς τὸ ὄρος Ὀλύμπου. Εἰς τὴν ἐκδρομὴν ταύτην μετέσχον πλὴν ξένων καὶ εἴκοσι ἐκ τῶν ἡμετέρων, τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι μέλη τοῦ «ὀδοπορικοῦ συνδέσμου», ὡς καὶ 2 μέλη τῆς Γεωγρ. ἑταιρείας, ὁ κ. Γεωργιάδης καὶ ἐγώ. Εἰς τὴν Γενεῦν ἔγινε καὶ διάλεξις περὶ τῆς ἐκδρομῆς ταύτης, κινηματογραφικαὶ δὲ ταινίαι ληφθεῖσαι προβάλλονται ἤδη εἰς τοὺς κινηματογράφους τῶν Παρισίων, μέλλουσι δὲ νὰ προβληθῶσι μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐνταῦθα. Θὰ ἦτο παράλειψις τῆς Γεωγρ. ἑταιρείας ἂν ἄφινε τὴν ἐκδρομὴν ταύτην ἀπαρατήρητην, τοσοῦτω μάλλον, καθόσον μετέσχον ταύτης ὄχι μόνον ἐξησηκήμενοι ὄρειβάται ἀλλὰ καὶ γνωστοὶ ἐπιστήμονες, ἐν οἷς καὶ ὁ ἰσπανὸς ἀρχαιολόγος κ. Χιμενές, παραπιδημῶν ἐτι ἐνταῦθα. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν διάλεξίν μου ταύτην ἐξέλεξα θέμα σχετιζόμενον πρὸς τὸ ὄρος τοῦτο, καὶ δὴ περὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου.

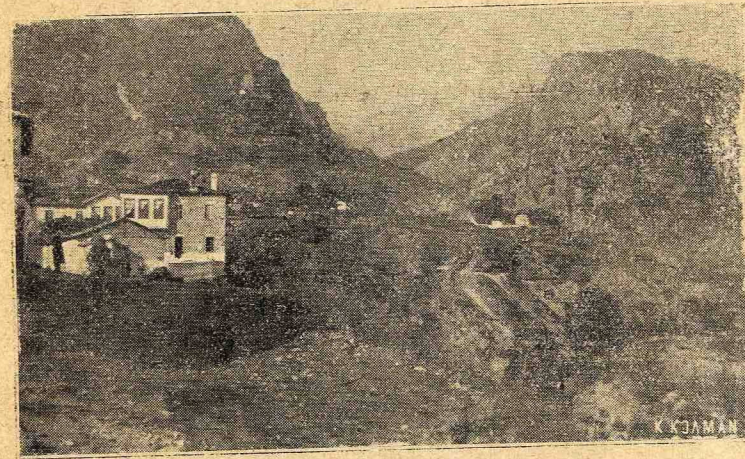
Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ ὀνόματος Ὀλύμπου, δὲν ὑπάρχει Ἑλλην. τοῦ ὁποίου νὰ μὴν ἐξάπτεται ἡ φαντασία. Εἶναι τὸ ὑπερύψηλον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πανθέου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ Ζεὺς μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν ἐκανόνιζον τὰς τύχας τοῦ κόσμου. Εἶναι τὸ ὑμνηθὲν ὄρος ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ὀμήρου. Οὗτοι ὑμνησαν καὶ ἔχαρακτήρισαν αὐτὸ διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ἐπιθέτων. Οὗτω λέγεται

μακρὸς διὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν κορυφῶν, **πολύπτυχος** καὶ **πολυδεϊρὰς** διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ χαράδρας, **αἰπὺς** καὶ **βαθυσοκόπελος** διὰ τοὺς ἀποκρήμνους βράχους, **frondosus** ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου διὰ τὰ φυλλώματα καὶ τὰ δάση αὐτοῦ, **ἀγάνιφος** καὶ **νιφόεις** διὰ τὰς ἀφθόνους χιόνας, ἀλλὰ καὶ **αἰγλήεις**. Διότι εἰς ἀνέφελον καὶ γαλήνιον ἡμέραν βλέπει τις ὑψουμένας ἐν μέσῳ λεπτῆς καὶ καθαρᾶς ἀτμοσφαιρας τὰς ἀστραπτούσας ὑπερηφάνους κορυφὰς αὐτοῦ.

Καὶ εἰς μὲν τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου ἔθεσεν ἡ φαντασία τῶν προγόνων μας τὴν μακαρίαν κατοικίαν τῶν θεῶν, τὰς δὲ ἀγρίας χαράδρας καὶ τοὺς χλοερὸς τόπους ἐθεώρησαν ὡς ἔδραν καὶ κατοικίαν τῶν μουσῶν. Ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτὴν ἡ προτίμησις εἰς τὸ ὄρος τοῦτο; Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ θεατὴς καταπλήσεται πρὸ τῆς μεγαλοπρεπειας τοῦ ὄρους, τοῦ ἀποτόμου αὐτοῦ ὕψους καὶ τῆς ἀγριότητος. Ἀλλ' εἶναι ἀρκοῦσα ἡ ἐξηγήσις αὕτη; καὶ ἄλλα ὄρη τῆς Ἑλλην. γεωσονήσου δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς αὐτό. Τὸ νὰ καταστῇ τὸ ὄρος τοῦτο πανελλήνιον ἐξηγεῖται ὄχι μόνον γεωγραφικῶς ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς. Θὰ ἴδωμεν τὴν ἐξηγήσιν τούτου ἀφοῦ ἐξετάσωμεν πρῶτον τὴν θέσιν αὐτοῦ.

Ὁ Ὀλύμπος συνεχόμενος μετὰ τοῦ Πιέρου ἀποτελεῖ μακρὸν καὶ ἀνυπέβλητον τεῖχος μετὰ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Εἶναι ἡ πρώτη ἀμυντικὴ γραμμὴ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος. Διευθύνεται ἐκ Β. Δ. πρὸς τὰ Ν. Α. παραλλήλως πρὸς τὴν Πίνδον, Μεταξὺ τῆς Πιέρου καὶ τοῦ Ὀλύμπου ὑψοῦται τὸ ὄρος Τιτάριον, τὸ ὁποῖον πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου ταπεινοῦται εἰς τὸ ὑψόμε. 805. Ἀπὸ τοῦ αὐχένος τούτου καὶ τοῦ ποταμοῦ Αἴσω-

νος (κ. Μανρονέρι) ἄρχεται τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ὄρος καὶ τελειώνει εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Διακρίνεται δὲ εἰς κάτω Ὀλύμπου καὶ ὑψηλὸν Ὀλύμπου διὰ αὐχένος 884 μ. ἐκατέρωθεν τούτου διήκουν αἱ κοιλάδες τῆς Διάβας (πρὸς Δ.) καὶ τοῦ Συὸς Καναλίων. Τὸ μήκος αὐτοῦ εἶνε 37 χιλιομ., τὸ δὲ πλάτος περὶ τὰ 30 χ. Κατὰ τὰς μεταναστεύσεις τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν φυλῶν ἐκ Β. ἢ Β.Α. εὑρισκον αὐταὶ ἐμπόδιον εἰς τὸ τεῖχος τοῦτο. Ἄνω φυλαί, ἡ Πελασγικὴ φυλὴ τῶν Περραιβῶν καὶ ἡ Θρακικὴ τῶν Πιέρων κατόκησαν ἐπὶ μακρὸν

Ἀποψις τοῦ Ὀλύμπου ἐκ τοῦ Χωρίου Λιτοχώρου

ἐνταῦθα καίτοι ἀσήμαντοι, κατελήφθησαν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ὄρους τούτου ὑπὸ θεῖου ἐνθουσιασμοῦ· οἱ μὲν Περραιβοὶ, κατοικοῦντες πρὸς Δ., ἐγκαθίδρυσαν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους τὸν Πελασγικὸν Δία, ἡ δὲ μικρὰ φυλὴ τῶν Πιέρων ἔθεσεν ἐντὸς τῶν δασῶν τὰς ἐμπνεύσας τοὺς ποιητὰς, τὰς Μούσας. Αἱ φυλαὶ αὐταί, ἐλθοῦσαι εἰς ἐπιμίξιαν μετὰ τῶν κατοικούντων τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα Αἰολέων, μετέδωκαν εἰς αὐτοὺς τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμόν, τὰ πρῶτα σπέρματα ἴσως τῆς ἀρχαίας Αἰολικῆς ποιήσεως. Βραδύτερον, αἱ φυλαὶ αὐταὶ συγκατελθοῦσαι

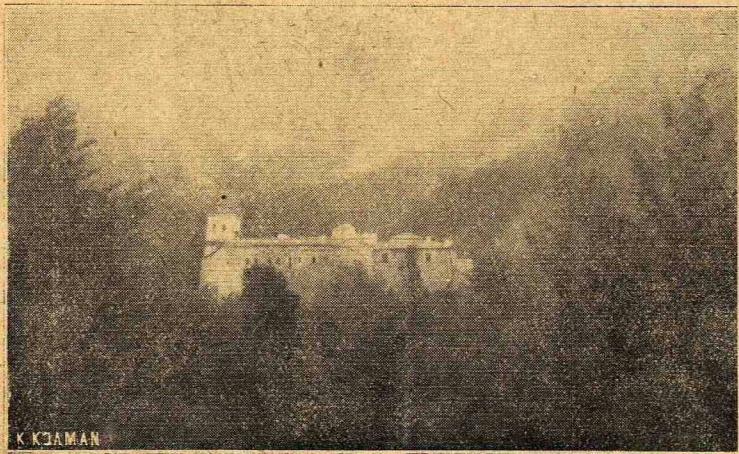
εἴτε μετὰ τῶν Αἰολέων, εἴτε μόναι, ἐγκατεστάθησαν κατὰ τὰς ὑψοφείας τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἐλικῶνος, καὶ ἐτι νοτιώτερον, εἰς Ἐλευσίνα, συναποφύρουσαι τὴν λατρείαν τῶν θεῶν αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν πρώτων ποιητῶν ἦτο ὁ μυθικὸς Ὀρφεύς· τὴν ποιήσιν τοῦ Ὀρφέως διαδέχεται ὁ Ὀμηρὸς καὶ ὁ Ἡσίοδος, οἱ ὁποῖοι διδάσκουν τὴν θρησκείαν καὶ τὸν πολιτισμὸν εἰς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας. Καὶ ὄχι μόνον αἱ ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ἐλθοῦσαι φυλαὶ συναπέφερον τὰς θεότητας αὐτῶν ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροῦ ὄρους ἀπέδωκαν καὶ εἰς πλείστα ἄλλα ὄρη. Οὕτω ἔχομεν Ὀλύμπου καὶ ἐν τῇ Ἡλιδί, ἐν τῇ Λακωνίᾳ, ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Λέσβῳ, ἐν Κύπρῳ, ἐν Βιθυνίᾳ, ἐν Μυσίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ. Ἀλλ' ὁ Θεσσαλικὸς Ὀλύμπος ἔμεινε τὸ κατ' ἐξοχὴν ἱερὸν ὄρος καὶ ἡ κοίτις τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων.

Ἐὰν τὸ ὄρος τοῦτο ὑμνήθη εἰς τὴν ἀρχαίαν ποιήσιν, δὲν ὑστέρησε καὶ εἰς τὴν νεωτέραν, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας. Ὑμνεῖται ὑπὸ τῆς δημόδους ποιήσεως, ὄχι διὰ τὴν ἔδραν τῶν θεῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔδραν τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἀφοῦ εἰς ἐν γνωστὸν ἄσμα ἀριθμοῦνται εἰς 42 αἱ κορυφαὶ αὐτοῦ καὶ εἰς 62 οἱ βουσοῦλες, διὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν κλεφτῶν λέγει κάθε «κλαρὶ καὶ κλέφτης».

Μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος οὐδεὶς περιηγητὴς εἶχε δώσει ἱκανοποιητικὴν περιγραφὴν τῆς ὄψεως καὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ μυθικοῦ τούτου

Ἀνάβασις εἰς τὸν Ὀλυμπον. (Εἰς τὸ βᾶθος τὰ Κτένια).

Ἐξωτερικὴ ἀπομυκτὴ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Διονυσίου.
(Ἐκ Νότου)

ὄρους. Ὁ Αὐστριακὸς χάρτης ὄχι μόνον ἦτο ἀτελής, ἀλλὰ καὶ ἐσφαλμένος.

Μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, τῷ 1923, ἐξεδόθη γαλλιστὶ τὸ περὶ Ὀλύμπου βιβλίον τοῦ Kurz, τὸ ὁποῖον εἶναι θαυμασία μονογραφία, περιγράφουσα ἐρεῦνας καὶ συγχρόνως περιπετείας κατὰ τὰς τέως ἀγνώστους κορυφάς, τὰς ὑψίστας τῶν ἐλληνικῶν ὀρέων. Ἦλθε μὲ ἀποστολὴν ὡς μηχανικὸς τοπογράφος καὶ στηριζόμενος εἰς τὰ σημάτια τοῦ τριγωνισμοῦ τὰ ὁποῖα εἶχε θέσει ἡ ἡμετέρα χαρτογραφικὴ ἠπηρεσία κατὰ τὸ 1919-1920 κατήρτησε τὸν πρῶτον παρ' ἡμῖν τοπογραφικὸν χάρτην τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν καὶ τῆς φυσικῆς αὐτῶν διαμορφώσεως. Ὅγκος ἐλλειψοειδής, πυργούμενος εἰς ὑψηλὸν βᾶθρον ἀνώμαλον, ἄνω τῶν 2300 μ., φέρει κορυφὰς κατὰ διαφόρους θέσεις. Αὗται ἔχουν σχῆμα συνήθως θολωτὸν, ἢ πυραμιδοειδές τοιοῦτο σχῆμα ἔχει ἡ κορυφή τοῦ

Προφ. Ἡλίου, ἡ ὁποία ὑψοῦται Β. Α., πρὸς τὸ μέρος τοῦ χωρίου Βροντοῦ, καὶ καταπίπτει ὡς τεραστία πυραμῖς, φαινομένη ἐκ τοῦ μέρους τούτου ὡς ἡ ὑψίστη κορυφή τοῦ ὄρους, ἔχουσα κατὰ τὸν ἀγγλικὸν χάρτην 9.754 πόδ. (2972 μ.). Τὸ πραγματικὸν ὅμως αὐτοῦ ὕψος εἶναι 2787 μ.

Ἄλλ' εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς καὶ ἡμίσεος

χιλιομέτρου, Ν. Δ., μία τριπλῆ κορυφή, φρικωδῶς βραχύδης καὶ διεσχιζομένη παρουσιάζει κορυφὰς ὀδοντωτάς, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουσι τοὺς πορῶνας τῶν Τυρολικῶν Ἄλπεων. Εἶναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰ Ἀργοναυτ. τοῦ Ὀρφέου «Ὀυλύμπου δὲ βαθυσκοπέλου **πορῶνας** ἐρύμνους». Σήμερον συνήθως λέγονται αὗται **Κτένια**, φέρουν ὅμως καὶ ἄλλα ὀνόματα, «τρία βράχια», «τρία ἀδέλφια» «τρεῖς πίπες» ὡς καὶ εἰδικὰ δι' ἐκάστην ἰδίαν αἰχμήν, Στεφάνι, Μύτικας, Σκάλα.

Ἀκόμη σώζεται καὶ ἡ ὀνομασία «**στὰ πορένια**» παραφθορὰ τῆς λέξεως πορῶν, ἣτις ὡς γνωστὸν εἶναι καὶ ὄρος γεωγραφικὸς.

Δὲν θέλω νὰ σὰς κουράσω ἀναφῶρων διηγήσεις καὶ θαυμασίους μύθους, περὶ συμβαινόντων εἰς τὰς κορυφάς. Οὗτοι εἶναι ἀναμνήσεις παλαιαί, διατηρούμεναι μέχρι σήμερον. Ὅπως αἱ μνημονευθεῖσαι κορυφαί, οὕτω καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου

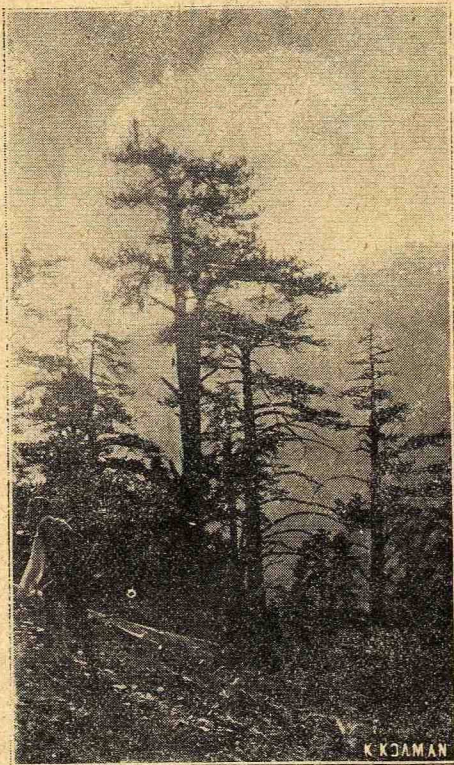
ἄλλαι φέρουν ὀνόματα νεοελληνικά καὶ προσιδιάζοντα εἴτε εἰς τὰς παραδόσεις, εἴτε εἰς τὴν μορφήν αὐτῶν. Οὕτω μία τῶν ὑψίστων κορυφῶν παρὰ τὰ Κτένια λέγεται Σκολειό. Ὁ γεωμανὸς γεωγράφος Fried. Stählin παραγεί τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν scoglio, τὸ ὁποῖον σημαίνει σκόπελος (βλ. das Hellenische Thessalien σελ. 6). Ἄλλὰ

δὲν ἔχει δίκαιον· τὸ σκολειὸ εἶναι τὸ σχολεῖον, ὅπως παρὰ τοῦτο ἔχομεν καὶ ὄντιαν, καὶ Σαράϊ, καὶ Καφενεῖον, καὶ Παλημανάστρι, καὶ Καλόγερον. Ἄλλα ὀνόματα κορυφῶν εἶναι Πάγος, Λιβαδάκι, Σαμάσι, Κακοβοάχος, Χοιστάκι, Φλάμπουρο, Χρόνης. Καὶ αὐτὸν τὸν Χρόνην, ὄνομα ἴσως κλέφτου, παρεμύρ-

φωσεν ὁ Kurz, ἀναγράφων εἰς τὸν χάρτην του Kronz, διὰ νὰ δεῖξη ἴσως ὅτι ὑπάρχει καὶ γερμανικὴ ἐνταῦθα λέξις οὕτω δ' ὁ Baud Bauvy ἐρμηνεύει αὐτὴν στεφάνι! Ἄλλ' ὡς βλέπει πᾶς τις τὰ ὀνόματα τῶν κορυφῶν εἶνε νεοελληνικὰσχετιζόμενα πολλὰ ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς μετὰ τοῦ ὄρους συνδεομένους μύθους. Τὸ ὄνομα ἔτι τοῦ χωρίου Βροντοῦ δὲν ἐνθυμίζει τὸν βρονταῖον Δία;

Γεωλογικῶς ὁλόκληρος ἡ ὑψηλὴ αὕτη ὄροσυστᾶς συνίσταται ἐκ μαρμαρυγιακοῦ σχιστολίθου καὶ πλακώδους ἀσβεστολιθικοῦ δολομίτου.

Ὅπως εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη, οὕτω κατ' ἐξοχὴν ἐνταῦθα αἱ σχηματιζόμεναι κόγχοι (Karen) ἔχουν διαβρώσει τὰς πλευρὰς ἀπὸ 2000 μ. καὶ ἄνω, καὶ δὴ ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι βλέπουν πρὸς Β. Διὰ τῶν κογγῶν τούτων ἐσηματίσθησαν αἱ διεσχιζόμεναι κορυφαί, οἱ πηλώνες, ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὁποίων καταπίπτει κατακόρυφος σχεδὸν κλίσις εἰς βάθος 500 μ. καὶ πλέον. Αἱ φο-

Ἡ βλάστησις τοῦ Ὀλύμπου. (Ἡ μαύρη πεύκη ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τοῦ ὕψους 2400 μ.)

βεραὶ αὐταὶ κόγχοι λέγονται κοινῶς «χάος ἢ χάβος». Κακῶς ἐν τῷ χάρτι τοῦ Kurz αἱ πρὸς Δ. τῶν πηλώνων καὶ τοῦ Σκολειοῦ κόγχοι γράφονται «καζάνια». Τὰ καζάνια εἶνε κοιλότητες κατὰ τὰς ἀνατολικὰς πλευρὰς τῶν πηλώνων, ἐνῶ τὸ πρὸς δ. χάος λέγεται εἰδικώτερον καὶ **χάβρα**. Ἐν γένει τοιαῦτα «χάη»

εὐρίσκονται καὶ εἰς τὰς πρὸς Β. νεοῦσας πλευρὰς καὶ ἄλλων ὑψηλῶν κορυφῶν, εἰς τὸν Καλόγερον, τὸν Ἄγ. Ἡλίαν, τὸ Φλάμπουρο κ. ἄ. Εἰς τὸ βάθος αὐτῶν διατηροῦνται χιόνες καὶ κατὰ τὸ θέρος.

Κάτωθεν τῶν πηλώνων ἄρχονται αἱ κύριαι χαράδραι, τεράστιαι τὴν ὄψιν, β. δ. ὁ Ἐλικῶν, καὶ ἀνατολικῶς ὁ **Ἐνιπεύς**. Οὗτος διασχίζει τὸ ὄρος βαθεῶς, ὁ δ' ὑψηλὸς ὄγκος τοῦ ὄρους διατίθεται περὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον ὡς ἐν ἀμφιθεάτρῳ. Ἀνιέρεισμα τοῦ ὄρους παρὰ τὸ χωρίον Λιτόχωρον διανοίγει με ὀρθίας ὄχθας (ση-

μεραν ἔτι λέγεται τοῦτο Ρύθος).

— Ἐν μέσῳ τῆς βαθείας κοιλάδος τοῦ ὄρους εἰς θέσιν μοναδικὴν κεῖται ἡ μονὴ τοῦ Ἄγ. Διονυσίου. Τὸ ἀπόλυτον αὐτοῦ ὕψος εἶναι 782 μέτρων. Ἡ φύσις περὶ ἐξφυλλομανεῖ. Ἄφθονοι πηγαὶ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ, μύρτα, πτερίδες, καρυδαί, πεῦκαι κ. ἄ. Εἶχεν ἀκμὴν πρὸ τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως,

κατεστράφη δὲ κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1828. Εἶνε μεγάλη ἔχουσα πύργους καὶ πολεμίστρους, δύναται δὲ νὰ στεγάσῃ ὁλόκληρον λόχον. Ἡ θεὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἶνε μεγαλοπρεπής. Βράχοι φαιοὶ διακόπτουν τὴν προσίην ὄψιν. Ἀντιπροσωπεύονται ὅλα τὰ βελονοειδῆ (πέυκη ἀπολλ., πέυκη λαρικοειδής, ἡ μαύρη πέυκη). Ἀναμιγνύονται καὶ ὄξυαι, καὶ ἐλάται καὶ ὄρυες. Ἄνωθεν τῆς μονῆς, πρὸς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς, ἐν ἑκαστον εἶδος τῆς χλωρίδος ἐξαφανίζεται, καὶ δένδρον παραμένει ἡ μαύρη πέυκη, τὸ ὁμόπολο, τὸ ὁποῖον φθάνει εἰς τινὰ μέρη μέχρι τοῦ ὕψους 2400 μ. Κατὰ τὸ ὕψος τοῦτο ἡ μορφή αὐτῶν εἶναι νανώδης, φαίνεται δὲ ὅτι ἐξ ὄλων τῶν ὄρειων δένδρων τῆς Ἑλλάδος, τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πέυκης φθάνει εἰς τὴν ἀνωτάτην ὄρεινὴν βαθμίδα, οὕτω δ' ὁ Ὀλυμ-

Ἡ κορυφή Σκολειοῦ, ὕψος 2910 μ. ὅπου τὸ κύριον σημεῖον τῆς Χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας

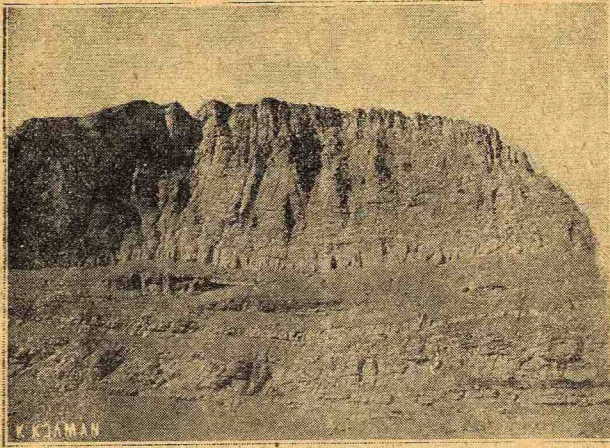
πος καὶ κατὰ τὸ ὕψος τοῦ ὄριου τοῦ δάσους ὑπερέχει πάντων τῶν ὄρων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς χερσ. τοῦ Αἴμου, διότι εἰς οὐδὲν ἄλλο ὄρος τῆς χερσ. φθάνει τὸ δάσος εἰς τοιοῦτον ὕψος.

Ἄνωθεν τοῦ δάσους αἱ κορυφαὶ ὑψοῦνται γυμναί, καὶ μόνον κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους εἰς μέρη ἐπίπεδα, ὅπου συγχρατεῖται ὀλίγη τις φυτικὴ γῆ εὐρίσκονται ξηροφυτικὰ φυτὰ, φέροντα ὠραῖα ἄνθη· εἶναι ἡ Ἄλπικὴ ἢ ὄροφυτικὴ βαθμὶς. Τὸ μᾶλλον διαρκὲς ἄνθος εἶναι τὸ ἀμάραντον, διατηρούμενον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Σεπτέμβριον.

Εἶναι ἄραγε ὁ Ὀλυμπος τὸ

Οἱ Πηλώνες τοῦ Ὀλύμπου, ὅπως φαίνονται ἐκ τῆς κορυφῆς Σκολειοῦ. (Αἱ κορυφαὶ Σκάλα, Μύτικας καὶ θρόνος τοῦ Αἰῶς. Εἰς τὸ βάθος ἀριστερὰ ὁ Προφήτης Ἡλίας).

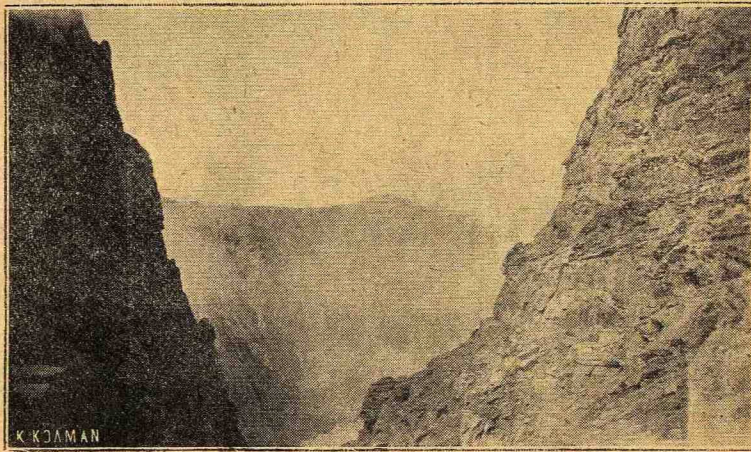

Ἡ κορυφή Θρόνος τοῦ Διὸς (Στεφάν)

ὑψιστον ὄρος τῆς χερσον. τοῦ Αἴμου; τὸ ὅτι εἶναι τὸ ὑψιστον τῆς Ἑλλάδος οὐδεμία ἀμφιβολία, δὲν δύναται τις ὅμως νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς καὶ ὡς πρὸς ὅλην τὴν χερσόνησον ἂν οὗτος εἶναι τὸ ὑψιστον.

Θὰ ἐνθυμείσθε ἴσως ἀπὸ τὴν Γεωγραφίαν ὅτι τὸ ὑψιστον ὄρος τῆς χερσ. τοῦ Αἴμου εἶναι τὸ Σκάρδον (τ. Σάρ δάγ), τὸ ὁποῖον ὁ

Αὐστρ. χάρτης ἐσημείωνεν ἄλλοτε ὡς ἔχον ὕψος 3050 μ., ἐνῶ τοῦ Ὀλύμπου 2985. Ἀλλὰ νεώτεροι περιηγηταὶ καὶ νεώτεροι καταμετρήσεις ἐπὶ τοῦ Σκάρδου δὲν εὗρον πυνθενὰ τοιοῦτον τι ὕψος, ἀλλὰ τὰ μετρηθέντα ὕψη, ἦσαν πολὺ χαμηλότερα τοῦ Ὀλύμπου. Ὡσαύτως καὶ

Τὸ μέγα σχίσμα μεταξὺ τοῦ Μύτικα (Ἀριστερά) καὶ τοῦ Θρόνου τοῦ Διὸς (Δεξιά)

ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου εὗρον νέον ὑψόμετρον. Βλέπετε ὅτι καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὄρων πάσχουν ἀξιομειώσων κατὰ τρόπον ἐνθυμίζοντα τὰς τιμὰς τῆς λίρας. Ἡ ὑψίστη κορυφή, ὁ Μύτικας, εὗρέθη ὑπὸ τοῦ Kurz ὀψως καὶ ὑπὸ τῆς Χαροτογ. ὑψηροσίας 2918 μέτρα. Οὕτως ὁπὼς ἔχει σήμερον, ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὑψηλότερος τοῦ Σκάρδου, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ Ρίλου, τοῦ ὁποῖου ἡ ὑψίστη κορυφή τὸ Μουσαλά, εἶναι 2923 μ., ἦτοι 5 μ. ὑψηλότερα τοῦ Ὀλύμπου. Εἶναι δὲ περιεργον ὅτι πρὸ τῆς τελευταίας ἐξακριβώσεως τοῦ πραγματ. ὕψους

τοῦ Ὀλύμπου, ἡ ὁποία χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου, οὐδεὶς τῶν προηγουμένων περιηγητῶν ἐφάντασθη ἢ παρεδέχθη τὴν κορυφὴν ταύτην, ἢ ἐν γένει τὸν πηῶνα, ὡς τὴν ὑψίστην τοῦ ὄρους. Οἱ περιηγηταὶ ἐπασχον ἀπάτην ὁποῖαν πάσχουν πολλάκις οἱ ὄρειβάται. Ὁ Heuzev τῷ 1855,

προκατειλημμένος ὅτι ἡ κορ. τοῦ Προφ. Ἥλιου ἦτο ἡ ὑψηλότερα, ἐξήτει νὰ ἀνέλθῃ εἰς ταύτην ἄλλὰ κακῶς ὀδηγὸς ἔφερον αὐτὸν πρὸς τὴν κορυφὴν Σαράι, τὴν ὁποῖαν ἐξετίμησεν ὡς τρίτην κατὰ τὸ ὕψος, ἐνῶ εἶναι αὕτη μόνον 2704 μ., ἐθεώρησε δ' ὑψηλότερα μόνον τὸν Προφήτην Ἥλιον καὶ τὸν Καλόγερον

Ὁ περιηγητὴς Bart (1862) παρεδέχθη ὡς ὑψίστην τὸ Σκολεῖο, Ὁ Ἀγγλος Richter περιηγήθη ἐνταῦθα τῷ 1910-1911. Ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὰς ὑψομετρικὰς αὐτοῦ μελέτας, διώρθωνε πολλὰ ὕψη τοῦ αὐστο. χάρτου, τὰ ὁποῖα εὗρισκεν ἐσφαλμένα. Ἀρχίσας τὰς ἐρεῦνας του ἀπὸ τοῦ χωρίου Κοκκινόπλου διήλθε τὰς δυτικὰς κορυφὰς μέχρι τοῦ Καφενείου. Κατὰ τὴν τρίτην ἐκδρομὴν συνελήφθη ὑπὸ τοῦ ληστοῦ Λόλιου καὶ ἐπῆλθε τὸ γνωστὸν διπλωματικὸν ἐπεισόδιον μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας. — Τῷ 1904 ὁ Cvigiz ἐθεώρησε

τὸ Χριστάκι (ὑψ. 2704 μ.). Ἀλλὰ τῷ 1913 τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος ἐπεξετάθησαν πολὺ πέραν. Ἦρχισαν αἱ ἐπισκέψεις τοῦ Ὀλύμπου ἐκ νέου. Τὸν Αὐγούστον τοῦ ἔτους τούτου, ἦλθον ἐνταῦθα οἱ φιλέλληνες Fr. Boissonas καὶ D. Baud Bony, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες ὀδηγὸν τὸν. Χρ. Κάκαλον, ἀνῆλθον εἰς τὴν κορυφὴν Μύτικα (οὐχὶ ὅμως εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον),

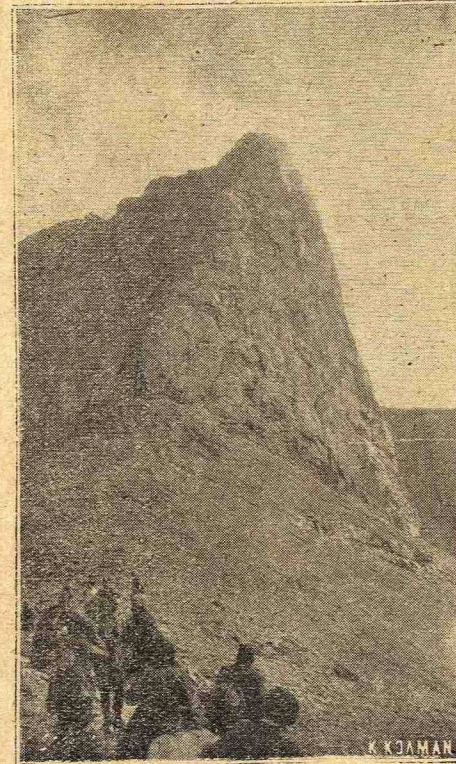
πεισθέντες ὑπὸ τοῦ ἐμπειροῦ αὐτῶν ὀδηγοῦ ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ὑψίστη κορυφή. Τότε ἐδόθησαν ὑπ' αὐτῶν εἰς τὰς τρεῖς ὑψίστας κορυφὰς τὰ ὀνόματα Θρόνος τοῦ Διὸς—Βενιζέλος—Μαύρη κεφαλὴ (Σκολεῖο).

Τὸ 1914 ἀνῆλθον εἰς τὸ Σκολεῖο ὁ Φουτρίδης, Ἕλληνας ἐν Ἀμερικῇ ἐγκατεστημένος μετὰ τοῦ Farquhar.

Οὗτος πασεδέχθη ὡς ὁ Cvigiz τὸ Χρηστάκι (Scribners Magazine — Geographical Journal). Τὰς δύο ὑψίστας κορυφὰς ὁ Farg καλεῖ θρόνον Διὸς καὶ θρόνον τῆς Ἥρας.

Τῷ 1918 δύο ταγματάρχαι ἄλπιניσταὶ Ἀγγλοὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένοντες ἔνεκα τοῦ πολέμου, δι' ἀεροπλάνων περιῆλθον τὰς κορυφὰς ταύτας, ὁ Meade καὶ ὁ Wood. Ὁ εἰς ἀπῆλθε μετὰ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὑψιστος εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Διὸς, ὁ δ' ἕτερος ὅτι εἶναι ὁ Βενιζέλος, κατὰ τὴν γνώμην των δ' ἦτο ἀδύνατον νὰ πατήσῃ ἐκεῖ ποῦς

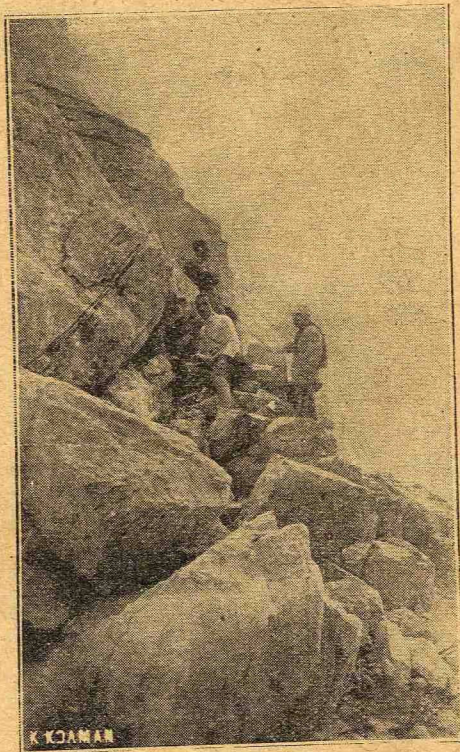
ἄνθρώπου. Τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἰδόντες ὁ Boissoaut καὶ ὁ Baud Bony, ὅτι τὰ πράγματα ἐκ νέου περιπλέκονται, ἤρχισαν τὴν διαφήμισιν τοῦ κατορθώματός των. Ὁ Baud Bony διὰ σειρᾶς διαλέξεων ἐξήρθη εἰς λυρικὰς ἐξυμνήσεις τοῦ Ὀλύμπου δημοσίᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἀθάνατος Ἑλλάς». Ταῦτα ἐγένοντο ἐν Γενεύῃ. Τὸ αὐτὸ ἔτος (1919) ἐπεχειρή-

Ἡ ἄποιος τῶν βράχων τοῦ Μύτικα ἐκ τῆς Νοτίου πλευρᾶς,

σαν οὗτοι δευτέραν ἐκδρομὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τοῦ Χρήστου Κακάλου, ἀνῆλθον πρῶτοι, ὡς λέγουσιν, ὄντως ἐπὶ τῶν δύο ὑψίστων κορυφῶν, τοῦ θρόνου τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Μύτικα. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν των ὁ Baud Bovy ἐδημοσίευσε καὶ μελέτην περὶ τῶν τοπωνυμιῶν τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὴν Geographical Journal (1921), ρίψας νέον φῶς εἰς τὴν γενικὴν ὄρεογραφίαν τῆς ὑψηλῆς κορυφοσυστάδος.

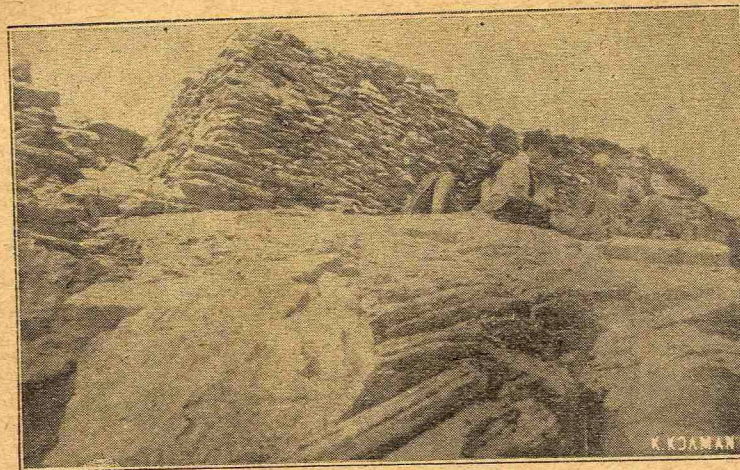
Ἐπῆλθε μετὰ ταῦτα ἡ τρομοκρατία τοῦ Γιαγκούλα καὶ τοῦ Μπαμπάνη. Λησταὶ καὶ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἦσαν οἱ κύριοι τοῦ ὄρους. Μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τούτων, ὁ Boissonat καὶ ὁ Baud Bovy ἠθέλησαν ἄλλην μίαν φορὰν νὰ ἀπολαύσωσι τῶν φυσικῶν καλλονῶν καὶ τῆς ὄρειας βασιᾶς ὑπὸ τὸν αἴθριον οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ παρὰ τὴν κνανὴν θάλασσαν τοῦ Αἴγαίου. Αὕτη εἶναι ἡ τελευταία κατὰ τὸν Σεπτέμβριον γενομένη ὡς ἀνέφερα κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μου. Εἰς τὴν ἐκδρομὴν ταύτην, παρηκολούθησαν 26 μὲν ξένοι ἀνήκοντες εἰς Ἀλπινιστικούς συλλόγους (ὄν 11 κυρία καὶ δεσποινίδες) 20 δ' ἐκ τῶν ἡμετέρων ὄρειβατῶν, τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι ἀνήκουν εἰς τὸν ἡμετερον ὁδοιπορικὸν σύνδεσμον· μεταξύ τούτων καὶ τρεῖς Ἑλληνίδες ὄρειβάτιδες. Ἡ

Ὁ κ. Δεμέστιχας ἀνέρχεται πρῶτος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Διὸς, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ κ. Ἀποστολοπούλου καὶ τοῦ κ. Γρηγοριάδου

ἐκδρομὴ αὕτη εἶχε λάβει ὄψιν στρατιωτικῆς ἐκστρατείας. Οὐδέποτε αἱ κορυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου ἐδέχθησαν τοσοῦτον πλῆθος ἐκδρομῶν, 105 ἀνθρώπων μὲ 66 φορητὰ ζῶα, διότι οἱ ἀκολουθοῦντες τοὺς ἐκδρομῆς στρατιῶται καὶ ἀγωγίαται ἦσαν περισσότεροι. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχε διαθέσει πάντα τὰ δυνατὰ μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς ταύτης, ὄντως δ' ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβαλλε πᾶσαν προσδοκίαν. Ἐπὶ τρεῖς νύκτας ἐκοιμήθημεν εἰς κατασκήνωσιν ἐν τῇ θέσει Καλίβα, εἰς ὕψος 1970 μ., οὐ μακρὰν τοῦ προῦτος... Ἐχόντες τὴν θέσιν ταύτην ὄρητῆριον ἀνῆλθον εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφάς. Τότε ἐγένετο καὶ νέα μετονομασία τῆς ὑψίστης κορυφῆς τοῦ Μύτικα, ἀπὸ Βενιζέλον εἰς Πάνθειον. Διὰ τὴν μετονομασίαν ταύτην ἠθέλε τις ὑποθέσει, ὅτι ἡ γνωστὴ προσπάθεια πρὸς γεφύρωσιν τῶν πολιτικῶν μεριδίων ἔφθασε καὶ μέχρι τοῦ ὑψίστου σημείου τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω τὰς τοιαύτας ὀνομασίας κορυφῶν δι' ὀνομάτων προσώπων εἰς χώρας πεπολιτισμένας εἶχεν ἀποδοκιμασεῖ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ὁ πρόεδρος τῆς γεωγρ. εταιρείας τῶν Παρισίων¹

¹ Εἰς παρατήρησιν κατὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας ταύτης ὁ πρόεδρος καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος

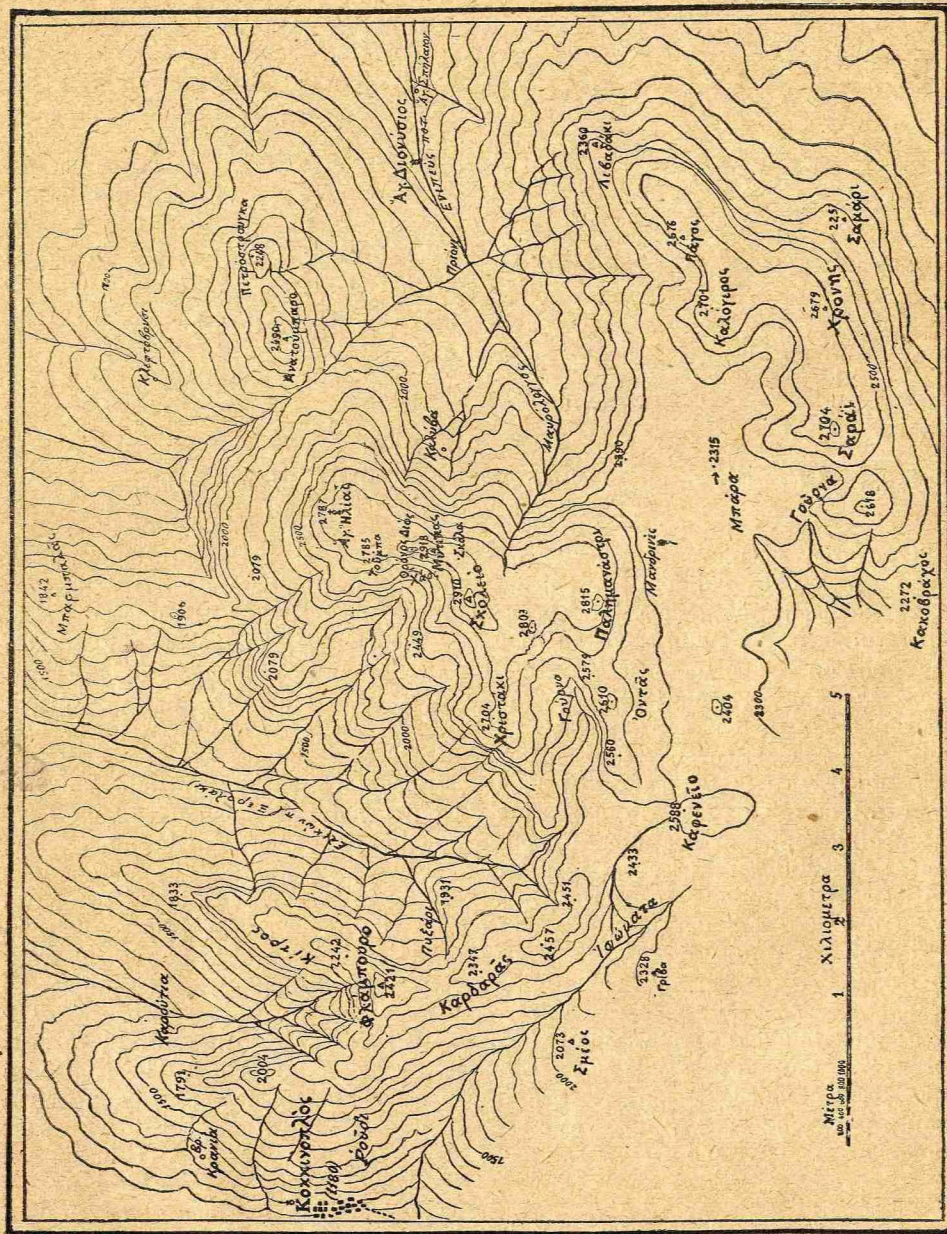
Ἡ κορυφή Προφύτης Ἡλίας, 2797 μ. ὄρον πάλαι τὸ ἱερόν τοῦ Διὸς. Εἶναι κτισμένον μὲ ἀσβεστολιθινὰς πλάκας.

Ὅμως τῶν ὄρειβατῶν τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀναβάσεως ἐθεώμεθα ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Προφ. Ἡλίου, εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεως χιλιομέτρου τὴν δυσχερῆ ἀναρρίχσιν δέκα ἀλπινιστῶν ἐπὶ τοῦ ὄγκωδου βράχου τοῦ θρόνου τοῦ Διὸς (Στεφάνι). Ἡ κοινὴ αὕτη ἀνάβασις Ἑλλήνων καὶ Ἑλβετῶν εἶχε λάβει ἐν τέλει μορφήν ἀθλητικοῦ ἀγώνος. Πρὸ τοῦ δυσχερεστάτου σημείου τῆς ἀναβάσεως, οἱ Ἑλβετοὶ κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Boissonat ἔλυσαν τὰ σχοινία των καὶ ἠτοιμάζοντο νὰ δεθῶσιν ἀναμεταξύ των, ὡς συνηθίζουσι, τοῦτο δ' ἠθέλον νὰ ἐπιβάλουν καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους. Ἀλλ' ὁ ἐξησχημένος ὄρειβάτης καὶ γνωστὸς πλοίαρχος κ. Δεμέστιχας, μέλος τοῦ Ὀδοιπορικοῦ συνδέσμου, δηλοῖ εἰς αὐτοὺς ὅτι «ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν δυνώμεθα», καὶ χωρὶς νὰ σταματήσῃ, πηδᾷ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο ἄλλων ἐκ τῶν

δρος τῆς Ἑλλην. γεωγρ. εταιρείας ἐθεώρησαν ὅπως ἀδικαιολόγητον καὶ τὴν νέαν ὀνομασίαν, ἐφ' ὅσον τὸ ὄνομα τῆς κορυφῆς Μύτικας εἶνε ἑλληνικώτατον καὶ χαρακτηριστικώτατον.

ἡμετέρων, τοῦ κ. Ἀποστολοπούλου καὶ τοῦ κ. Γρηγοριάδου, φθάνει πρῶτος εἰς τὴν κορυφὴν (ὑψ. 2910 μ.). Οἱ ἐκ τοῦ Προφ. Ἡλίου παρακολουθοῦντες Ἕλληνες ἔξοποιον εἰς ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγὰς ἐπὶ τῇ νίκῃ. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀνέβησαν εἰς τὸν Μύτικαν 15 ἐν ὄλφ, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ δύο Ἕλληνίδες, αἱ δεσποινίδες Ἀποστολοπούλου καὶ Νομίδου, ἀναγορευθεῖσαι ἐπίσημως καὶ ὑπὸ τῶν ξένων ὡς ἀλπινίστριαι.

Εἶναι ἄραγε εὐχάριστος ἡ παραμονὴ εἰς τὰς θείας ταύτας διαμονάς; Δύναται νὰ εἶναι τοιαύτη μόνον εἰς τοὺς θεοὺς, ὄχι εἰς τοὺς θνητοὺς. Ψυχὸς διαπεραστικώτατον κυριαρχεῖ καὶ ἐν καιρῷ θέρους, ἰδίᾳ τὴν νύκτα. Κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, τὴν πρώτην ἡμέραν, τὸ θερμομέτρον ἐδείκνυε 2 βαθμοὺς ὑπὲρ τὸ 0. Κατὰ τὴν ἡμέραν τὸ πρᾶγμα εἶναι διάφορον. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν ὁ ἥλιος εἶναι καυστικώτατος· δὲν εὐρίσχετε καταφύγιον· θέλετε νὰ καταφύγετε εἰς τὴν σκιάν, ἀλλ' ἡ ἀτμόσφαιρα ἐκεῖ εἶναι παγερά· τὸ δὲ παράδοξον, ἐπὶ ὅλων σχεδὸν τῶν ἐκδρομῶν, κατὰ τὴν τριήμερον διαμονὴν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τούτων μερῶν ἄνω τῶν 2000 μ., ἐσημειώθησαν κρού-

Ἐπιμετρονικὸς Χάρτης τοῦ Ὀλύμπου

σματα ἠλιάσεως ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος τοῦ προσώπου.

Ὅμως, τὸ θέαμα ἀπὸ τῶν κορυφῶν εἶναι μεγαλειώδες. Ὁ νεφεληγεῆτης Ζεὺς ἐφάνη εἰς ἡμᾶς ξένιος. Εὐρισκόμεθα ὑψηλότερον τῶν νεφῶν τὰ ὁποῖα ἤωροῦντο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐνιπέως, Β. Δ. δ' ἄνεμος δὲν ἄφινε ταῦτα νὰ φθάσουν μέχρι τῶν θείων ἑδαφῶν. Ἄλλ' ὁ ὀρίζων πέριξ ἡμῶν ἦτο διαυγέστατος· πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἤπλοῦτο θέαμα ἀφαντάστως μεγαλοπρεπές· ὀλόκληρος ἡ Θεσσαλία, ἡ Δυτ. Μακεδονία, ἡ Χαλκιδική μετὰ τὰς γλώσσας ἐφαίνετο ὡς ἀπέραντος χάρτης ἀνάγλυφος· τὰ πέρατα τοῦ χάρτου τούτου ἐστέφοντο ὑπὸ ἀτελευτήτων ὄροσειρῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἀκρώρειαι διεγράφοντο μετὰ ζοηρὰ γαλανὰ χρώματα.

Ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη τίς ἐκ τῶν θνητῶν δικαιούται νὰ κανχάται ὅτι ἐπάτησε πρῶτος τὴν καὶ ἀπροσπέλαστον θεωρουμένην ὑψίστην κορυφήν τοῦ Ὀλύμπου, τὸ Πάνθεον καὶ παρῆλθε τὴν ἀγνότητα τοῦ ἔδους τῶν οὐρανόων. Δὲν ὀμιλῶ περὶ τοῦ Σκολειοῦ καὶ τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ. Εἰς ταῦτα ἡ ἀνάβασις δὲν εἶναι πολὺ δύσκολος. Πρέπει νὰ εἴμεθα εὐκρινεῖς καὶ νὰ μὴ ἀφήνωμεν νὰ ἐξυμνοῦνται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των εὐκόλως δύνανται νὰ ἐπιδεικνύονται ἄνευ τινὸς ἀντιλογίας. Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Boissonat καὶ ὁ Baud Bony ἀνῆλθον τῷ 1913 καὶ δὴ τῷ 1919 πρῶτοι μετὰ τὸν ὄδηγόν αὐτῶν. Ἄλλὰ πρὸ τούτων εἶχεν ἀνεβῆ τῷ 1907 ὁ ἐκ Λιτοχώρου ὄδηγός αὐτῶν Χρηστός Κάκαλος. Εἶναι ὑλοτόμος τοῦ Ὀλύμπου καὶ φοβερός κυνηγός, κυνηγῶν τὰ ἀγριοκάτσικα τὰ ὁποῖα καταφεύ-

γουν εἰς τὰ ἀπότομα τοῦ ὄρους κορυφύετα. Καὶ οὗτος, ὅπως ὅλοι οἱ χωρικοὶ εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ἀναβαίνει ἄνθρωπος εἰς τὴν κορυφήν τοῦ Πανθέου. Ἀκολουθεῖ ἀγριοκάτσικο ὀπουδήποτε καὶ ἂν καταφύγη τοῦτο, προσπαθῶν νὰ τὸ περιπλέξῃ εἰς μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ διαφύγη. Οὕτω συνέβη κατὰ τύχην τῷ 1917, τὸ ἔξις, ὡς διηγεῖται ὁ ἴδιος, Ἐν ἀγριοκάτσικο, τὸ ὁποῖον ἐκινήγει ὑπὸ τὸν ἀπόκρημον βράχον τοῦ Πανθέου, διέφυγε πρὸς τὴν κορυφήν. Τότε τοῦ ἐπέρχεται ἡ ἰδέα ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἦτο προσιτὸν διὰ τὴν ἀναρρίχῃσιν πρὸς τὴν κορυφήν, οὕτω δ' ἀνεῖρεν ὄλως τυχαίως διάβασιν καὶ ἀνῆλθε εἰς τὸ παρθένον τοῦτο ἄκρον. Οὗτος λοιπόν, ὁ Κάκαλος εἶναι πραγματικῶς ὁ πρῶτος ἀναβάτης τοῦ Ὀλύμπου, δηλ. Ἑλλήν, τοῦθ' ὅπερ ἱκανοποιεῖ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν φιλοτιμίαν.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παρίδωμεν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὀρειβατικῶν ὀργανώσεων ἐν σχέσει πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων. Αἱ Ἄλπεια ὀργανώσεις εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἐπέχυσαν πληρῆς φῶς εἰς τὴν ὀρειογραφίαν τῶν Ἄλπεων. Καὶ παρ' ἡμῖν ἐσχάτως ἤρχισαν εὐτυχῶς αἱ τοιαῦται ὀρειβατικαὶ ὀργανώσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατ' ἐξοχὴν ἐργάζεται ὁ Ὀδοιπορικὸς σύνδεσμος, προσπαθῶν ὅπως γνωρίσῃ εἰς ἡμᾶς τὰ ἑλληνικὰ ὄρη. Μέλη τοῦ ὀδοιπορικῶν συνδέσμου, ὁ κ. Γρηγοριάδης καὶ ὁ κ. Ναΐδης ἔλαβον κατὰ τὴν ἀνάβασιν ταύτην σειρὰν φωτογραφιῶν, τῶν ὁποίων μέρος μόνον σᾶς ἐπέδειξα.

Προσεπάθησα νὰ σᾶς δώσω φωτεινὰ τινὰ σημεῖα τοῦ μεγαλειώδους τούτου

δρους. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶναι σπου-
δαιότατον διὰ τὴν ἑλλην. γεωγραφίαν
εἶναι ἢ συντελεσθεῖσα ἐξακριβώσεις τῶν
διαφόρων ὑψῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἢ
ὑπεροχὴ τοῦ προηῶνος αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος
ὡς στέμμα ἀπαστραπτὸν κοσμεῖ τὸν μυ-
θικὸν Ὀλυμπον, τὸν βασιλέα τούτου
τῶν Ἑλληνικῶν ὄρεων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1928

Κατὰ τὴν δημοσίαν συνεδρίαν τῆς
26ης Ἰανουαρίου ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Γ.
Ρεμοῦνδος** ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν «περὶ
τῆς νέας γενικεύσεως τοῦ θεωρήματος
τοῦ Πικάρντ· ὁ ἴδιος ὑπέβαλεν ἀνα-
κοίνωσιν τοῦ κ. Σαραντοπούλου «περὶ
τῶν ἐξισώσεων τῶν λυομένων διὰ δια-
φορίσεως». Ὁ κ. **Γ. Οἰκονόμος** ὑπέβα-
λεν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Χίλλερ φὸν Γκαί-
τριγγεν «περὶ Κρίσεως τῆς Χώρας Ἐπι-
δαυρίων καὶ Ἐομιονέων». Ὁ κ. **Ε. Ἐμ-
μανουήλ** ὑπέβαλεν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ.
Ι. Διαλέτου «περὶ Βαλεροσαλίνης προϊόν-
τος συμπυκνώσεως τοῦ σαλτιλικοῦ ὀξέος
καὶ τοῦ ἀνυδρίτου καὶ ἰσοβαλεριανικοῦ
ὀξέος. Ὁ ἴδιος ὑπέβαλεν ἀνακοίνωσιν
τοῦ κ. Α. Μαρανῆ «περὶ τῆς ἐρεῦνης
τῶν σπερμάτων πύκης τῆς ἡμέρου». Ἐπίσης
ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Κατράκη
«περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ τρυγικοῦ
ὀξέος ὡς βασικοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδήρου
καὶ διαχωρισμοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κτρικοῦ
ὀξέος. Ἐπίσης ἀνακοίνωσιν τῶν κ. κ.
Κατράκη καὶ Μεγαλοοικονόμου «περὶ
τῆς σημασίας τοῦ ἀριθμοῦ βουτυροδια-
θλασιμέτρου ὡς σταθερᾶς κατὰ τὴν ἀνά-
λυσιν τῶν κηρῶν». Ὁ κ. **Ἀλ. Βουργ-
νάζος** ὑπέβαλεν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Φω-
κίανος Ναοῦμ, Χημικοῦ ἐν Γερμανίᾳ,
«περὶ τῆς προνομιακῆς θέσεως τῆς νι-
τρογλυκερίνης ἐν τῇ τέχνῃ τῶν ἐκρηκτι-
κῶν ὑλῶν». Ὁ κ. **Αἰγινήτης** ἀνεκοίνωσε
δύο τηλεγραφήματα τοῦ μετεωρολογικοῦ
σταθμοῦ Θήρας, καθ' ἃ τὸ ἠφαιστειοῦν
παρουσιάζε ἀπὸ τῆς 23ης Ἰανουαρίου
φαινόμενα νέας ἐκρήξεως. Ὁ κ. **Κτινᾶς**
ἀνεκοίνωσε σχετικῶς ὅτι μετὰ τὴν ἐπελ-
θοῦσαν περίοδον ψήξεως ἐδεδηλώθη πά-
λιν νέα ἀφίξις θερμοκρασίας καὶ συ-
νεπῶς εἰσόδου τοῦ ἠφαιστειοῦν πιθα-
νῶς εἰς νέαν ἐκρηκτικὴν περίοδον. Αἱ
ἀγγελλόμεναι ἐκρήξεις δὲν συνοδεύοντο
καὶ ὑπὸ ἐκχύσεως λάβας. Ἡ Πανεπι-

στημιακὴ ἐπιτροπὴ ἐνετάλη νὰ ἐρευ-
νήσῃ τὴν νέαν ἐκρήξιν καὶ μέλος αὐτῆς
ἀνεχώρησεν ὅπως παρακολουθήσῃ τὰ νέα
ταῦτα φαινόμενα.

ΕΚΛΟΓΗ ΝΕΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΩΝ

Κατὰ τὴν ἰδιαίτεράν συνεδρίαν τῆς
26ης Ἰανουαρίου ἡ ὀλομέλεια τῆς Ἀκα-
δημίας προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν νέων Ἀκα-
δημαϊκῶν. Οὕτω ἐξελέγη μέλος τῆς Τά-
ξεως Ἑθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστη-
μῶν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου
κ. Κ. Δυοβουνιώτης, ὡς τακτικὸν μέλος
τῆς Β' Τάξεως Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν
ὁ κ. Π. Ἀποστολίδης (Παῦλος Νιοβάνας),
καὶ εἰς πρόεδρον μέλος τῆς αὐτῆς Τά-
ξεως ὁ γνωστὸς διηγηματογράφος κ.
Ἄλεξ. Μωραϊτίδης.

ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν προκηρῶσσει
καὶ δι' ἐφέτος τὸ Βραβεῖον Παιδικῆς
Ἀρετῆς Β. Μελά. Τὸ Βραβεῖον Π. Ἀρετῆς
Βασιλείου Μελά (Διαχειριστικῆς Ἐπι-
τροπῆς Νηπιακοῦ Ἐπιμελητηρίου Μελά)
10.000 δραχ. ἐτησίως διαιρεῖται εἰς πέντε
δισχιλιόδραγμα βραβεῖα, ὧν τὰ δύο δύ-
νανται νὰ κατανεμηθῶσι καὶ εἰς τέσσαρα
χιλιόδραγμα καὶ ἀπονέμεται 1) εἰς μα-
θητὰς σχολείων ἀμφοτέρων τῶν φύλων
ἡλικίας μέχρι 15 ἐτῶν τὸ πολὺ, οἱ ὁποῖοι
μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς ἔσω-
σαν ἄλλους κινδυνεύοντας, εἴτε ἀφωσιώ-
θησαν εἰς ἀνακούφισιν ἢ θεραπείαν οἰ-
κειῶν ἢ ξένων πασχόντων ἢ ὑπερηλικῶν
μετ' ἐξαιρετικῆς φιλοστοργίας καὶ αὐτο-
θυσίας, 2) εἰς μαθητὰς σχολείων ἀμφο-
τέρων τῶν φύλων τῆς αὐτῆς, ἡλικίας
οἱ ὁποῖοι ἐπιδεικνύουσιν ἰδιάζουσιν ὅλας
ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ ἀψογον
χρηστότητα ἡθῶν.

Ἡ προθεσμία πρὸς ὑποβολὴν προ-
τάσεων παρατείνεται ὑπὸ τῆς Ἀκαδη-
μίας μέχρι τῆς 1ης Μαρτίου ἔ. ἔ.

Η "ΔΙΑΛΕΞΙΣ"

Θα εκδίδεται τακτικώς την 15ην και 30ην εκάστου μηνός και θα κυκλοφορή την πρώτην Κυριακήν μετά την ημεραν της εκδόσεως.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΕΥΧΟΣ ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΗ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ 4 ΜΑΡΤΙΟΥ

Ηλαστικώτερον του πρώτου, όστις κάθε τεύχος θα είναι διακοσμητέρον του προηγουμένου.

ΕΓΓΡΑΦΗΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ "ΔΙΑΛΕΞΙΝ"

ΚΕΡΑΙΖΕΤΕ

(Οι συνδρομηται δεν θα πληρωθούν ανεπίσημαι δια τα πανηγυρικά τεύχη της "Διαλέξεως," και θ' αγοράζον το ποσούτες ημερολογίων, το όποιον θα εκδίδη κατ' ετος η "Διαλέξις," πληρωόντες το ήμισυ νόμον της αξίας του)

ΤΑΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ ΣΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ "ΔΙΑΛΕΞΙΝ"

"ΣΚΑΝΔΑΛΑΟΝ"

ΜΕΤΑΝ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΖΑΤΥΡΙΚΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ ΕΠΙΘΕΡΗΣΙΣ

«JAICKTHTHΣ-AIEYHTHΣ: ΣΠ. ΚΑΖΣΕΒΑΚΗΣ»

Αρχισυντάκτης: ΘΑΝΟΣ Γ. ΜΗΛΙΑΩΝΗΣ

Κοστώδου 3 — ΑΘΗΝΑΙ

Συνδρομή ετησία δρ. 100. — Εξωτερικοί 150

Το περιοδικόν «ΣΚΑΝΔΑΛΑΟΝ» πλουσίως εικονο- γραφημένον, τολευξίδον και πολύχρωμο, άληθινά Πατριάτικο, με την εθνην ύλη του, τη λεπτή και- νωνική και πολιτική σάτυρά του είναι το πιο τετραπύ- ανόγνωστο.

Τιμή φύλλου Δραχ. 2.50.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

πού θέλει νά μείνη προσηλωμένη στις
ἀγνές παραδόσεις τῆς φυλῆς μας, τὸ
περιοδικόν

“ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΣΙΚ,,

πρέπει νά εἶνε ὁ ἀχώριστος σύντροφος.

Μέσα στις **60** σελίδες του, περι-
λαμβάνει ὅτι ἀφορᾷ τὴν Ἑλληνίδα,
ὡς ἐπιπόσωπον τοῦ ὡραίου φύλλου,
ὡς μητέρα, σύζυγον καὶ καλὴ κόρη.

Τὰ μοντέλλα φορεμάτων, παιδικῶν
ἐνδυμάτων καὶ ἀσπρορρούχων, πού ἐν
ἀφθονία περιλαμβάνει εἶνε πάντοτε ἡ
τελευταία λέξις τῆς μόδας.

ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ, ἐργοχειρῶν,
λευκοῦ καὶ χρωματιστοῦ κεντήματος,
ζωγραφικῆς, φιλέ, ἀσπρορρούχων, βε-
νιζ κ. τ. λ. εἶναι τόσο ὡραία καὶ
τόσον ἀφθονα, ὥστε νά ικανοποιοῦν
κάθε γούστο καὶ νά δίδουν μὲ χρη-
σιμὴ ἐνασχόληση σὲ κάθε γυναίκα.

Ἡ ἮΛΗ ΤΟΥ, τερπνὴ, σεμνὴ καὶ
διδασκτικὴ, εἶναι μὴ ὡραία διασκέδασις
στις ὥρες ἀνάγης.

Τὸ μουσικὸν του τεμάχιον διαλεχτό.

Μ' ἘΝΑ ΛΟΓΟ ΤΟ

“ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΣΙΚ,,

ἐν πρέπει νά λείψῃ ἀπὸ κανένα Ἑλληνικὸ σπίτι.

ΠΑΡΟΜΑΙ:

ἰσχυροῦ δρχ. 75, Αἰγύπτου γ. δ. 50, Ἀμερικῆς δολ. 3.

ἠτήτης-διευθυντῆς **Ε. Κ. ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΗΣ**

Γραφεῖα ΚΟΡΝΑΡΟΥ 3 - ΑΘΗΝΑΙ